

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KRESBA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Autor bakalářské práce:
Lenka Staňková

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miloslava Dvořáková, Csc.

ČESKÉ BUDĚJOVICE 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/ 1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/ 1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce, s databází kvalifikačních prací Thesee.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 29. 3. 2013

Lenka Staňková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miloslavě Dvořákové, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále děkuji rodičům a sestře, kteří pro mě při studium a práci dodávali podporu.

OBSAH

ÚVOD	5
1. KRESBA A JEJÍ VÝVOJ	6
2.1. Chronologický vývoj podle jednotlivých autorů.....	7
2.1. Obsah dětské kresby	17
2.2. Vývoj a specifikace lidské postavy	19
3. ANALÝZA A DIAGNOSTIKA DĚTSKÉ KRESBY	22
3.1. Symbolika.....	22
3.2. Barevnost	22
3. 2. 2. Význam barev.....	24
3.3. Symbolika domu	25
3.4. Symbolika lidské postavy	26
3.5. Symbolika rodiny	31
3.6. Uspořádání prostoru	35
3.7. Interpretace	39
4. INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE S DÍTĚTEM V OBLASTI KRESEBNÉHO PROJEVU .	45
5. CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	49
6. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	49
7. POUŽITÍ METODY	49
8. POPIS PRŮBĚHU VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	50
9. ANALÝZA VÝTVARNÝCH PROJEVŮ	51
ZÁVĚR	131
Použitá literatura	133

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem si vybrala dětskou kresbu v mateřské škole, jelikož jako začínající učitelka jsem si chtěla rozšířit diagnostické dovednosti a lépe porozumět dětské kresbě se všemi jejími aspekty. Mým osobním cílem tedy je, naučit se analyzovat a interpretovat dětskou kresbu, kterou budu po další dobu svoji praxe využívat a bude mi pomocníkem při zjišťování různých poruch a nesrovnalostí u dětí. Kresbou může dítě sdělit svoje pocity, jak samo sebe prožívá a jak vidí své okolí. Dítě do své kresby promítá nejen současný stav, ale i svoje přání a touhy. Můžeme tedy vysledovat různé informace, které se od dítěte jinými prostředky nedozvíme. Interpretace dětské kresby je věc velmi složitá a při projektivním přístupu může často docházet k chybám. Proto je dobré při interpretaci, nedělat urychlené závěry, ale používat výsledky rozborů pouze jako prvotní informaci, kterou budeme pozorovat v dalších projevech dítěte. Rozbor dětských prací vyžaduje nejen široké odborné znalosti, ale i značnou dávku empatie a intuice, která nemusí být vždy přesná.

V teoretické části se zabývám nejen chronologickým vývojem dětské kresby, ale i obsahem a jeho symbolikou, barevností, uspořádáním prostoru a v neposlední řadě interpretací. Čtvrtá kapitola je zaměřená na individuální práci s dítětem v oblasti kresebného projevu. Seznámíme se s jednotlivými postupy při pozorování, jak nakládat s jeho výstupy. Upozorňuji i na okolnosti, které by mohli nepříznivě ovlivnit výsledek. Je dobré si k pozorování zvolit vhodné prostředky, které nám mohou metodicky velmi pomoci, v podobě pracovních listů, kde můžeme snadno sledovat úroveň a posun dítěte. Dále je dobré všechny získané poznatky využít v pedagogické praxi k vytvoření různorodých vzdělávacích aktivit, které by pokryly potřeby všech dětí. Důležité je i volit individuální přístup na základě získaných informací.

Cílem praktické části práce bylo zjistit a porovnat úroveň výtvarného zobrazování skupiny dětí, které navštěvují mateřskou školu. Předmětem zkoumání byl vývoj kresby domu a kresby figury u vybraného vzorku 19 dětí v období osmi měsíců. Sledovala jsem i rozdíly mezi výtvarným projevem dívek a chlapců, vývoj grafomotoriky. Při pozorování jsem se snažila ke kresbám přistupovat jako k celku, složeného z jednotlivých detailů, které je třeba velmi důkladně sledovat a vnímat je v celém kontextu nejen konkrétního obrázku, ale i kontextu celé skupiny obrázků.

1. KRESBA A JEJÍ VÝVOJ

J. A Komenskému patří velký dík: V knize Informatorium školy mateřské postavil myšlenku, že dítě má právo kreslit podle libosti a svých schopností. I kdyby se jednalo pouze o „čáry, kliky, háky a kolečka“. Komenský jim dával velký význam pro rozvoj smyslů, měl porozumění pro charakter uměleckého procesu.

Autoři, kteří se zabývají studiem dětským kreseb, se zastavili nad otázkou: Co způsobuje, že dítě začíná kreslit? Jako prvním hlavním podnětem se zdá prvek nápodoby a spontánnosti pohybu. Na tuto skutečnosti ukazuje již Sully, Brown a Luguët, kteří zdůrazňují hlavně nápodobu. Brown, konstatuje, že děti viděli již dříve kreslit, než se o kresbu pokusily samy, zajímá je více činnost než produkt - předmět kresby. Dcera Luguëtova, měla zájem o kresbu, když viděla psát svého otce. (Švancar, Švancarová 1980)

Výtvarné činnosti jsou provázané mnoha způsoby s osobností dítěte: vnímáním, myšlením, představivostí. Odrážejí i mimo jiné vlastnosti charakterové, hlavně psychického a somatického typu. Zdroj dětské výtvarné aktivity leží velmi hluboko. Část jich nacházíme v dětské kresbě, v níž se projevuje dětská radost z pohybu, z ovládnutí funkce svalů, kloubů a nervů. Dětskou hravostí bychom dětský výtvarný projev zcela nevyšvětlily. Jakmile dítě překročí první hranici údobí, v němž vládne čmáranice, vstupují do výtvarného projevu nové prvky, které zřetelně naznačují jeho zobrazující a „objektivní“ charakter.

Kresby dětí stejného věku se sobě značně podobají, takže můžeme hovořit o stadiálním vývoji, jenž se týká určitých věkových stupňů. Takový vývoj má však řadu nepravidelností: pod vlivem úkolů, před kterými dítě stojí, se někdy nečekaně urychlí, dítě jakoby „přeskakovalo“ to, co logika vývoje předpokládala. Jindy setrvává zas malý kreslíř velice dlouho u získaných grafických představ a nesnaží se vytvořit nové, dokonalejší. (Uždil, Šišková 1980 str. 20)

Bližším a trvalejším zkoumáním docházíme ke zjištění, že děti stejného věku mají v kresbě rozdíly, které jsou dány psychickým typem dítěte, dokonce se někdy může zdát, že inteligence a výtvarný projev mají mezi sebou souvislost. (Uždil, Šišková 1980)

2. KRESBA V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ

Dětská kresba se v poslední době ukazuje jako jedno z nejvhodnějších přístupů k poznání osobnosti dítěte. Není to jen hra, či snění, zahrnuje obojí ale i realitu, proto ji nelze opomíjet.

Kresba je pro děti, hrou u které později poznáváme, kolik pravdy vyjde najevo. Na výkresu se objevují vědomá i nevědomá přání. Dítě je při kresbě motivováno zájmy i trápením. Kresba mimo jiné bývá i dárkem svým blízkým. (Mlčák 1996)

Dětskou Kresbu chápeme v psychologii jako globální ukazatel psychického vývoje, v němž se prolínají náhodné, ale především zákonité vývojové změny. Hromadná analýza dětských kresebných projevů přes jejich jistou variační šíři přesvědčivě ukázala existenci určitých typických vývojových znaků, které jsou závislé na chronologickém či kalendářním věku normálně se vyvíjejícího dítěte.

C. Burt vývoj dětské kresby přirovnává spíše než k jednotvárnému narůstání bezduchého krystalu k nepravidelnému růstu nějakého nižšího organismu, jehož život je úžasným sledem neočekávaných proměn. (Mlčák 1996, str. 4-5)

2.1. Chronologický vývoj podle jednotlivých autorů

Burt jako jeden z prvních rozčlenil vývoj dětské kresby na sedm stádií:

1. Stádium čarání (2-5. let s vrcholem ve 3. letech)
2. stádium linií (ve věku 4. let)
3. stádium popisného symbolismu (5-6. let)
4. stádium popisného realismu (7-8. let)
5. stádium vizuálního realismu (ve věku 9-10. let)
6. stadium uměleckého oživení (v rané adolescenci)

(Mlčák 1996)

Jebavá v Arteterapii

1. Období čmáranic (počátek 2 a konec 3 roku)
2. Období hlavonožců (3-4 až 5-6 roku)
3. Analytické období kresby (5,5 až 6-7 roku)
4. Oživlá kresba (6,5-7 až 10 roku)
5. Období „vzdorné“ kresby (10-12-14 roku)
6. Pubescence-hledačství v kresbě (12-16 let)
7. Adolescence- období dospívání (14-16-20 let)

Mlčák (1996)

1. Stadium črtací experimentace (před 2 rokem)
2. Stadium prvotního obrysu (po 3 roce)
3. Stadium lineárního náčrtu (okolo 4 roku)
4. Stadium realistické kresby (mezi 5 a 6 rokem)
5. Stadium naturalistické kresby (po 10 roce)

Většina autorů se shoduje v tom, že všechny děti na celém světě začínají kreslit zhruba stejným způsobem. A to čarou, která je pro dítě objevným zážitkem. Badatelé konstatovali, že první čarání má tvar mírně klenutého oblouku, díky kyvadlovému pohybu paže. (Švancar, Švancarová 1980)

Jako jednotlivé neohrazené zvuky se spojují a tvoří dětské broukání, tak je tomu i u začátků výtvarné mluvy. Málo kdy si rodiče povšimnou prvních grafických kreseb, za které lze považovat otisknutí ručičky na skle a hrábnutí dřívkem do uhlazeného písku. První čarání je blízké hře, ale s rozdílem, že zanechává něco trvalého, čáru, skvrnu, tvar. (Uždil, Šašínková 1980)

Čada upozorňuje, že první kresby nevznikají samostatně, ale na popud matky popřípadě chůvy. Naopak Bucher považuje čmáraní za pohybovou hru. Zazo charakterizuje prvotní etapu jako neuspořádaný grafický projev, který se vyskytuje v období 2-2,5 roku. (Švancar, Švancarová 1980)

Nejrozsáhlejší bádání elementárních výtvarných projevů provedli Baker a Kelogová v polovině 20. století. U dvouletých dětí rozlišili dvacet základních prvků čarání. Kolem třetího roku si všimli, že dítě začíná používat obrysové tvary, které na tyto prvky navazují. První spontánně vyobrazovaný tvar bývá kruhovitý. V interpretaci se autoři různí, někteří se přiklání k odvození tvaru ze struktury nebo funkce nervové soustavy. (Švancar, Švancarová 1980)

Cílová oblast estetické cítění se rozvíjí již v prenatalním období, záleží na vnitřních dispozicích a vnějších podnětech z prostředí, do kterého se má dítě narodit. Rodina je prioritně postavena při harmonickém rozvoji dítěte a jeho mentality. Z citového vývoje se pozvolna krystalizuje estetické cítění. Toto cítění se tvaruje ze vztahu matky a dítěte. (Jebavá 1997)

Stádium črtací experimentace dle Mlčáka

Období čmáranic- dle arteterapie

Základní činností tohoto období je hra, kterou dále můžeme rozdělit na experimentální a imitativní nápodoba okolí. Hry jsou motorické, společenské a konstruktivní. Citový rozvoj, převládají libé pocity, zvýšená vzrušivost a tělové prožívání skutečnosti, jako je radost z pohybu, překonávání bolesti a uspokojení ze hry. Objevují se i nové pocity, jako jsou hněv, mrzutost a strach. Vnímání světa je egocentrické. (Jebavá 1997)

Jedná se o první vývojový stupeň, který se v dětské kresbě objevuje před druhým rokem. Je to tedy charakteristické období věku batolete. Je založeno na stabilizaci vjemů. Základní vlastností je rozvoj paměti vlivem představ. Zrakové vnímání se modifikuje, dítě je schopné vnímat velikosti, tvary a barvy předmětů. (Mlčák 1996) Představy jsou uchovány pouze jako stopy.

V osmnácti měsících se objevuje nová schopnost, kterou nazýváme obrazotvorností a fantazií. (Jebavá 1997) Jedná se o motorickou, poměrně málo koordinovanou, bezobsažnou a neplánovanou aktivitu, o čarání tužkou po papíře. Pohyby vycházejí z ramenního kloubu později ze zápěstního kloubu. Následně se objevují kyvadlové či obloukové čáry, nejčastěji ve směru šikmo rovně či vodorovně, které v protisměru

svírají ostré úhly. Později se objevují spirálovité, kruhové a elipsovité tahy, přerušované krátkými čarami. Tyto kříže vznikají díky motorické schopnosti měnit směr čar. Krouživé pohyby dávají základ obrazcům nedokonalého trojúhelníku či čtverce. Proto pozdější kresby domů mají zakulacené střechy.

V tomto stádium je patrná vývojová tendence z plynulých, rytmických pohybů k pohybům izolovaným a arytmiickým. Výsledkem je kombinace čar. Dětská fantazie jim přisuzuje rozmanité a proměnlivé významy. (Mlčák 1996)

Bývají spojovány s egocentrismem a strachem z prázdných ploch. Neustále dochází k pojojení svého já do kresby. (Jebavá 1997)

Jak dochází ke křížení vodorovných a svislých směrů čar je tu již znatelný pokrok. Oba tyto protilehlé tahy se uplatňují v samostatném čarání, rozvržení plochy a později jako základní význam země (vodorovná) a postavy. (Uždil, Šašinková 1980)

Prvotní obrys dle Mlčáka

Hlavní aktivitou tohoto období je hra, kde se rozvíjí sluchové, kinetické a haptické schopnosti. Rozvíjí se i schopnost poznávat více barev. (Jebavá 1997)

Stádium črtání přechází do stádia prvotního obrysu, které je patrné po třetím roce života. Toto stádium vzniká za předpokladu, že dítě je schopno spojit kresbu s určitým konkrétním významem – pojmenováním, který dále již nemění. Dítě je schopné motorickým tahem naznačit pozorovanou realitu.

Zpočátku dítě kresbu nedovede samo pojmenovat, na otázku zda to je maminka odpoví, že ano. Při opětovné otázce se odpověď mění. Až později je dítě schopno spojit kresbu s určitým konkrétním významem. (Mlčák 1996)

Stádium lineárního náčrtu

Hlavonožci dle arteterapie

Toto stádium je znatelné okolo čtvrtého roku života.

Kresba je schematická a zdůrazňující celek. Člověk panák je vnímán jako hlavonožec. Jedná se o panáka v hrubých rysech. Díky stabilizaci kladných citů, se postupně pomocí hry rozvíjí velmi rychle fantazie. Působí na rozvoj imaginace, verbálního projevu a zejména čtením knížek. Vlivem výchovy a atmosféry v rodině se utváří vyšší mravní chování a první estetické cítění. Kresba je silně pod vlivem ilustrací z knížek a masmédií.

Motorické projevy se stávají jemnějšími, zvyšuje se tělesná výkonnost a dochází k rozlišení životního prostoru, začíná se rozvíjet schopnost vnímání víc a víc detailů.

Fantazie je živá, rozvinutá dá se říci, že se jedná o magické myšlení. Z motorické hry čmárání se vyvíjí kresba, která zkoumá skutečnost a synkretický způsob. (Jebavá 1997)

Dítě vytváří hrubou a základní podobu zvoleného objektu s hlavními znaky, prozatím schematicky naznačenými. Lineární náčrt lze označit již jako uvědomělou kresbu, tematicky zaměřenou nejvíce na člověka, zvíře, dům, strom apod.. Stádium je výrazem difuzního a dosud komplexního nazírání dítěte na antropomorfní a egocentricky pojiňmaný svět, kde fantazie splývá s realitou.

Hlavním tématem bývá člověk, který je vytvářen z uzavřené křivky, která vyjadřuje celé tělo a čar, které naznačují končetiny především dolní končetiny (hlavonožec). Dalšími náměty bývá dům, který zpravidla bývá vyobrazován několika čarami, nebo schematicky zobrazená zvířata.

Kresba je zpočátku obsahově chudší s malým množstvím podrobností, například nedá se určit pohlaví nebo věk osob. (Mlčák 1996)

Arneheim předpokládá, že v prvotním kruhu reality je obsažena celá postava člověka. Podobného názoru je i Uždil, že hlavonožci existují pouze s dopuštěním dospělých, kteří předpokládají, že vidí nakreslenou a hlavu a nohy. (Mlčák 1996)

Realistická kresba

Analytické období kresby- dle arteterapie

Období 5,5-7 let dochází zde k první strukturální přeměně, změnám tělesné i duševní stránky. Dítěti rostou končetiny a zesiluje svalstvo, což má příznivý vliv na motoriku a zvýšení tělesné výkonnosti. Vnímání zkušeností nám dozrává ze syntetického k analytickému. V tomto období dochází k přeměně představ a paměti, dítě je schopno podrobit věci analýze a reprodukci. Fantazie je živá, často dochází ke konfrontaci s realitou. (Jebavá 1997)

Objevuje se mezi pátým a šestým rokem. Dochází zde k oddělení reality, dítě většinou kreslí stejně jako v předešlém stádiu lineárního náčrtu, ale stále ještě dle vlastní představy, nikoli dle předlohy.

V tomto období začíná dítě rozlišovat konstitutivní i individuální znaky. Kresba se stává dvojdimenzionální plošnou, nelineární.

Typické pro toto období je, že dítě nekopíruje viděný předmět, ale kreslí to, co o daném předmětu ví. Kresba je stále velikostně disproporční, objevují se i stereotypy v zobrazování. Hlavním rysem je obohacování předmětu o větší a typické detaily.

Zvířata zobrazuje podobně jako člověka. S tím rozdílem, že figura má tělo natočeno horizontálně a povětšinou s větším počtem nohou, zobrazení je z profilu, pouze hlavu má z ánfasu.

Dalším častým námětem kresby bývá dům, kde dítě neopomíjí komín, okna, kliku, dveře. V prvním stádiu kreslí jednoduché domy, později zobrazuje více poschodové, které doplňuje i dějem odehrávající se v jednotlivých oknech či místnostech. (Mlčák 1996)

Brzy poté se dítě pokouší i o kresbu stromu, která z počátku bývá znázorňována delšími čarami, na které v pravém úhlu navazují kratší čáry. Teprve později dítě kreslí větve v jiném než pravém úhlu. Nesmíme zapomenout na dopravní prostředky, které děti kreslí mnohdy překvapivě technicky dokonalé. V tomto období se mimo jiné setkáváme s rentgenovým jevem – transparentí. Dítě při kresbě dopravního prostředku například traktoru zobrazí i obsah vlečky- řepa, brambor apod.

Při zobrazování prostoru se setkává s mnoha těžkostmi, které řeší různorodým spojením předmětu v celek. Například spojení pohledu s nadhledem, pohled zprava do

leva, vnitřní prostor zobrazuje dle svých vědomostí, nepozastavuje se ani nad zobrazením předmětů přes sebe.

Na obrázcích si dále můžeme všimnout základní čáry, která je považována za jakousi zem, od které se dále organizuje rozložení celé plochy. Později v zobrazení přibudou další rovnoběžné čáry, které nám vytvářejí obrazový plán. Někdy dochází ke spojení vícero pohledů - profilů. (rybník půdorysně a plovoucí kachny z profilu)

Mezi šestým a sedmým rokem se objevuje horizont. Jedná se o čáru, která rozděluje oblohu a zem, nebo znázorňuje terénní nerovnosti například hory. Od sedmého roku můžeme pozorovat, že se dítě snaží volný prostor zaplnit zdobením, nebo vyčáráváním.

Poměrně dlouhou dobu je v kresbě využíváno pouze pravého úhlu, příkladem je kresba stolu jako tvaru čtverce a ne lichoběžníku.

Velmi oblíbené u dětí je tzv. kresebné vyprávění. Do jedné kresby zahrnuje více kresebných situací postav a předmětů. V obrázcích z toho stádia můžeme pozorovat mnoho zajímavých jevů grafoidismus - naklánění kresby, jakoby ve směru písma, zmenšování předmětů a řazení dle velikostí za sebou. Dalším zajímavým jevem je automatismus - osvojení dříve naučených tvarů vlnek, trávy, oblouků. Děti také využívají nepravidelný ornament, snaží se o ozdobení nakreslených předmětů. V dětské kresbě si můžeme všimnout i symetrie. Kresba působí kompozičně vyváženě. (Mlčák 1996)

Stádium naturalistické kresby- vzdorovité kresby

Kolem osmého roku pozvolna mizí živá představivost a ve vývojové struktuře se dělí na typy: představový - imaginativní, vizuální, auditivní, haptický. Okolo 10 roku dokončen vývoj vnímání, zrakové vnímání dítěte je perfektní, dokáže diferencovat nejjemnější podrobnosti. (Jebavá 1997)

Po desátém roce u dětí nastupuje zlatý věk kresby. Kresba předmětu je taková, jak ji dítě skutečně vidí. Charakteristickou vlastností tohoto období je zobrazení bez zkrácení, zlepšení proporcí předmětů, ubývání zájmu o ornament. Kresba s perspektivou, náznak stínování, typické při kresbě modelu. Vyhýbají se kresbě podle představy.

Mezi desátým a jedenáctým rokem u dětí dochází k výtvarné krizi, kresba se stává popisnou a suchopárnou.

Se vzrůstající kritičností začíná dítě svoji kresbu považovat za nedokonalou, proto svoji kresbu začíná potlačovat. Vývoj dětské kresby je tímto stádiem uzavřen. U dětí s výtvarným talentem, kterých je menšina, vývoj dále pokračuje a kresba se pro ně stává významným expresivním prostředkem. (Mlčák 1996)

Období vzdorné kresby

Období 10-12-14 let je to období pubescence, někdy také nazýváno obdobím druhého vzdoru. Charakterizuje ji vnější pohlavní dospívání a duševní strukturální změny. Vnitřní dění je sráženo vnějším děním, vede k chaosu a konfliktu s okolím. Tělesný vývoj ovlivňuje posun proporcí - růst končetin, vytahuje se tělo, znemožnění koordinace vede k neobratné motorice. Dítě je citově labilní. Dochází ke zdokonalení analytického a abstraktního myšlení. Fantazie ožívá, ruší se abstraktní myšlení, dítka tomu se objevuje denní snění. Chybí však tvůrčí činnost - neobratná motorika má za následek ztrátu zájmu o kresbu. Dítě se spíše věnuje četbě, hudbě, tanci. Estetické cítění je podrobno konfliktům zevnitř, kritice vnější reality, stavům úzkosti a strach ze smrti.

Kresba se stává diagnostickým záznamem denních pocitů, ale i deníkem citového a estetického života. Velkým podnětem bývá vášnivé čtenářství. (Jebavá 1997)

Pubescence- hledačství v kresbě

Období Pubescence je obdobím somatického i psychického dozrávání a stabilizace zejména u děvčat, emocionální prožívání skutečnosti. V rámci dozrávání dochází ke vzrůstající schopnosti poznávání, kdy mladiství hledají smysl svého života. V jednání k ostatním vnímáme jako hlavní rys radikalismu, tj. v tomto smyslu zjednodušené řešení životních situací. Fantazie zůstává velmi živá, ovšem je ovládána vůlí, životní postoje se projevují v nápaditosti, zejména v oblékání, ale s příklonem k určité radikální formaci, čili v oblečení uniformitou skupinového cítění. (Jebavá 1997)

Kresba je dominantní jen pro ty nadané se zájmem o kresbu, je dále jako v minulých obdobích podněcována četbou, jejíž výběr se tříbí, zájem o poezii, populární hudbu.

Vzory životních ideálů jsou sice povrchní a nahodilé, ale vždy v sobě mají cosi zvláštního, mimořádného, nekonvenčního. Životní vzor můžou mladiství najít v jakékoli činnosti.

V estetickém cítění bývá ovlivňován teoretickými vědomostmi a zkušenostmi. U silně nadaných jedinců se můžeme setkat se zájmem o svoji vlastní tvorbu. Celkově však dochází k ochabnutí výtvarného projevu. Estetické cítění se projevuje v oblasti módy, oblékání, a vymíní prostředí života. (Jebavá 1997)

Adolescence

V tomto období dochází k pohlavní a duševní zralosti, plně se rozvíjí duševní schopnosti. Zpřesňuje se vnímání vnější reality, fantazie je poměrně ukázněná, je využívána hlavně v oblasti vlastní tvorby. Zkušenosti získává nejen z četby, ale i z prožívání vlastních životních situací. Hlavním znakem zůstává kritický realismus a racionální přístup k problémům.

Zájmy se obrací ke sportu aktivnímu i pasivnímu, nebo ke kulturní oblasti film, divadlo, hudba, literatura, výtvarné umění. Estetické cítění vnímáno subjektivně s ohledem na kulturní dědictví. Umění inspiruje k vlastní tvorbě, v jakékoli oblasti výtvarné, hudební, taneční, literární. Kresbu používá pro přípravné skici k další tvorbě, nebo pomocí ní odráží osobní prožívání. Kresba je buď realistická, studijní nebo imaginativní, spojená se silnou sensibilitou. Záleží na osobnosti a jejím vývoji, typologii a zaměření. (Jebavá 1997)

Kresba dle Vágnerové

Předškolní děti svůj názor na svět vyjadřují v kresbě, vyprávění nebo hře. Kresba je neverbální symbolickou funkcí, projevuje se v ní tendence zobrazit realitu tak, jak jí chápe. Vývoj probíhá fázemi, první z nich nemá symbolický charakter. (Vágnerová 2008)

1. presymbolická, senzomotorická fáze - pro batole je zajímavý proces kresby a grafomotorická činnost s ním spojená. Samotný výtvar pro něj není důležitý.
2. Přejít na symbolickou úroveň, období dodatečného symbolického zpracování. Časem dítě zjišťuje, že čmáráním může zobrazit realitu, stává se symbolem. Kresbu pojmenovává dodatečně.
3. Primární symbolické vyjádření - V této fázi se kresba stává jedním ze způsobů symbolického zobrazení (Piaget, 1966; Kellogová, 1969; Siegler a kol 2003 in Vágnerová 2008). Podobnost kresby a zobrazovaného předmětu je závislé na mnoha faktorech mezi, které patří motorika, senzomotorická koordinace, poznávací procesy, ale i na aktuálním emočním vztahu. Dítě kreslí to, co o objektu ví a co je podle něj na objektu důležité.

Děti kreslí to, co je zajímavé, velmi často zobrazují lidi. Vývoj kresby postavy má svůj průběh a je závislé na celkovém psychickém rozvoji.

Stádium hlavonožec - vychází z pozorování vlastního těla a sledováním ostatních lidí. Důležitý je pro něj obličej z důvodu navazování sociálních vztahů. Dalším důležitým prvkem jsou končetiny, které jsou nezbytné k jakýmkoli aktivitám dítěte, toto stádium se objevuje okolo 3 roku.

Subjektivně fantazijní zpracování - v tomto období dítě klade velký důraz na jednotlivé detaily, jejichž spojení a provedení ve výsledku nerespektuje realitu. Příkladem jsou nahé postavy, které dítě později obléká. Na kresbách je objevuje pupík, knoflíky nebo dokonce plod v těle matky. Toto období je okolo 4-5 let.

Stádium realistického zobrazení - jedná se o období na konci předškolního věku, kdy v kresbách dítěte se stále více objevují realistické výtvary. Rhotha Kellogová (1970) nazvala fázi „reprezentativní“, dítě kreslí to, co vidí. Tato proměna je důkazem rozvoje schopnosti posuzovat realitu z více hledisek (kriterií).

2.1. Obsah dětské kresby

V kresbách dítěte je obsaženo to, co je pro něj důležité a podstatné, to co upoutalo jeho zájem.

Zpočátku dětská kresba nemá konkrétní význam, dítě kreslí spontánně. Tužka je jakýmsi prodloužením ruky a čára, souvisí s „já“. V prvopočátečním období dítě čará všemi směry, a tužku mnohdy z papíru ani nezvedne. Kresba vzniká náhodně, dítě nekreslí konkrétní věci, jde spíše o hru. Postupem času se okolí dítěte ptá, co nakreslilo. Dítě často mění názvy, které přisuzuje k tvarově podobným věcem. Názvy často mění, nejsou trvalé a dané.

Dítě kreslí převážně to, co vidí okolo sebe v bezprostřední blízkosti. Dítě je důsledně antropocentrické. Prvním nejčastějším zobrazovaným bývá člověk. Nejčastější kresbou u dětí bývají postavy, které jsou ve středu jejich zájmu, později se objevují ostatní předměty, které s dítětem souvisí úzce nebo i vzdáleněji. Nejčastěji vědomě vzniklé kresby zobrazují pouze izolované předměty člověka, dům, auto, květinu. Pozvolna s kresbou člověka přichází i jeho prostředí domek, zahrádka, strom. Postupem času přibývají dopravní prostředky, nábytek. Z nábytku se jako první objevuje v dětské kresbě stůl. (Uždil 1974, 1980)

Někdy se kresby dítěte dají číst jako samoznaky, kde je složitý obsah. Znázorněnými rysy, se dítě odvolává na svoje zkušenosti. Jablko je kulaté, člověk má oči, nos, pus. Někdy se můžou zprávy, které dítě pomocí obrázku sděluje, zdát jasné jednoznačné. Jindy nastane případ, kdy se o jednoznačnosti mluvit nedá. Příkladem je zobrazení oblohy, kde dítě použije jak sluníčko, tak i hvězdy s měsícem. (Uždil 1980)

V dětské kresbě si všímáme i častého zobrazení slunce. Slunce se vyvinulo z uzavřeného oválu, kombinací zaoblení a přímočarosti. Slunce je neobyčejnou symbolikou, poukazuje na čas, který je v obrázku pomocí slunce zobrazen, ale zároveň určuje i oblohu, což dává obrazu jednotu, kterou ještě nedovede dítě vyjádřit. Nesmíme zapomenout ani na důležitost slunce pro život. Hlubší symbolika kotouče, dárce života a radosti, dítě jako by podvědomě chápalo důležitost slunce v životě. (Uždil 1974)

Lidská postava bývá zobrazována zpočátku jen pomocí nejobyčejnějších znaků. Lidské tělo bývá zobrazováno pomocí oválu, který představuje obličej, má oči nos, pus. Do stran vycházejí ruce a nohy. Později by tento grafický typ mělo doplňovat

oblečení, v dětské kresbě tomu tak není. Dítě do kresby dává věci, které ho fascinují. Příkladem jsou knoflíky, které jsou pro dítě fascinující v období, kdy se je učí zapínat. V kresbě se dají jednoduše zobrazit.

Zvířata bývají zobrazována z profilu, jedná se o nesymetrický tvar, kterému je určující vodorovná čára. Výhody symetrie tu zcela odpadají, výjimkou je hlava, která bývá zobrazována zepředu s lidským pohledem.

Dům ať se jedná o kterýkoli typ, má obytné symboly jako jsou okna, dveře, komín (často se z něj kouří), dveře s klikou. Častěji se setkáváme s domy vesnického typu, poschodové domy se objevují zřídka. Grafický typ domu se vyvíjí v závislosti na architektuře v okolí dítěte.

Strom bývá u dítěte oblíbeným, s kresbou stromu začíná velmi brzy. Vývojová linie kresby stromu se v začátcích podobá linii kresby postavy. (Uždil 1980)

Lidské tělo je jediná část, kterou může dítě vnímat jak zevnitř tak i zvenku. První kresby jsou spíše založeny na dotekových, pohybových a pocitových zkušenostech. Zpočátku se nedá rozlišit, zda se jedná o muže či ženu.

Hlavonožec zaujímá ovál, ve kterém jsou všechny důležité znaky pro člověka. V prvním období to bývají oči, nos, pusa a zřídka i vlasy. Na uši většinou zapomíná.

Na hlavě bývají zobrazovány vlasy buď jednotlivě, nebo v účesu. Popřípadě se na hlavě nachází pokrývka hlavy.

V obličejí dítě jako první zobrazí spíše pusu než oči a nos. Je to logické, když se zamyslíme jak často kojeneček a batole pusu používá. Ať již při osahávání předmětu, nebo při hledání potravy, lidského kontaktu apod. Přejít od pociťové do zrakové sféry je pozvolný. Proto asi dítě nemá představu o vnější podobnosti obličejů jiných lidí.

Ruce a nohy – dítě se rukama zaobírá od narození, hledí na ně prohlíží si je, experimentuje s nimi. Ve fyziologii se to nazývá koordinace zraku a pohybu. To, že se v kresbě objevují dolní končetiny dříve než horní, může to být dáno důležitostmi, kterou dítě nohám přikládá. Trup se v kresbě zobrazuje později a má spíše povrchní zobrazení. Správné napojení rukou k trupu se objevuje okolo šestého roku. Okolo pátého roku dochází k rozdělení obrazu a vzniká silná noha.

Trup – zpočátku je trup zobrazován zároveň s hlavou v jednom oválu (hlavonožec). Trup se z hlavy vyčleňuje v době, kdy dítě potřebuje prostor pro umístění detailů

(knoflíky, kravata). Někdy bývá trup menší než hlava. To může znázorňovat symbolický poměr významu trupu a hlavy. Jindy bývá trup velmi mohutný. Některé děti kreslí postavy s lahvovitým trupem, který se zužuje a tím je naznačen krk (nepoužívají článkování). Na trup jsou v šesti letech napojovány ruce, krk (nebo přímo hlava) a nohy. Začáráním trupu dítě znázorňuje masivnost a hmotnost

Pohyb postav na obrázku můžeme z počátku jen hádat. A to pomocí detailů deštek v ruce atd. Dítě nemá potřebu zobrazovat postavu s pokrčenými údy, je to pro něj také velmi těžké. Vztyčené paže se objevují velmi brzy. Okolo čtvrtého roku se setkáme na obrázku postavou trhající ovoce, házející balón. Dítěti nedostatky v zobrazení pohybu nevadí. Je pro něj důležitá slovní výpověď. Výpověď je dějově obsáhlá, složitá a zajímavá. Pouhým pohledem a obrázkem bychom se tyto situace ani nedozvěděly. Chce-li dítě přesto znázornit pohybující se postavu, musí natočit postavu do profilu, což nebývá jednoduché. Je nutné zapojení představivosti. Dítě kreslí, jak si představuje figuru, co vše by bylo z profilu vidět. Nezakládá kresbu na zrakových vzpomínkách, ani nereprodukuje vjemy. Jeho představivost má schopnost konfigurovat postavu do prostoru, natáčet do požadovaného úhlu.

V smíšeném profilu nejsou na místě zrakové vzpomínky, ale představivost. (Uždil 1974)

2.2. Vývoj a specifikace lidské postavy

V dětské kresbě si můžeme všimnout, že dítě zobrazuje převážně to, co je pro něj nějakým způsobem významné. Hlavním středem zájmu je tedy člověk a vše s ním související. V prvotním období dětské kresby najdeme jen velmi málo podobností mezi spleť čar a postavou člověka, jde spíše o náhodu. Náhodné a spontánní je i pojmenování (označení) kresby, toto označení vícekrát mění. Někdy se nám může zdát, že význam, nebo obsah kresby hledá dodatečně.

Kresba lidské postavy začíná mít figurativní charakter v takzvaném období hlavonožců, jedná se o kruh nebo ovál, ke kterému jsou připojeny dvě vertikální čáry.

Ovál symbolizuje trup i obličej zároveň. Dítě se snaží o zobrazení dalších pro něj důležitých atributů, jakými jsou: ústa, oči, nos, vlasy.

Období hlavonožců je charakteristické pro 3 - 4 rok života dítěte. Výjimečně se objevuje i dříve, záleží na mnoha činitelích, jako je nadání a zájem o kresbu a také na výchovné stimulaci rodinného prostředí.

Podle statistické studie provedené J. Thomazim se trup znázorněný dalším kolečkem začíná objevovat až kolem 5. a 6. roku. Některé studie se shodují v tom, že množství detailů a úroveň propracovanosti postavy souvisí s mentální úrovní dítěte.

Kolem pátého roku se kresba krku objevuje výjimečně, nohy jsou znázorněny daleko od sebe. Proporce hlavy, trupu a délka končetin nejsou dosud v souladu, trup zpravidla bývá znázorňován menší než hlava, která je pro dítě důležitější.

Ve věku kolem šestého roku dochází ke zdokonalení formálních znaků a jednotlivých proporcí lidského těla. Členění lidské postavy bývá zřetelné, paže jsou nasazeny na trup, hlava je pokryta vlasy. Kresba lidské postavy je znázorněna po částech, které k sobě mechanicky připojuje. Paže odstavají od trupu a nohy jsou paralelně vedle sebe. Vyskytuje se první náznak oděvu například knoflíky.

Podstatnou změnou ve vývoji je dvojdimensionální znázornění končetin, častěji se s tímto jevem setkáváme u děvčat kolem 6 roku. Jedná se o kresbu postavy po částech, dolní končetin paralelně a ruce jsou kresleny do stran nebo vzhůru. U chlapců převládají v kresbě hranaté tvary.

V sedmém roce dochází k dalšímu zpřesnění tělesné proporcionality v kresbě postavy. Nohy jsou zobrazeny blíže k sobě, paže jsou správně připojeny, objevuje se i krk. Dochází k bohatému znázornění detailů účes, klobouk, oblečení, náušnice, korále atd. Dítě již přesně dokáže zobrazit oblečení, někdy ještě dochází k transparentně znázorňovanému oblečení k odlišení mužské a ženské postavy. Ženy bývají znázorněny jako dvoudílné s vyznačeným pasem.

V osmém roce dochází ke změně techniky kresby. Většinou kreslí jednou linií krk, rameno i paži. Tvary a obrysy se dále zdokonalují, paže podél těla, nohy se sbíhají v rozkroku, dochází i ke zlepšení proporcí.

Mohou se objevovat i profilové kresby, které dítě využívá zejména při pokusu o znázornění pohybu člověka. Profil zobrazuje s nesprávným připojením paží k přední

nebo zadní obrysové linii. Často se objevuje smíšený profil. Kdy dítě nakreslí tělo, nohy a nos z profilu, ale na obličejí znázorní oči jako při pohledu tváří v tvář.

Kolem devátého roku se vyskytuje znázornění lidské postavy v pohybu. Bývá vyznačována chůze při kresbě z profilu – pohyby rukou, obličej s podstatnými znaky. Kresby jsou zatím pojaté plošně, dochází však k rozdílům u kreseb dívek a chlapců. Dívky kreslí s důrazem na oblečení, účes a detaily očí.

Mezi desátým a jedenáctým rokem dochází k završení kresby lidské postavy. U dětí, které se dále kresbou zabývají, dochází ke zdokonalení obrysů těla, obličeje atd.

V perspektivě se objevuje plastičnost a zobrazování postavy v trojrozměrném prostoru. V kresbě pubescentů můžeme pozorovat jejich zájmy a styl prožívání.

Byla vypracována rozsáhlá škála testovacích metod pro kresbu. Na podkladě obsahového i formálního rozboru se pokoušejí o seriózní měření. Například intelektové a jiné osobnostní charakteristiky – úroveň kreativity, sociability či agresivity dítěte.

V pedagogické práci učitele se mohou stát hlubší znalosti o vývoji kresby lidské postavy orientačním a doplňujícím prostředkem k posouzení úrovně psychického vývoje dítěte.

Výrazně opožděný vývoj lidské postavy je pro učitele vždy upozorněním na eventuální poruchy psychického vývoje a faktem signalizujícím nutnost podrobnějšího vyšetření. (Mlčák 1996, str. 13)

3. ANALÝZA A DIAGNOSTIKA DĚTSKÉ KRESBY

Získáním potřebných psychologických znalostí učitel dokáže kresbě dítěte hlouběji porozumět. Bude při pedagogické práci přitahován snahou citlivě využívat všech potencialit, které dětská kresba v sobě skrývá. Získá v dětské kresbě zajímavý, účinný a cenný poznávací, diagnostický, vzdělávací a výchovný názor.

3.1. Symbolika

Interpretace obrázků dětí je velmi složitá a nemůže být prováděna libovolným způsobem. Například dítě nakreslí domeček, ve kterém jsou zamřížována okna. Jsou tu dvě možnosti, buď je dítě nesprávně adaptováno v rodině, nebo může být inspirována filmem z vězeňského prostředí. Z jedné kresby se nedají provádět konečná rozhodnutí, musíme znát okolnosti. Je dobré si s dítětem o obrázku pohovořit.

Pod pojmem symbolika kresby, se rozumějí vztahy, které lze vysledovat mezi určitým druhem obrázku a určitými typy osobnosti. (Davido 2001)

Existují základní symboly kresby, které však postrádají smysl, pokud je na ně nahlíženo izolovaně, bez začlenění do kontextu. (Davido 2001)

Náhoda a úmysl se vzájemně podporují a doplňují. Například dítě ví, co bude kreslit, ale během kresby název změní. Buďto vlivem neschopnosti ovládat grafický pohyb, nebo zvolí téma které je pro něj zajímavější. Způsobuje to i okolnost, že dítě nerozlišuje co je snadné, těžké, nebo co se vůbec nedá zobrazit.

Interpretace je složitá, zvláště v období hledání nemůžeme symbolice obrazu přikládat velkou váhu, protože názvy k obrázkům děti přidávají náhodně. Často jsou jejich obrazy tvarově neurčité, a proto dostávají názvy jako voda, sníh, stráž. Výsledný název obrázku není totožný s prvotním záměrem. (Uždil 2002)

3.2. Barevnost

Barva je nositelem určitého symbolu, tyto symboly jsou v nás zakódovány a tyto kódy pochází z velmi dávných dob. Například spojení „vidět rudě, vidět věci růžově,

zezelenat závistí“. Vedle těchto ustálených barevných symbolů má každý z nás specifické barevné vidění. Tato specifčnost se odvíjí například od naší profese, zájmu, kulturního prostředí atd.

Barva pro nás není prvotní a nosnou informací, tu povětšinou zajišťuje tvar, obrys. Zároveň při interpretaci symboliky barev musíme být velice opatrní a zohledňovat faktory, které ji ovlivňují (kulturní vlivy, věk, móda atd.)

V antice přikládaly každé barvě psychologický význam, dnes už je vliv barev všeobecně znám. Pastelové barvy uklidňují a naopak křiklavé barvy povzbuzují, proto pracovní stroje mají pestré barvy.

Výběru barvy nelze upřít psychologickou hodnotu, ale při interpretaci je třeba přihlížet k věku dítěte. Nepřítomnost barvy v kresbě poukazuje na prázdnotu a asociální tendence.

Při použití barev rozlišujeme její intenzitu, hustotu, viditelnost. Dítě barvy používá dvěma způsoby. Prvním napodobuje přírodu např. modré nebe, žluté slunce, zelená tráva. Druhý způsob je nechat se vést svým nevědomím, což vypovídá o myšlení a osobnosti nejvíce.

Před tím, než začneme s diagnostikou dětské kresby, se musíme přesvědčit, zda dítě netrpí nějakou vadou, která by mohla diagnostiku výrazně ovlivnit. Např. barevnost v projevu barvoslepečého jedince je tlumená, nevýrazná a neodpovídá skutečnosti. (Davido 2001)

Při prvotní práci s krycími barvami se nám dostávají výkresy, kde převažuje bílá, po papíru jsou vedeny barevné čáry.

V další fázi je patrná potřeba rozlišit od sebe barvy navzájem, nezáměrně o lomené tóny, používání barvy k vyznačení kontur. To vše vede k tomu, že reálná barevnost věcí je transponována do nové polohy. Je zde vidět velká barevná nadsázka, která má podobný charakter jako tvarová nadsázka. Jejíž příčinou je i potřeba většího rozlišení, čitelnosti a zřetelnosti. U barevné nadsázky hraje roli i emociální vztah k věcem a potřeba vystupňování barvy v místech střetu s jinými barvami. Díky tomu dítě vytváří kompozice, které se zdají být výtvarnými díly. Dítě si časem vypracuje svůj přednes, který je pro dítě charakteristický a hlavně přirozený.

Barevná skladba se zdá být podmíněna citem pro plochu, která bývá naplněna zřídka. Většinou dochází k tomu, že barevně zkoncentrované dění, má protějšek v neposkrvněném papíru, nebo stejném nátěru plochy. (Uždil 2002)

3. 2. 2. Význam barev

Červená: Podle doktora A. Bouveta je v normě, když dítě používá výhradně červenou barvu v období do šesti let. U nemocných dětí bývá světlejších odstínů. Její velmi časté užívání po šestém roce ukazuje tendenci agresivity a nedostatečnou kontrolu emocí.

Modrá: Výraznější využití této barvy můžeme vidět u dětí okolo šestého roku, poukazuje na dobrou adaptaci. Modrá nahrazuje hnědou, v případě, kdy dítě nechce být, již „miminkem“. Použití výhradně pouze modré barvy poukazuje na přílišnou sebekontrolu. Taktéž, pokud je modrá barva používána více než červená před pátým rokem, vyznačují se tyto děti větší kontrolou oproti dětem, které používají více červenou barvu.

Zelená: Použití se dá srovnat s modrou, odráží spíše sociální vztahy.

Žlutá: Často ve spojení s červenou, nebo je použita samostatně. Někdy poukazuje na závislosti dítěte na dospělé osobě.

Hnědá: Stejně jako další tmavé barvy je považována psychoanalytiky za regresivní, odráží špatnou rodinnou a sociální adaptaci dítěte a jeho různé konflikty. Tyto barvy jsou voleny hlavně umíněnými dětmi.

Fialová: U malých dětí se objevuje zřídka, je příznakem neklidu. Ve spojení s modrou prozrazuje úzkost dítěte, používána bývá v období obtížné adaptace a tehdy se vedle ní často objevuje zelená.

Černá: Objevuje se v kterémkoli věku, prozrazuje určitou míru úzkosti, někdy nám svědčí o bohatém vnitřním životě. Zvláštní je však v období puberty, kdy symbolizuje nepřístupnost, ostych ve vyjádření citů. (Davido 2001)

Používání barev u jednotlivých typů:

Extroverti používají častěji teplé barvy s převahou červené, žluté a oranžové. Při používání krycích barev je zastoupena i bílá.

Introverti používají méně barev s převahou studených (modrá, zelená).

Stabilní a sociálně vyrovnaní jedinci používají zpravidla větší počet barev čtyři až šest. (Davido 2001)

3.3. Symbolika domu

Kresba domu vypovídá mnoho o osobnosti a charakteru dítěte. Dům patří k nejoblíbenějším dětským tématům. Má v sobě četné symboly - přístřeší, rodinné teplo, otevření vnějšímu světu. (Davido 2001 Str. 39)

Ať je výchozí typ domu jakýkoli, má vždy okna, dveře s klikou, komín ze kterého se často kouří. Někdy se setkáme i s domy, kde je přední stěna zamlčena z důvodu, aby nebylo vidět co se uvnitř děje. Převládají převážně domy venkovského typu, až později dítě kreslí víceposchodové. Typ domů zaleží na architektuře oblasti, ve které dítě bydlí. (Uždil 2002)

„Každá stavba se podobá člověku, je antropomorfní, má obličej, ústa, uši, funkce a dokonce i duši.“ píše Bacherland ve svém díle Poétique de l'espace (Potieka prostoru).

Děti tedy dům kreslí jako postavu a jeho prostřednictvím vyjadřují stavbu svého já. Kresba domu odpovídá stereotypnímu vývoji například chýše ve tvaru iglú (dělohy) chrám vytažený do výšky společný dům, kostel s jeho obměnami větrný mlýn, továrna. (Davido 2001, str. 39)

Při interpretaci bereme v potaz jak samotný dům (dveře, okna, výzdoba), tak i jeho okolí (zahradka, stromy, cesta, plot). Sledujeme i to, zda se jednotlivé složky na obrázku vyskytují, nebo chybí.

Většinou děti kreslí průčelí obyčejného běžného domu. Bezproblémové, otevřené a živé děti nakreslí dům uprostřed s otevřenými okny a několika dveřmi. Pokud dítě trpí poruchami efektivity, nevyužívá celou plochu papíru, dům je malý, okna jsou malá nebo chybí, okolí často zaplňuje jednotlivými prvky nebo stromy. Dům, který zaplňuje celý papír nebo ho přesahuje, může vypovídat o touze po lásce, po adaptaci v prostředí nebo po ovládnutí svých pudů. Domy ve tvaru zámku nebo hradu vyjadřují ideální útočiště.

Děti, které se cítí pod tlakem rodiny, kreslí nepěkné domy, někdy až odpudivého vzhledu. Znakem nezdaru a prohry bývají osamělé nepřístupné domy bez dveří obehnané přehnaně velkým plotem. Znakem vyrovnanosti a otevřenosti jsou otevřená okna, která jsou jakoby přilepená k průčelí. Ale pozor, tento znak můžeme pozorovat pouze do věku 6 let. Důležitou je cesta, která vede ke dveřím domu. Narušené děti ji vybarvují černě nebo červeně. Častým prvkem jsou dva komíny, někteří odborníci se domnívají, že je to znakem přítomnosti obou dvou rodičů. Děti z rozvedených rodin zobrazují domy dva (otce a matky).

Studie provedená Corinne Ribault ukazuje, že děti z dětských domovů nekreslí stejné domy jako děti z běžných rodin. Obrázky působí podivně a nesourodě, krom domečku nakreslí i to co ho právě napadne (auta, letadla, padáky) a tím zaplní celou plochu.

Symbol domu pro ně nic neznamena, proto je pro ně obtížné soustředit na něj veškerou svou pozornost. Často zapomínají nakreslit dveře nebo okna, pokud je nakreslí, jsou menší než u ostatních dětí.

3.4. Symbolika lidské postavy

Lidské tělo je jediná část, která může být pociťována jak zvenčí tak i zevnitř. Zdá se, že první zobrazení lidské postavy je spíše právě na dotykových, pohybových a pociťových zkušenostech než na optických vjemych. Zraková zkušenost v počátcích hraje velkou roli, ale později se ztrácí mezi ostatními. (Uždil 2002)

V symbolice postav lze nacházet mnoho symbolik, kresba postavy nám o svém autorovi, řekne více než jiné kresebné symboly. Dítě do kresby promítá své já, i když kreslí druhé pohlaví, není pochyb o tom, že kreslí právě sebe. Při vícečlenné kompozici, má kresba ostatních postav mnoho rozmanitých podob. Postavy můžou být kompletní, nebo jim někdy něco chybí, nebo naopak mají mnoho nadbytečných prvků. (Davido 2001)

Přízračné tělo

Postavy jsou znázorněné jako hlavonožec, bez trupu, mezi nohama má pupek nebo jakýsi knoflík. Jedná se o stádium vyplňování, kdy dítě nemá osvojen pojem „prázdnost“.

Odhalené břicho

Jedná se o jev transparentnosti, kdy dítě zobrazuje dutinu břišní, či hrudní. Kde ho zaujala určitá věc, například knedlík, který mělo dítě k obědu, miminko v bříšku maminky.

Zobrazení hlavy a těla

Obličej je jeden z důležitých prvků, který polidšťuje postavu. Někdy jsou proporce správné, jindy je velká hlava zejména u malých dětí. Pokud tento jev přetrvává i u staršího dítěte a zobrazení hlavy je nadále velké. Dítě pravděpodobně trpí hypertrofií. S kresbou malé hlavy se naopak setkáme u dětí, které trpí méněcenností, depresí a u těch, kteří své osobě nepřikládají důležitost. Hlava je považovaná za centrum a prostřednictvím prvků na nich zobrazených, „vypovídá o vlastním já“.

Nos

Nos má určité spojení s falickým symbolem. Pokud je nos zobrazen zdeformovaný, bývá u dítěte sexuální problém.

Oči

Oči nám mnohé vypovídají o subjektu a jeho vidění světa. Vážou k sobě mnohé symboly, jako je například magické moc. Oči nás zároveň chrání tím, že nás upozorňují na nebezpečí, ale i okouzlují a svádí okolí. Tohoto aspektu si můžeme všimnout u děvčat a chlapců s homosexuálními sklony. Tito jedinci kreslí postavy s velkýma očima, výrazné obočí sklon zdůrazňuje. Naopak na obrázcích primitivních a agresivních dětí si můžeme všimnout zobrazení rozježeného obočí na obrázcích.

Vlasy

U dětí s narcistickými sklony si všimáme načesaných a kudrnatých. Vlasy totiž představují sexuální atribut.

Uši

Uši nám slouží, ke sluchu a přísunu nových informací. Zvídavé děti, které touží po vědění, je kreslí velké. Děti, které trpí ztrátou sluchu, kreslí buď uši obrovské, nebo je vůbec nekreslí. Což signalizuje onu ztrátu sluchu a komunikace.

Ústa

Jsou prostředkem komunikace, symbolizují řeč, potravu a v jisté míře i erotiku. Vážou se k matce, která dítě krmí, pro malé děti je matka a potrava na stejném místě. Když dítě v kresbách zapomíná znázornit ústa je to signálem sexuálních problémů, problémů ve vztazích. Kresba bez úst bývají symbolem pro děti, které postrádají vlídnou, láskyplnou komunikaci v rodině.

Otevřená ústa s vyceněnými zuby poukazují na agresivní jedince. V kombinaci s vypláznutým jazykem na nevyřešené sexuální problémy. Silné rty nám poukazují na smysluplně založené osoby. Zavřená ústa a sevřené rty, které jsou bez úsměvu, prozrazují napětí.

Brada

Brada zdůrazňuje mužnost postavy, na kresbách je zřetelná v pozdějším věku. Agresivní autoři kresby kreslí propracovaně a do detailů s velmi výraznou bradou. Dalším znakem agresivity může být zobrazení lidské postavy z profilu.

Ruce

Mají mnoho podob dle vývoje kresby a věku dítěte. Můžeme se setkat se smetáčky, hrabičkami, kolečky, ale i rukama s pěti prsty. Dobré vyznačení rukou je signálem sociability. Pokud má dítě sexuální nebo sociální problémy, kreslí postavy bez rukou. Případně jsou ruce zmrzačené, chybí, nebo jsou ukryty v kapsách.

Paže

Pokud je zobrazení postavy s pažemi lehce od těla, je signálem dobré sociability jedince. Pokud jsou zobrazeny přitažené k tělu a slabé je vyjádřením pocitu prohry.

Nohy

Pokud jsou nohy křehké, ohnuté bývají symbolem snížené fyzické a psychické schopnosti.

Prsa

Pokud je dítě zobrazuje, je zřejmé, že se zabývá sexuálními otázkami, a zdůrazňuje vztah mezi ním a matkou. S chlapců s homosexuálními sklony jsou zřetelné důrazné hýždě.

Oblečení

Jestliže dítě kreslí nahou postavu do 7 let, je to v pořádku, ale po 10 roce už by mělo dítě zobrazovat postavu oblečenou, jako symbol správného začlenění do společnosti. Přetrvávající kresba nahé postavy odráží asociální, případně patologické chování. Nahota může mít dvojí smysl, buď znázornění naivity, nevinnosti, čistoty, nebo ponížení.

Pokud dítě kreslí postavu, obleče ji dle svého vkusu. Dle stylu oblékání, lze postavu sociálně zařadit. Pokud má postava špinavé a roztrhané šaty, je pravděpodobné, že si ji malíř neváží. Teplé šaty v sobě skrývají zvláštní význam. Dle pana Flugela představují nutnost chránit se před určitým druhem chladu, pravděpodobně citového chladu. Může se jednat i o symbolické zobrazení matky jako „ochranné dělohy“. Tyto šaty totiž představují matčino láskyplné teplo. Pokud dítě svoji postavu kreslí nadměrně oblečenou dle Flugela se jedná o dítě depresivní a dítě se cítí se nemilované. Některé doplňky oblečení představují falické symboly: kravata, dýmka, špičatý klobouk, cigareta, deštník, hůl apod. Dle Flugela si jedinec posiluje těmito falickými symboly svoje sebevědomí. Proto falický symbol ho chrání před ztrátou penisu.

U žen může oblečení sloužit ke kompenzaci touhy po penisu, může pozměnit představu o vlastním těle a citem líbit se druhým. Anebo být jim akceptován, nebo se může stát sklonem k exhibicionismu.

Kapsy a knoflíky

Kresby lidské postavy s kapsami knoflíky zvyšují hodnotu a dodávají jim důležitost. Pokud se ale objevují v příliš velké míře, jsou symbolem pocitu závislosti. První postavy zpravidla mívají jeden knoflík. U dalšího zobrazení se dítě rozhoduje samo za sebe, hodnotí, jak se mu zachce, přidává nebo ubírá dle vnitřních nevědomých pocitů.

Námořník

Tuto postavičku kreslí děti, které nejsou šťastné. Zobrazením námořníka se snaží vydat na cestu, může mít za příčinu špatnou adaptaci spojenou s delikvencí.

Kovboj

Jedná se o agresivní postavu, která je vyjádření revolty a touhy dítěte být velký, silný a udělat dojem na okolí. Pokud je kovboj bohatě zdoben, odráží úzkost a nejistotu dítěte.

Policista

Typická agresivní postava. Děti zobrazují policistu z profilu s tvrdými rysy ve tvářích, jako touhu po zvýraznění nesympatické stránky. Dají se v této myšlence spatřovat asociální tendence.

Klaun

Klaun je postavičkou, kterou dítě zobrazuje samo sebe. Dle důrazného prvku, lze usuzovat, v jaké oblasti se vyskytují problémy. Příliš velké, uši, oči, deformace končetin. Je vyjádřením sklonu k depresím a špatné adaptaci na školní prostředí.

Stařec

Můžeme si všimnout kresby starce u asociálních a agresivních dětí. Jde o přiznání, že se dítě chce zbavit nežádoucí osoby, která vzhledem k věku už nebude dlouho žít. Vyjádření těchto způsobů agrese si můžeme všimnout u dcery vůči otci. Postavy mají referenční hodnotu, ale je třeba usuzovat závěry ze souborů více kreseb. (Davidová 2001)

Zmrzačené postavy

Toto zobrazení je častým vyjádřením zneváženého soka, člověka, jehož přítomnost není žádoucí. Vyskytuje se u dětí s pocitem viny, zasažené agresivitou, lhostejností k určité osobě, problém řeší zastíněním konfliktních zón, nebo je vůbec nezobrazí. Stává se u otců, kteří mají tendenci trestat svoje potomky. Bývají zobrazovány bez nohou, na vratné pozici, nebo jedna noha je kratší než druhá. Vynechávek si můžeme všimnout, hlavně v případě rodinných konfliktů. (Davido 2001)

3.5. Symbolika rodiny

Nejčastějším testem je právě test rodiny. Jedná se o test, kdy dítě dostane list papíru a zadání nakreslit svoji rodinu bez jakéhokoli upřesnění. Poté se list papíru obrátí a dalším úkolem je nakreslit svoji rodinu.

První kreslená rodina je ta ideální rodina, jak si ji dítě představuje. Do první kresby promítne své přání, jakou by rodinu chtěl mít. Naopak v druhé kresbě kreslí takovou jakou má, jak ji zná se všemi klady i zápory. V kresbě se projevují jednotlivé vztahy mezi členy rodiny, do nich promítá hlavně své vlastní pocity.

Někdy se může stát, že dítě odmítne plnit druhý úkol. Je to většinou pod záminkou, že už svou rodinu nakreslil na první straně papíru. Možná, že dítě vidí svoji rodinu jako ideální. Děti utlumené nebo přímo posedlé obrazem rodiny, vyobrazí svoji rodinu věrně. Na straně druhé oidipovský komplex způsobuje inhibici, která brání představě nějaké rodiny.

Dalším testem, který byl uskutečněn v druhé polovině dvacátého století v Americe (na vypracování se podílely R. C. Burns a S. H. Kaufman), spočívá v nakreslení člena rodinky, každého zvlášť při práci. Úplné znění zní: „*Nakresli každého člena rodiny včetně sebe, jak něco dělá.*“ (Davido 2001, str. 60)

Tímto způsobem dává najevo, jaké vztahy ke členům rodiny má. Test probíhá tak, že dítě je v místnosti bez testujících, testující občas do místnosti nahlédne, zkontroluje, činnost popřípadě povzbudí. V mnoha případech výsledek vypadá následovně. Matka myje nádobí, otec čte noviny a děti sledují pořad v televizi. Idylický obrázek rodiny bez

problémů. Toto testování je používáno v Americe k rozhodnutí, zda má být dítě v rodině ponecháno nebo odebráno. Rodičům, prozradí, jak hádky působí na dětskou senzibilitu. V některých případech na obrázcích jsou nakresleni rodiče, jak házejí po sobě nádobím a děti před ním utíkají. Činnosti vypovídají o nitřních vztazích v rodině. (Davido 2001)

Postoj dítěte k rodině

Po celou dobu kresby prvního i druhého obrázku je třeba dítě pozorovat a naslouchat mu. Test může způsobit těžkosti a dokonce dítě od kresby odradit. Jelikož pojem rodiny mu není přesně znám. Testující odpovídá na otázky střídavě, a pokud jich je více tak neodpovídá. Aby nedošlo ke zkreslení testu. Při testu testující v žádném případě dítě nediktujeme koho kreslit. Pokud dítě na některého člena rodiny zapomene, je to důležitou stopou, kterou si nesmíme nechat ztratit. Dítě v kresbě nezapomíná i na širší kruh rodiny strýčka, dědečka, babičku nebo dokonce i tetu na hlídání.

Dítě při kresbě má problém se zobrazením některých členů rodiny, může se stát, že je nenakreslí vůbec. Dá průchod agresi k tomu či onomu členu rodiny, že ho z obrázku zcela vyloučí. Test mu dává příležitost projevit se navenek. Agrese nemusí být pouze negativní, může mít i formu ostychu a rozpaků. Některé děti kresbu člena, ke kterému mají agresi, zkaží záměrně, nebo naopak pracuje velmi pečlivě na zobrazení.

Po dokončení obrázku je dítě vyzváno, aby o každém členu rodiny něco málo řeklo a popsalo, jakou činnost provádějí. Testující se nakonec zeptá na dvě otázky: Kdo je nejhodnější a naopak kdo je zlý? Mnoho nám také napoví, pokud se zeptáme, kde se děj na obrázku odehrává. Děti z města hrají svůj obrázkový děj na venkově. Ideální rodina je v přírodě a volně dýchá.

Dítě se někdy ptá, zda může nakreslit zvířecí, nebo mimozemskou rodinu. Toto zobrazení je časté, ale nejsou ničím jiným než kopii skutečné rodiny. Tímto děti maskují kresbu rodiny, když jí nechtějí kreslit z masa a kostí. Pokud se kresba mimozemské rodiny vyskytne u adolescenta, jedná se o známku humoru, nadsázky možná i ostychu. (Davido 2001)

Zvířecí rodina

Kresba zvířecí rodiny většinou představuje špatné instinkty. Pokud se jedná o divoká, dravá zvířata jsou symbolem agresivity kreslíře. Pokud se jedná o domácí, jsou symbolem láskyplného ovzduší, které v rodině vládne.

Někdy je pro dítě jednodušší vyjádřit se v obrazu zvíře. Často se stává, že právě v přítulném domácím zvířeti vyjádří sami sebe vedle rodičů, jak sledují televizi, ti jsou již znázorněni v podobě lidské postavy. (Davido 2001)

Zvyšování a snižování hodnot v rodině

Podle oblečení lze usuzovat, jaký má dítě k postavě citový vztah, pokud je postava nahá svědčí to o nějakém konfliktu.

Děti, které se cítí deprimované a nemilované kreslí osoby teple oblečené. Z oblečení můžeme usuzovat i postavení popřípadě politické názory.

Při kresbě postavy už dítě přemýšlí, jak ji obleče, což je závislé na citech, které k dané osobě chová. Pokud má snahu vyzdvihnout otcovu hodnotu na sako mu namaluje knoflíky, ne však mnoho což by bylo známkou autority. (Davido 2001)

Otec

V normální oidipovské situaci kdy je syn identifikován s otcem, mu vymezuje důležité místo uprostřed papíru. U Holčiček, které jsou do otců zamilované, si můžeme všimnout zdobení a dokreslování atributů jakou jsou vousy, meč a knír.

Agresivita je projevena na papíře zastíněním, zdeformováním nebo zmenšením postavy. A to vždy dle vědomého nebo nevědomého postavení vůči otci. Dále může docházet k tomu, že dítě nakreslí zeď popřípadě kus nábytku mezi sebou a otcem. V některých případech se stává, že dítě otce vůbec nenakreslí, nebo je mezi nimi velká vzdálenost. S tím se setkáváme u holčiček, u kterých je láska k otci považována za hříšnou. Nakreslí otce v rohu papíru. U chlapců s homosexuálními sklony se stává, že otec je zdeformován, obrázky bývají často znehodnocovány. Nakreslení otce se podaří až po mnoha pokusech. (Davido 2001)

Matka

Podle místa, které matka na papíře zaujímá, můžeme sledovat její hodnotu v očích dítěte. Většinou postava matky zaujímá prostředek papíru, někdy je pod ochranou otce.

V některých případech je mezi rodiči nakresleno dítě, je to symbolem konfliktu mezi rodiči. Činnosti, ve kterých je matka zobrazována, vypovídají o kvalitě vztahů s okolím. Jde-li o oidipovský konflikt, bývá matka zobrazena mimo rodinu. Nepřítomnost rodičů je velmi ojedinělá, můžeme se s ní setkat u dětí, které se za rodiče stydí nebo jsou s nimi ve velkém konfliktu.

Sourozenci

Může se stát, že dítě má spoustu sourozenců, ale přesto má touhu nakreslit se s rodiči pouze samo. Tuto potřebu mívají i vyrovnané děti. Dítě nepřítomnost sourozenců zdůvodní nedostatkem místa, nebo času. Častou výmluvou bývá i to, že sourozenci doma tráví málo času. Pro vybytí agrese poslouží jakákoli výmluva. Pokud se objeví žárlivost k jednomu ze sourozenců, bývají na obrázku zobrazování zdeformovaní, nedokreslení, slepí nebo je autor začmrká.

Můžeme se setkat i s vymyšlenými imaginárními sourozenci, které kreslí jedináčci, kteří nejsou se svojí rolí spokojeni. Imaginárnímu sourozcovi nakreslí všechny kladné vlastnosti, které touží mít, jsou to obrazy ideálního já. Většinou nakreslí opačné pohlaví, Dle L. Cormana se jedná o obrácenou oidipovskou situaci, kdy se u chlapců projevuje identifikace s osobou ženského pohlaví. Tato postava ho nutí chovat se ve vztazích s rodiči dle modulu druhého pohlaví.

Identifikace subjektu

Identifikace může být věrná realitě, tzn., že věk i vzhled odpovídá autorovi. Takový případ naznačuje prožívání v rodině i mezi sourozenci za bezproblémové.

Často dochází k tomu, že dítě se zobrazuje mladším než opravdu je někdy až v roli miminka. Bývá to často u dětí, které nejsou smířeny s narozením sourozence. Zobrazením sebe jako miminka jim dává pocit návratu. Dítě se vrací do období před narozením rivala (sourozence), je to zlaté období kdy, rodiče se starají pouze o něj.

Někdy dítě ochromené realitou skryje tyto pocity, ale osobou se kterou se identifikují, dávají hodnotu, důležitost a postavení na papíře. Všechny ostatní postavy zobrazené na papíře jsou postavy čelem k identifikující se postavě. Někdy při ostychu dítěte dochází k identifikaci se zvířetem, do něj pak může promítnout svoje frustrace.

Hodnotu si dítě dodá, když se nakreslí jako první nebo umístí svoji postavu doprostřed.
(Davidov 2001)

3.6. Uspořádání prostoru

Uspořádání prostoru a umístění obrázku na ploše je velmi zásadní ukazatel při interpretaci obrázku. Zároveň rozmístění jednotlivých postav i jejich velikost nám naznačují vztahy postav a jejich význam pro autora.

Vyplnění nebo nevyplnění plochy papíru vypovídá o úzkosti nebo intelektuální chudobě. (Davidov 2001, str. 125)

Při zkoumání a diagnostice kresby je pro nás velmi důležité rozdělení papíru na pravou a levou část, přičemž levá strana představuje vztah k matce a z časového hlediska se váže k minulosti, pravá strana je vztah k otci a představuje budoucnost – pokrok. Dále můžeme levé straně připisovat introvertnost, pravé extravertnost a autoritu.

Velmi důležitá je i velikost kresby v poměru k velikosti papíru. Nedo zralé děti obrázkem kresbu zcela zaplní, děti s nízkým sebevědomím mají kresbu velmi malou a nevýraznou, vyrovnané dítě umístí svůj obrázek v přiměřené velikosti do středu papíru. Děti, které mají mnoho problémů, umísťují kresbu mimo střed. Vysoko položená kresba poukazuje na pýchu. Kresba umístěná dole může být znakem stability a zakořeněnosti.

Uspořádání kresby u dítěte odpovídá uspořádání v životě dítěte. V první fázi dítě čmárá a tak v útlém věku vydává svědectví o svém zmateném já. Následuje období „hlavonožců“: Znázornění prostoru se v této době děje pomocí topologické geometrie, tj. pomocí zobrazení prostoru, v němž mezi předměty neexistují vztahy mezi vzdáleností a velikostí, ale pouze elementární vztah blízkosti. (Davidov 2001 str. 97).

Dítě zpočátku nerespektuje proporční vztahy mezi očima, hlavou a končetinami. I samotné tvary jsou pouze přibližné.

Kresba vzniká řazením prvků vedle sebe bez ohledu na vzdálenost, která je mezi nimi. S vývojem dítěte se mění i chápání prostoru, které se stává dokonalejším. První výtvarné projevy jsou okolo 18 měsíce, kdy je schopno dítě vést čáru. Prvotní tvary jsou symetrické, dítě má sklon vytvářet kruhy. Pokud kreslí pravou rukou směrem zleva doprava a levou zprava doleva.

V druhé etapě již dítě získává kontrolu nad pohyby a naučí se čáru brzdit, dochází k rozvoji vizuálního vnímání. Dítě tvoří geometrické obrázky se symetrickým charakterem, pravou rukou umísťovány vpravo a levou zase vlevo. Do 4 let je dítě

schopno používat ke kresbě obě ruce, obě jsou stejně obratné (nevyhraněné). Poté se stává jedna ruka dominantní a obrázek začíná mít asymetrický vzhled.

V kresbách se vývoj lateralitě dobře odráží. R. Zazo, poznamenává, že když dítě dospěje do stádia, kdy dokáže nakreslit profil, pravák maluje profily hledící doleva a u leváka je tomu naopak. (Davido 2001, str. 98)

Děti mají k zobrazení vlastního prostoru mnoho možností. První můžeme nazvat „plošné uspořádání objemu“, kdy jednotlivé náhledy na předmět jsou spojeny v celek, jedná se o pohledy a nadhledy. Tohoto zobrazení si můžeme všimnout, když dítě zobrazuje cívku. Na obrázku máme oba dva konce i tělo cívky z bočního pohledu. Toto zobrazení není správné, ale je velmi názorné, upozorní nás i na konstrukci, která spočívá v provrtání cívky. Kresba cívky dítěte je podobná kresbě konstruktéra před výrobou, s jedním rozdílem a to tím, že vše je spojeno do jednoho obrázku.

Prostor mezi postavami by se dal pojmenovat jako vzdálenost, dle velikosti lze usuzovat, která postava je autorovi kresby blíže.

Dítě zobrazuje předměty velmi detailně, snaží se zobrazit i skutečnosti, které nejsou na první pohled vidět. Skryté věci kreslí tak, že materiál, který skutečnost překrývá, kreslí transparentně. Dítě neuvažuje o tom, zda je možné předměty vidět, touha po skutečném reálném zobrazení se nazývá transparentní jev.

Jakmile začne dítě považovat dolní okraj za jakousi zem ke které malby na papíře tíhnou, je vytvořen základ prostorového uspořádání. U prvotních čmáranic jsou jednotlivé malby nahodile zobrazeny po celé ploše papíru. Při příchodu o pochopení spodního okraje jako linie se záhy objevuje čára na spodním okraji, která sleduje tento okraj. Pokud dítě má k dispozici pastelky, většinou je tato čára zobrazena modrou, jak spodní okraj tak i nebe. Ale pouze v případě pokud není nějak jinak specifikované hvězdy, slunce a mraky. (Uždil 2002)

Tato čára zpočátku slouží jako zřetelná organizace obrazové plochy. Některé děti si tuto čáru zautomatizují a dlouho dobu ji používají čímž ztrácí čtvrtku papíru, která není využita. Tímto ztrácí smysl pro celkovou celistvost plochy a prostorová charakteristika se dostatečně nevyvíjí. Tohoto jevu si všímáme v době docházky do mateřské školy. Kresby jsou suché, titěrné, stereotipní a nevyzrálé.

Pokud se dítě snaží zobratit větší množství osob na papíře, manipuluje s ním a tvoří nové a nové okrajové čáry po všech stranách papíru. Pokud není v této myšlence

utvrzeno udělá novou rovnoběžnou čáru v dostatečné vzdálenosti tím vzniká jakési jeviště. Setkáváme se i se zobrazením věcí v šikmém náhledu, a plocha papíru se tedy stává jakousi základnou bez obzoru (horizontu). S tímto zobrazením už souvisí vysoký stupeň ve vývoji prostorového zobrazení a v předškolním věku se objevuje velmi zřídka.

Sklápění je zobrazení věcí na obrázku v půdorysném pohledu, předměty kolem jsou sklopeny do půdorysu podél osy, nebo seřazeny okolo středu. Jedná se o způsob, kdy všechny předměty se dají nakreslit tak, aby vyšly najevo charakterové obrysy. Tím dítě nachází mnoho postupů a řešení prostorového uspořádání. Výtvarné uspořádání prostoru se vyvíjí pod vlivem úkolů, které si je vyžadují. Vůle zobrazit věci v prostorových souvislostech a přiblížit se perspektivě je pro dítě důležitější než přímé pozorování, paměť nebo nahodilé vizuální vjemy.

Rozdíl myšlení dítěte a dospělého si můžeme objasnit na obrácené perspektivě. Postavy, které se nacházejí blíže ke spodnímu okraji bývají menší, kdežto dospělý je očekává větší. Důvody jsou dva buď se dítě ztotožnilo s kreslenou postavou, nebo vstoupilo dovnitř obrazu. Nelze je tedy chápat už jako jeviště. Kolem 6 - 7 roku se objevuje na obrázcích horizont, neplní funkci vymezení. Ale oddělení země od nebe, naznačení terénu a nerovnosti. Pokud se objeví i zmenšení figur od popředí do pozadí, jsou zmenšeny i ostatní detaily v kresbě.

V tomto období se setkáváme i s vyznačením prázdného prostoru, snaží se to zaplnit neurčitou barvou, šmohou, perspektivou, linkou atd.

U překrývání tvarů, lze hovořit o vyspělém vývoji kreslíře. Pokud zobrazuje dva předměty a ten co je blíže celý a ten v dálce, pouze comůže vidět reálně. (Uždil 2002)

Věčné kontanty dítě si všimá, že předměty v dálce jsou menší, kruh se mění v elipsu, stanoviště pozorovatele se mění pravý a kosý úhel. Je mu proti myslí tyto zkresleniny zobrazovat, ale netrvá dlouho a hrnek zobrazuje s hrdlem elipsovitého tvaru. Pravý úhel, který je pro dítě funkcí stability, odmítá měnit. Až kolem šestého až sedmého roku se setkáváme s ústupem principu věčné konstanty, které z části ustoupí kouzlu zobrazení a začlenění pozorovatele do konkrétního prostoru.

Je otázkou zda by dítě samo došlo k perspektivě? Zdá se, že věčnost, smysl pro plný, jednoznačný tvar je přirozenou překážkou iluzivního zobrazení, které si zakládá na věci

samotné, než na opravdovosti. V zobrazení prostoru si u dítěte všímáme, že jeho kresba je hledáním, vynalézáním a formou myšlení.

V určitém stádiu nastává touha dítěte, zaznamenat čas, dítě považuje za nutné zobrazit sousled okamžiků v nichž se odehrává děj. Jednotlivé fáze děje, může zobrazovat nahodile po formátu, nebo někdy dodržuje časovou a vztahovou souslednost s čímž vytváří specifickou kompozici obrazu.

I když jsou pro nás výtvarná vyprávění dětí nesrozumitelná, vždy k nim přistupujme s vážností. Výtvarný projev úzce souvisí se zážitkem z vyprávěného děje a má svoji výchovnou hodnotu. Vyplývají z nich úkoly, na kterých zapracuje vynalézavost a soustředění

Pravoúhlý jev nalezneme u zobrazení komína, stromu – větve, zřídka u rukou hlavonožců. Tato záliba nejspíše vychází z potřeby odlišení jednoho směru od druhého. Pravý úhel je vlastně setkání vodorovné se svislou, což znamená nejvíce.

Grafoidismus jedná se naklánění kresby ve směru písma. A zakulacování pravých úhlů, jedná o přechod písmašským dovednostem. Jen u některých dětí se s tímto silným písmašským rukopisem můžeme setkat.

Grafický automatismus - tendence opakování jednoduchých tvarů, které má dítě velmi dobře osvojeno. Například čárky znamenají vlasy, nebo trávu. (Uždil 2002)

Nepravý ornament - jedná se o přílišné zdobení, kdy kresba je ve výsledku obsahově velmi chudá, nevyvážená a strnulá. Výzdoba jakoby měla překrýt mezery v představivosti.

Rytmus, opakování a symetrie, jsou principy, které mají v dětské kresbě obrovské uplatnění. Nejsou ornamentem a výzdobou, naopak jedná se o kompoziční schopnost členění plochy a formální jednoty tvaru. Základy kompozičního rozměru jsou dítěti dány (vrozeny), mají počátek a přítomnost v kresbě. (Uždil 2002)

3.7. Interpretace

Interpretace vyplívá ze dvou vzájemně se doplňujících šetření: je to jednak analýza různých prvků, z nichž se kresba skládá, jednak syntéza, v níž je nutné přihlídnout ke kladným i záporným charakteristickým znakům obrázku. (Davidov 2001 str. 125).

Pokud od interpretace očekáváme vypovídající hodnotu, měli bychom znát dítě i jeho sociální a kulturní zázemí a všechny tyto vlivy při interpretaci uplatňovat. Je třeba dítě při tvorbě pozorovat všimnout si zejména jeho váhání, obtíží, pozornosti nebo naopak nepozornosti. I příběh, který se k zobrazování váže, je důležitým ukazatelem. Všechny tyto prvky nám pomohou při vyšetření. Zásadní je umístění obrázků na ploše. Vyplnění nebo nevyplnění plochy může signalizovat úzkost nebo intelektuální chudobu. (viz. Uspořádání prostoru)

Zvláštní pozornost bychom měli věnovat i tomu, co dítě při kreslení vynechalo. Tyto vynechávky nemusí být jen z roztržitosti, ale mohou poukazovat na citové, nebo asociální problémy. Např. pokud dítě zapomene nakreslit u domu dveře nebo cestu, znamená to, že je uzavřené do sebe a špatně komunikuje. Velmi mnoho můžeme vyčíst z vynechávek při kresbě postav (chybějící ústa – problém s komunikací, chybějící nebo deformované ruce – sexuální problém atd.)

Čáry signalizují osobnost dítěte slabé a jemné čáry kreslí děti, které jsou utlumené a bojácné, s malou sebedůvěrou. Tyto děti obrázek často předělávají a někdy si pomáhají pravítkem. Naopak agresivní děti kreslí nekontrolované silné čáry, kterými papír někdy i protrhnou. Mírné a citlivé děti kreslí převážně křivky, ale pokud kreslí jen křivky, můžeme předpokládat jeho nezralost. Přímkové a úhly používají průbojné, realistické a podnikavé děti. Obrazy, které jsou složeny z teček a drobných skvrnek s minimem lineárních prvků kreslí úzkostlivě pečlivé děti. Pokud zkoumáme čáry, jimiž jsou jednotlivé objekty nakresleny, můžeme v nich pozorovat agresivitu nebo lásku, kterou k nim dítě cítí.

Nesmíme opomíjet i zdravotní stav dítěte. Psychická stabilita se v čarách projevuje používáním lineárních čar a křivek, které ovšem nesmějí převládat.

Barvy, které kreslíř používá, umocňují myšlenku zachycení grafické kresby. Extroverti rádi používají kombinaci červených, žlutých a oranžových barev. Naopak Introvertovi stačí početně méně barev, mezi které patří modrá, zelená, šedá. Obrázek s převládáním

živých barev, svědčí o vyrovnanosti. Při barevné interpretaci musíme zohlednit věk dítěte a jeho vývojové období, které má v upřednostňování barev svá specifika. (viz. Barevnost)

Při interpretaci hraje důležitou roli téma, ať už se jedná o téma zadané nebo spontánně zvolené. Zadané téma – test má výhodu v tom, že při interpretaci se můžeme přidržovat ustálených hodnocení (např. test stromu, postavy, domu).

Portréty konkrétních osob, nebo vymyšlené postavy nám dávají četné informace o osobnosti dítěte a hlavně o jeho afektivitě. I časové pořadí zobrazovaných osob hraje důležitou roli, první na scénu přistupují autority a milované osoby a jako poslední mnohdy osoby nemilované, ty jsou často odbyty, nebo úplně na obrázcích chybí. Připojené osoby bývají dvojníky dítěte.

Umístění osob na ploše a vzájemné rozmístění nás může informovat a dát možnost pohledu na afektivní vztahy dítěte s rodinou.

O afektivitě dítěte velmi dobře a vypovídá i individuální vzhled postavy nebo postav, nezbytné je proto studovat každou postavu z hlediska její morfologie, postojů, atributů. Jsou to všechno symboly, z nichž každý má specifický význam. (Davidov 2001, str. 126)

Vyobrazení posuzujeme vždy v souvislosti, vypracováváme spíše syntézu, a nezaměřujeme se na analytické detaily. Soustředíme se na vedoucí myšlenku. Syntéza má hodnotu tehdy, když k interpretaci můžeme použít více různorodých obrázků od konkrétního dítěte, v jednom věkovém období. Dítě se do svého výtvarného projevu vždy promítne, ať znázorňuje jakýkoli námět, proto se většinou dopátráme sociálních a afektivních konstant.

Kresebný výtvar odrazí vývojovou úroveň v organizaci schopností dítěte. V této struktuře lze identifikovat řídicí a řízené. Z hlediska systémového pojetí probíhá kresba jako organizovaný proces, v němž se uskutečňuje dialektická jednota kognitivních a motorických složek, imitace a spontaneity, učení a tvořivosti, poznávání a činnosti.

Psychologové zabývající se kresbou dítěte považují za důležité sledovat vznik kresebných výtvarů, které dovolují proniknout do motivace i strategie řešení dané činnosti. Kresbu lze chápat, jako záznam o vývoji, která nám dále pomůže i při sledování vývojových změn. Pro psychologickou interpretaci je také důležité obsah, který sděluje dítě při realizaci kresby i po jejím dokončení.

Psychologové nikdy neposuzují dětskou osobnost pouze na základě výsledků jedné diagnostické metody, jelikož je to velmi obtížné interpretovat dětskou kresbu. Zdůrazňují opatrnost při usuzování a diagnostikování dětské kresby. (Diagnostika psychického vývoje 1980 Švancar)

V diagnostice, kterou využívají psychologové je mnoho standardizovaných kresebných testů, které jsou dostatečně prověřeny a používány k interpretaci dětské kresby.

V kresebném výtvoru dítěte se dají usuzovat intelektové schopnosti, výrazné povahové rysy, typ osobnosti, úroveň sebevědomí, sociální postavení jedince ve skupině, vztahy v okolí, sociální dominanci, emocionální jistotu, sociální adaptaci, dokonce i rysy signalizující možnost duševní poruchy. Dále se dá usuzovat úroveň neuromotorické vyspělosti kreslíře, specifické neuromotorické poruchy a anomálie, ale také specifické kreslířské nadání a kreativitu.

Švancar ve své publikaci popisuje tři vyhraněné přístupy testování:

1. Vychází z komplexního výtvoru – hodnotí se obsah a provedení v závislosti na vývoji dítěte. Hodnotí se více kreseb a témat (např. postava, kresba rodiny, volná kresba). Grafický projev bývá doplněn o interview.
2. Základem druhého přístupu je reprodukce případně doplňování předloh – tím se dosahuje jednotnosti a snížení možnosti subjektivní interpretace
3. Další přístup chápe Grafický projev z hlediska objektivně zjištěných či měřitelných znaků (velikost, umístění kresby, tlak na podložku, rychlost, směr pohybu, perspektiva, volba barev).

Pedagogický přístup k dětskému výtvarnému projevu je založen na posuzování, do kterého spadá interpretace a hodnocení kresby dítěte popřípadě žáka ve výuce. Učitel se opírá o teoretické poznatky a dále pak především o zkušenosti. Tyto pozorování probíhá v přirozených podmínkách edukačního procesu. Jedná se o dlouhodobé pozorování ve výuce i mimo ni. Tento fakt se týká celé diagnostické činnosti učitele, úspěšná je hlavně v předškolní výchově a následujícím primárním vzdělávání. Projevy má možnost učitel sledovat ve vyučování, kde má okolo sebe další žáky. Můžeme posuzovat, jak působí stejné podněty na různou škálu dětí, přičemž každé dítě reaguje jiným způsobem. Ale také působnost podnětu na jedno konkrétní dítě v různém časovém období. Máme tedy možnost stále aktualizovat změny ve vývoji u dítěte, popřípadě nápadité projevy žáka, kterého učíme ve třídě.

Při interpretaci kresebného výtvaru může přistupovat z vývojového hlediska. Posuzovat věkový stupeň s očekávanou vývojovou úrovní kresby. K tomu je třeba profesní příprava. Nebo může volit přístup projektivní, který některé školní práce umožňují. Zde se opíráme především o slovní vyjádření, které tímto svoje dílo doprovází. A to ve všech stádiích před, při kresbě a po dokončení kresby. Je třeba komentáře přesně a postupně zaznamenávat.

Učitel ve své praxi má širokou škálu výtvarných technik počínaje lineárními, přes plošné, prostorové a časoprostorové. Typ techniky se v pedagogicko-psychologické praxi využít nedají. (Diagnostika psychického vývoje 1980 Švancar)

Výtvarné práce žáků učitele zajímají především z hlediska výukového např., zda pochopil úkol, schopnost poučit se z vlastních chyb, citlivost k estetickým podnětům, projev volných a charakterových vlastností. Dětské výtvarné práce, které vznikají během činnosti v mateřské škole či v hodinách výtvarné výchovy v primární škole, dávají učiteli možnost usuzovat na:

- zájem o námět, použití materiálu, techniku
- intenzitu výtvarného prožitku jako předpoklad pro výtvarnou práci
- přítomnost představ reálných i fantazijních
- preferenci určitého způsobu vyjadřování
- zálibu v užití barevnosti
- rychlost s jakou práce vznikla
- odvahu nebo nejistotu dítěte při práci
- schopnost tvořivě přistupovat k řešení úkolů

Pokud učitel k interpretaci dětské kresby využije projektivního přístupu k výpovědi dítěte, lze usuzovat na:

- sociální pozice žáka ve třídě
- sociální pozice žáka v rodině, způsob života v rodině (u členitějších a vyspělejších kreseb, např. u rodiny)
- splněná, nebo nesplněná přání

Proces výtvarné tvorby a jeho výsledek může upozorňovat v neposlední řadě na:

- smyslové resp. zrakové vady
- motorickou obtíž, koordinace oka-ruka či poruchu jemné motoriky

- leváctví překříženou lateralitu
 - neurózy a organická poškození CNS
 - vývojová opoždění neharmonický vývoj
 - akceleraci v některém z projevů
 - únava, počínající onemocnění popřípadě rekonvalescenci po něm.
- (Hazuková ve svém pracovním materiálu k VÚ FRVŠ 1997/98)

Hazuková dále uvádí, že během zkoumáním výtvarného projevu dítěte (procesu i produktu) se může ukázat vývojové i sociální opoždění dítěte. Toto opoždění by nemělo směřovat k horší klasifikaci či hodnocení. Právě dítě, které je vývojově „mladší“ může zaznamenat posun ve výtvarném projevu. To však je jeden z cílů Individualizace RVP PV. Zkušenosti vypovídají o velké významu spontánních prací pro diagnostiku. Pro diagnostiku mají význam všechny práce ať již spontánní, navozené, popřípadě výchovně usměrňované. Pro interpretaci je jednodušší interpretace kresby z hlediska vývojového. U použití projektivního přístupu se mohou vyskytnout určité zkreslení. Projekce může mít různé podoby, často nečekané (promítnutí skutečnosti-přání-obavy). Proto je důležité opírat se o více diagnostických metod, aby se učitel nedopustil, omylu či horší objektivnosti. Důležité je nejen to co dítě zobrazí, ale hlavně i to co dítě z kresby vypustí, zapomene nakreslit.

Učitelova role poskytuje mnohé možnosti:

- poznat dítě v přirozeném prostředí
- srovnávat jeho projevy v delším časovém intervalu
- porovnat jeho projevy s ostatními dětmi
- získat mnoho informací z různých projevů dítěte
- zachytit změnu dříve než psycholog, který nemá možnost dítě sledovat průběžně

Při interpretaci pro diagnostické účely jsou důležité následující okolnosti:

1. chování dítěte při výtvarné činnosti – přístup k úkolu, přijetí pokynu, příprava na činnost

- počátek a zakončení kresby (včetně času)
- pečlivost, důslednost, opravování, nové začátky

2. přiměřenost výtvarného projevu k věku dítěte

3. *formální stránka zhuštění, znetvoření, stereotypnost, rozpad výtvarného projevu)*
 4. *kompozice výtvarného projevu (dynamická- statická)*
 5. *plocha formátu prostor a jeho využití (např. Strach z plochy)*
 6. *barvy (přiměřenost, preference)*
 7. *konfliktní momenty v procesu tvorby (gumování zničení výtvoru, zesílení a zeslabení linií, vynechání částí)*
 8. *interpretace vlastního produktu (pro výzkumné účely se doporučuje hodnocení kresby dvěma nezávislými pozorovateli)*
- (Hazuková ve svém pracovním materiálu k VÚ FRVŠ 1997/98)*

4. INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE S DÍTĚTEM V OBLASTI KRESEBNÉHO PROJEVU

Se zaváděním rámcově vzdělávacího programu do pedagogické praxe, úzce souvisí i myšlenky individualizace vzdělávání v mateřské škole. Individualizace předpokládá vhodnou diagnostiku, hodnocení dítěte, ale také vhodnou volbu metod a přístupů v tvorbě i realizaci vzdělávacích programů pro dítě. V metodické příručce vydané Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze roku 2007. Zde nalézáme konkrétní podněty k tomu, co u dítěte sledovat a hodnotit.

Základem pro sledování dítěte je pozorování, mělo by být spolehlivé a objektivní. Toto sledování vyžaduje znalosti, soustředění a rozvahu. Jaký cíl budeme sledovat, se z počátku učíme, později si tuto schopnost osvojíme a dále se v ní zdokonalujeme. U zkušeného pozorovatele si všímáme cílevědomého postupu, ví, proč sleduje a co sleduje. Dále zvažuje možnosti a na pozorování se připravuje, promýšlí, plánuje. Plánování probíhá důkladně s vědomím, že informace získá, musí je zachytit, zpracovat a vyhodnotit.

U profesionálního pozorování si dáváme pozor na okolnosti, které by mohli nepříznivě ovlivnit výsledek:

1. Rychlé nahlížení a vyvozování závěrů, které může být mylné.
2. K pozorování bychom neměli přistupovat s určitým očekáváním a pak hledat sebemenší důkazy pro potvrzení těchto předpokladů. Což by mohlo snížit objektivnost.

Letmé pozorování může být velmi přínosné, proto bychom měli s takto získané informace dále zkoumat a prověřovat. Zdrojem k prověření můžou být rozhovory s rodiči, zaměstnanci a v neposlední řadě další pozorování, které se stává soustředěnějším a reflektovanějším. Sledujeme promyšleně určité projevy dítěte, nebo navozujeme situace, které nám napomohou získání potřebných informací.

Co je třeba si předem u záměrného pozorování vytyčit:

- plán koho a kdy budeme sledovat
- diagnostický předpoklad - co chceme zjistit
- způsob, jakým budeme pozorování zaznamenávat a zpracovávat
- s kým budeme výsledek konzultovat a jak vyhodnocovat
- jaké pedagogické opatření z toho vyvodíme

Za spolehlivého ukazatele ve vývoji dítěte se dá považovat kresba, stejné výpovědní hodnoty může mít i další dětská díla, pracovní listy. V odborné literatuře jsou podrobně rozpracovány hry se stavebnicí a pracovně konstruktivní činnosti. V popisu najdeme průběžné limity pro dané vývojové období.

V Kresbě a u pracovních listů je velmi vhodné si schovávat práce dětí a tím tvořit portfolio o daném dítěti, kde se postupem času vzniká záznam o pokrocích a dalším vývoji dítěte. Toto portfolio je přínosné nejen pro učitele, ale i pro dané dítě. Dítě si kresby prohlíží, hodnotí popřípadě i komentuje. Někdy si portfolio tvoří samo dítě, popřípadě dopomáhá pedagog. Portfolio je přístupné nejen dítěti ale i rodičům. Na konci školního roku si je dítě odnáší domů. Tím dává pedagog rodičům materiály pro pozitivní hodnocení dítěte. Portfolio se může stát i materiálem, který poukazuje na problémy, stává se oporou pro spolupráci řešení těchto problémů.

Vzdělávání dítěte předškolního věku sledujeme soustředěně a systematicky, aby již v předškolním věku byly plně využity jeho individuální potenciály. Dokonalým poznáním osobnosti dítěte pochopíme, proč není vhodné vytvářet jednotnou vzdělávací nabídku. Také se dozvíme, proč není vzdělávání na jednotném principu efektivní.

Na co se zaměříme a co budeme sledovat

Očekávané výstupy nám pomohou ve sledování a hodnocení výsledků, které dítě při ukončení předškolního vzdělávání zpravidla dosáhne. Výstupy se pro nás mohou stát kritériem, pro posouzení vzdělávání, rozvoje a pokroků dítěte. Sledování máme plánované průběžné, opakované nebo dané v časových etapách.

Co budeme vyhodnocovat

Při vyhodnocení vycházíme z předpokladu individuální osobnosti rozvíjející se na základě svých individuálních možností a učí se svým tempem. Při diagnostických i pedagogických činnostech bereme úvahu nerovnoměrností dítěte mezi jednotlivými složkami osobnosti. Proto vždy hodnotíme individuální pokroky daného dítěte, vyvarujeme se srovnávání s vrstevníky navzájem.

Nástroje využívané k diagnostice:

Ke sledování jsou třeba vhodné prostředky. Metodika nám je nabízí v podobě cílových dovedností (očekávané výstupy z RVP PV). Z nichž využijeme kritéria, dle kterých vyhodnocujeme. Posuzujeme nejen dosaženou úroveň, ale i pokrok a posun. Proto je nutné stanovení ukazatele. Za tímto účelem došlo k rozpracování do vývojových řad. Tyto řady zachycují postupné stádia rozvoje a zdokonalování daných dovedností. Dle nich sledujeme a posuzujeme, jak probíhá vzdělávání a jakých pokroků dítě dosahuje. Na základě vývojových řad vznikly diagnostické archy v několika typech provedení, slouží ke snadnému a přehlednému zachycení vzdělávacího výsledku.

Vývojové řady

Základem vývojových řad jsou vybrané dovednosti, které přispívají k osobnostnímu, sociálnímu rozvoji a rozvoji učení dítěte. Zachycují postupný vývoj a kvalitní posun v tříletém vzdělávacím období dítěte. Zachovávají logiku stupňování bez návaznosti k věkovému období. Předpokladem je postup od nižší k vyšším, dle svého individuálního tempa.

Inventáře osobních charakteristik

Pro diagnostiku je třeba znát osobní vlastnosti dítěte? Jsou to povahové vlastnosti, kvalita nervového systému, sociální zkušenost a další vlastnosti. Dispozice, které dokreslují osobnost, je třeba respektovat. Jsou krátkodobé i dlouhodobé, popřípadě se dají pozorovat pouze v mezních situacích. Pro pedagogickou diagnostiku byly vývojové řady doplněny soupisem vlastností, které jsou z hlediska výchovy i vzdělávání důležité. Jedná se o projevy v daných situacích, upozorňující na to čeho si všímat i pomáhají nalézat charakteristický způsob chování a prožívání.

Diagnostická a evaluační činnost poskytuje zpětnou vazbu, která je potřebná pro pedagogickou práci, pro učitele v mateřské škole by měla být samozřejmostí.

Hlavním smyslem a cílem pedagogického hodnocení tedy není jen zachycovat a popisovat rozvojový stav dítěte, popř. vyhodnocovat či registrovat jeho určité individuální rozvojové problémy či odlišnosti. Poznat dokonaleji osobnost dítěte a zhodnotit spolehlivěji jeho rozvojové i vzdělávací pokroky by nemělo smyslu, pokud by zůstalo jen u tohoto zjišťování. Důležitějším krokem je dle tohoto zjištění určit aktuální vzdělávací potřeby dítěte a podle těchto potřeb pak plánovat pedagogickou práci s ním. Znamená to, že volíme co nejvhodnější metody a postupy, vytváříme odpovídající vzdělávací nabídku a měníme prostředí dítěte tak, abychom vyvolali žádoucí výchovné a vzdělávací efekty. Protože pedagog v mateřské škole pracuje s celou skupinou dětí, popř. s celou třídou, platí to také z hlediska celé třídy. Znamená to, že pedagog promítne to, co zjistí o jednotlivých dětech, do přípravy svého třídního vzdělávacího programu: plánuje pedagogickou práci s dětmi, hledá co nejvhodnější metody a postupy, vytváří odpovídající vzdělávací nabídku a mění prostředí dětí tak, abych vyvolal žádoucí výchovné a vzdělávací efekty. Nepostupuje však tak, že by svá zjištění průměroval a vytvářel jednotnou vzdělávací nabídku. Zachycené rozdíly mezi dětmi jej vedou k tomu, aby si uvědomil šíři spektra celé třídy a vytvářel různou a pestrou vzdělávací nabídku. (Smolíková 2007)

Zásady při práci s vývojovými archy:

- hodnotit individuální vzdělávací pokroky
- nejvyšší úroveň dovedností, platí pro nejstarší a nejvyspělejší děti
- každé dítě se rozvíjí svým tempem - postupujeme trpělivě, uvážlivě, maximálně objektivně a odpovědně
- hledání cesty nápravy s rozvahou, soustředěná pedagogická intervence, péče dalších odborníků
- osobní nastavení, hledat ke každému dítěti tu správnou cestu
- v čem je dítě úspěšné
- výjimečné projevy či výkony, volit vhodné edukační strategie
- přesnější a spolehlivější obraz o celé třídě, aby zachycením rozdílů přizpůsobil vzdělávací nabídku
- povšimnout si dětí, u kterých neprobíhá dostatečný rozvoj
- úzká spolupráce mezi pedagogy

PRAKTICKÁ ČÁST

5. CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI

Cílem bakalářské práce je zjistit a porovnat úroveň výtvarného zobrazování skupiny dětí, které navštěvují mateřskou školu.

V rozbořech kreseb se zaměříme na zobrazování lidské figury a domu.

6. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1. Jak se změní výtvarný projev předškolních dětí v průběhu necelého jednoho roku?

Budou na kresbách výraznější kvalitativní změny?

2. Bude se nějak lišit výtvarný projev dívek a chlapců?

3. Bude probíhat vývoj grafomotoriky u zkoumané skupiny dětí stejným tempem?

7. POUŽITÍ METODY

V bakalářské práci jsem použila metodu výtvarné činnosti záměrné. Další metodou bylo přímé dlouhodobé pozorování, spontánní rozhovor s dětmi o jejich kresbách. Analýza ostatních kreseb zkoumané skupiny dětí.

8. POPIS PRŮBĚHU VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření jsem prováděla v mateřské škole v obci kde je 1800 obyvatel. Mateřská škola je trojtřídní a v obci je jediná. Výzkum probíhal ve třech třídách s dětmi ve věku od 3-6 let. Jako výzkumný vzorek jsem vybrala skupinu 19 dětí. Z toho je devět chlapců a deset dívek. Sledovala jsem u nich výtvarný projev v období od června 2012 do února 2013. První obrázky byly nakresleny v období od 11. června 2012 do 22. června 2012. Druhá fáze byla prováděna od 20. února 2013 do 29. února 2013 u vybraného výzkumného vzorku. První výzkumné šetření probíhala formou skupin po třech dětech, kdy jsem jim zadala nakreslit postavu, kterou, mají nejraději, vyjmenovali jsme si svoje nejbližší (maminku, tatínka, sourozence). Další den probíhala druhá část úkolu, kdy děti kreslily domek. Postupem času, jsem zjistila, že děti se navzájem inspirují od sebe. Proto jsem změnila formu a kreslení probíhalo individuálně. Ostatní děti kreslil buď spontánní obrázky, nebo plnily úkoly v pracovním sešitu. Dětem byly poskytnuty pastelky, vedle kterých stály i voskovky, jeden chlapec tedy zvolil na jednom obrázku voskovky. Po této zkušenosti jsme je již schovala. Dále měli k dispozici papír velikosti A4. Bylo na dětech, jak si formát položí, zda na výšku, či šířku. Na kresby měli neomezené množství času, kresba pobíhala buď v hravé činnosti, nebo v době odpoledního spánku popřípadě při odpoledních hrách.

9. ANALÝZA VÝTVARNÝCH PROJEVŮ

Kazuistika č. 1: Zuzanka (3;10 a 4;6)

Zuzanka pochází z kompletní rodiny. Je jedináček, živá, kamarádká. Ráda kreslí, kresbě se věnuje část dne v mateřské škole. Výslovnost je srozumitelná, ráda komunikuje. Komunikace ji nedělá problém. Zuzanka je tvrdohlavá, stojí si za svým názorem, při prohře pláče. Zuzanka je velmi živé dítě.

Dům z června 2012

Kresba samotného domu zaplňuje malou část z celé plochy papíru (zelený oblouk). Hlavním kresebným prvkem jsou křivky, domeček je nakreslen zelenou pastelkou a má tvar dělohy. Dům má oči a pusku (dveře). I když dům nezaplňuje celou plochu, Zuzanka se tuto plochu snažila vyplnit dalšími objekty. Což nebývá u dětí typické. A může to poukazovat na nějaký problém.

Dům z února 2013

Domek je menší nezaplňuje celou plochu, ale jeho okolí je výrazné. V bezprostřední blízkosti se nachází strom, který je stejné velikosti jako dům, na kmeni jsou dva otvory, což může znázorňovat okna (za určitých okolností by to mohl být symbol druhého domu). Vzhledem k velikosti domu, nepřikládá tomuto symbolu velkou vážnost. Nedokáže se plně soustředit a dát dostatek pozornosti tomuto symbolu, který byl zadán. Tuto pozornost rozptyluje mezi další prvky. Tento fakt může způsobovat nesoustředěnost dítěte, nebo tento symbol není pro dítě důležitý. Občas se u dívek můžeme setkat tímto jevem zdobení okolo domu.

Srovnání: Nastal zde výrazný kresebný vývojový posun. Přibylo mnoho detailů v podobě oken, komínů, dveří s klikou, předzahrádky, nebe s mraky a sluníčkem. Výraznou změnu zaznamenala i samotná linka kresby. Tvary mají velmi konkrétní podobu, oproti prvnímu obrázku.

Postava z června 2012

Zadání znělo nakreslit jednu postavu, na obrázku jsou postavy dvě, obě jsou nakresleny modrou barvou. Kompozičně jsou na levé polovině, při levém rohu. Kresba postav je na úrovni hlavonožců. S tím, že horní postava má pouze hlavu a chybí jí nohy. Zatímco na hlavě se zdá, že jsou vlasy, nebo jiná pokrývka ozdobená další prvky

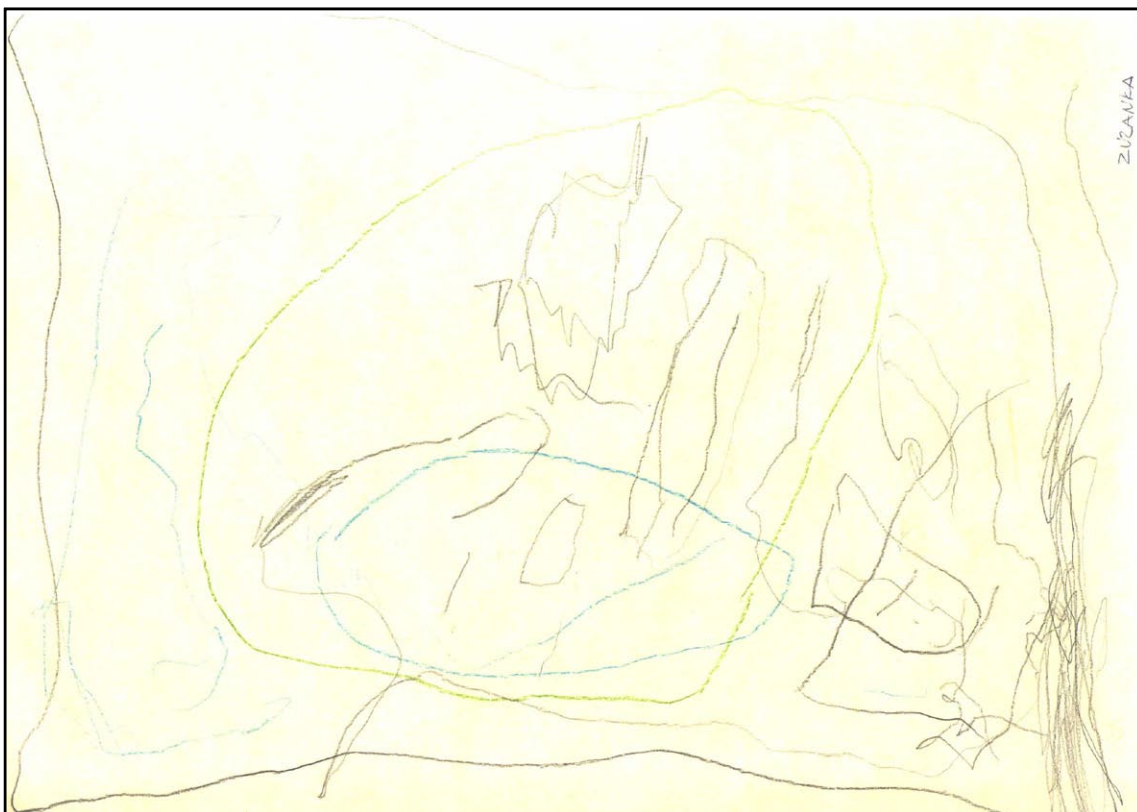
„bambulkou“. Figura má náznak očí a nosu – tečky zobrazující oči, tečka zobrazující nos a čárka zobrazuje pus. Kresebná linie u figur je poměrně jasná a čistá, oproti linkám a čárám, které vyplňují okolí. Používá spíše křivky, takže se jedná o dítě citlivé a mírné s určitou dávkou empatie. Některé linky jsou natolik nejisté, což by mohlo být i znakem určité nezralosti v určité oblasti.

Postava únor 2013

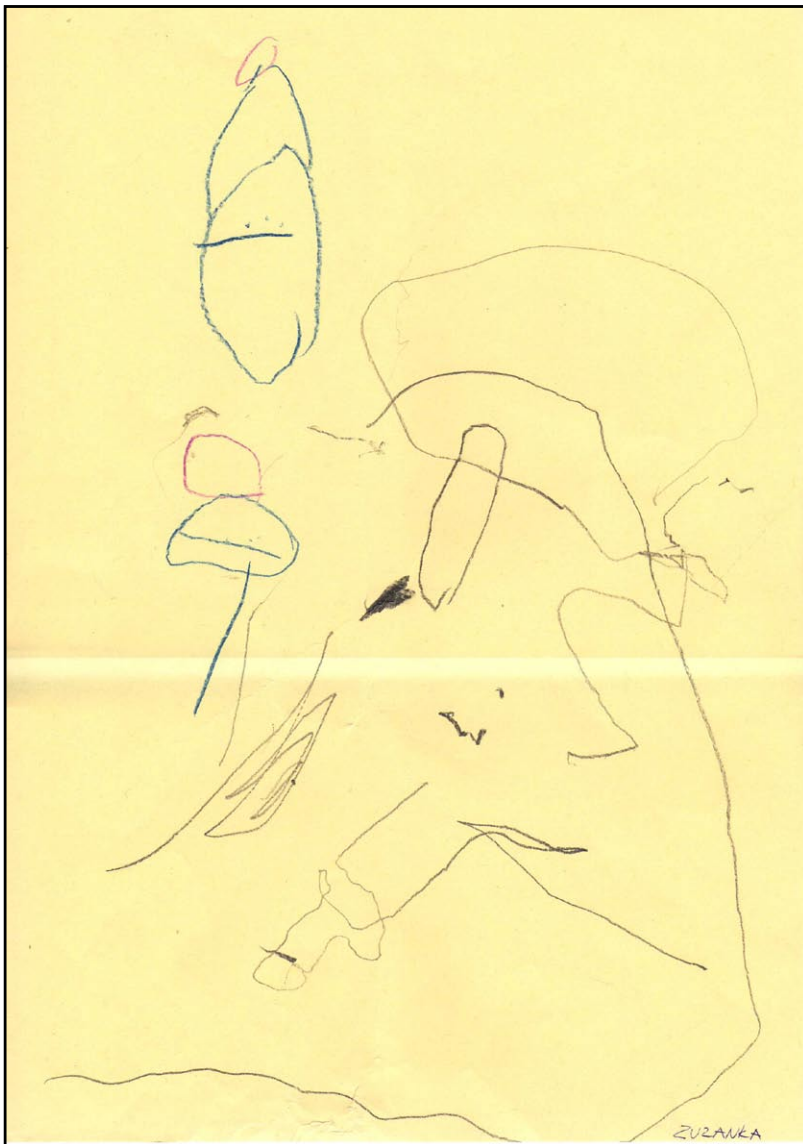
Kompozičně je postava umístěna do středu formátu, je ale menší velikosti. Zbytek prostoru je vyplněn dalšími předměty, některé z nich jsou čitelné a některé naopak vůbec čitelné nejsou. Z čitelných předmětů je tam sluníčko, slon, raketa, pes, dárek a v rohu levé strany se nachází figurka podobného zobrazení jako je postava hlavní. Nepoužívá barevnou plochu kresba je pouze lineární. Hlava v poměru k tělu je přiměřené velikosti. Vlasy mají tvar tykadla jako další smyslový orgán. Oči jsou výrazné a doplněné řasami, pod nimi je nos, který tvoří pomyslnou linku společně s tvářemi a ušima. Ústa jsou usměvavá nakreslena pouze linkou. Figurka má na oděvu kresbu, která by mohla představovat pohlavní znaky. Ruce podobně jako nohy jsou pouze tyčky, které mají na konci kroužek, který představuje dlaň nebo chodidlo. Opět se na zadané téma nedokáže soustředit. Svou pozornost tříští při další kresbě detailů, které se nachází v blízkosti daného předmětů. Ale nedá se odepřít míra kreativity, kterou autorka má.

Srovnání: Ve vývoji kresby došlo k výraznému posunu, zatímco na počátku byla kresba na úrovni počátečního stádia hlavonožců. Tady se jedná o stádium lineárního náčrtu a stádia lineární kresby dle Mlčáka. Autorka má v prvním i druhém období potřebu papír zcela kompozičně zaplnit. V druhém období je toto kompoziční zaplnění vyrovnanější (vycentrovanější) a zaplněnější. Samotná linie se stala, jasnější a popisnější.

Kompletní srovnání: Nastal velmi výrazný posun, jak ve vývoji kresby domu, tak ve vývoji kresby figury. Posun byl zhruba na stejné úrovni, jak i domu, tak i u figury. Figura okolo sebe příliš mnoho předmětů, jakoby svět kolem sebe vnímala velmi roztříštěně až zmateně. U kresby domu tato roztříštěnost není.

Kazuistika č. 1 Zuzanka
kresba Postavy

červen 2012 (3;10)

únor 2013 (4;6)

Kazuistika č. 2: Samuel (4;2 a 4;10)

Samuel pochází z kompletní rodiny, žije spolu se svým nevlastním sourozencem, ve velkém domě spolu s prarodiči. Dědeček je pro sama velkým vzorem. Sam se navenek tváří jako hodný, ale když pohled učitelky směřuje jinam, ubližuje ostatním a je agresivní. Kreslí rád, hlavně oblíbené témata, jako jsou Spidermani, Gormiti a další. Řeč se vyvíjí bez potíží.

Dům z června 2012

Kompozičně domek zabírá celou plochu papíru. Tvarově připomíná dělohu, ve které je umístěna figura, která nestojí pevně na ploše. Linie ještě nemají jasný směr a v některých místech jsou lehce kostrbaté a nejasné. Barvu použil pouze jednu a to modrou. Což poukazuje na přílišnou sebekontrolu dítěte.

Domek z února 2013

Kompozičně je domek zasazen do středu papíru, nemá žádné okolí. Zabírá zhruba pětinu plochy papíru, můžeme mít pocit, jako by dům letěl, nestál pevně na zemi. Což pozorujeme i u oken vypadají jako létající. Oken je na domě poměrně hodně – znak otevřenosti. Nepoužívá barevné plochy pouze barevné linie. Hlavní barvou je červená, používá i černou a zelenou. Domu chybí dveře, ale má komín.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu došlo velkému posunu. Od neurčitého abstraktního obrazu k jasnému domu s čistými liniemi. Kompozičně nastal velký zlom, zatímco loni autor zaplnil objektem celou plochu. Může se nám zdát, že z formátu místy až uniká. Letos objekt zaujímá velmi malou formátu. Což můžeme připisovat sníženému sebevědomí nebo nejistotě.

Postava z června 2012

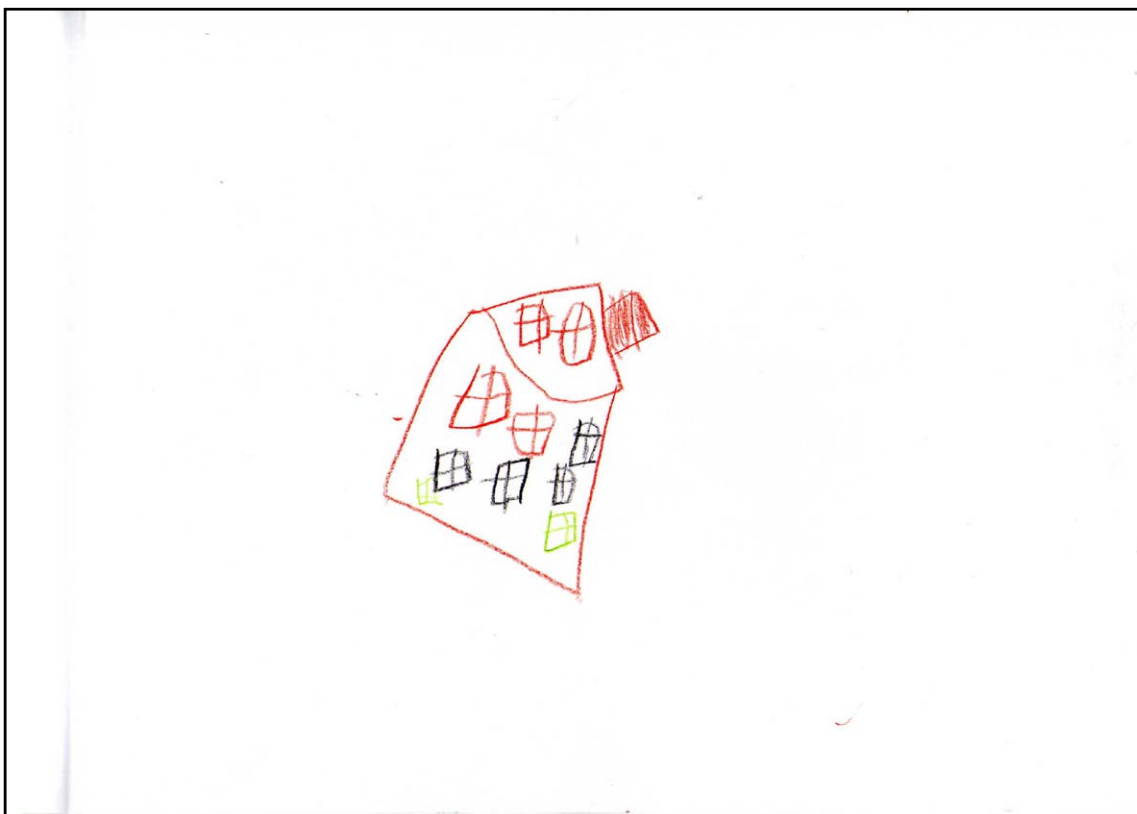
Kompozičně jsou figurky zasazeny na celé ploše papíru, různými směry letí nebo stojí na zemi. U figurek jsou zřetelně vidět oči, které mají dokonce i panenky. Usuzuji, že pro toto období, bylo vnímání zrakem důležité. Linka je poměrně hladká a jasná, na některých místech již používá barvu plošně, ale tato barevná plocha nevyplňuje, žádný konkrétní tvar, tudíž se pravděpodobně jedná o pozůstatek radosti z pohybu. Jedná se o dítě realističtější zaměřené, a poměrně průbojné. Plocha papíru je zcela zaplněna. Plochu nevyplňují pouze figury, ale i objekty neurčitého původu.

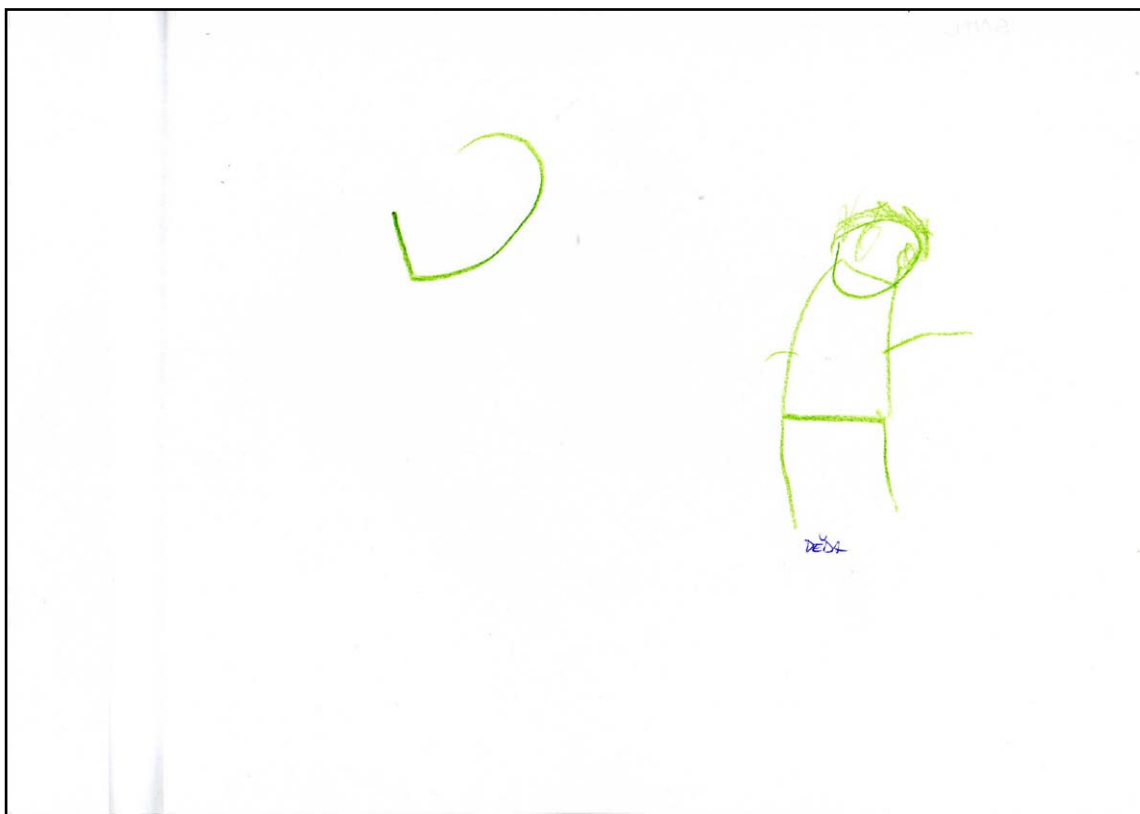
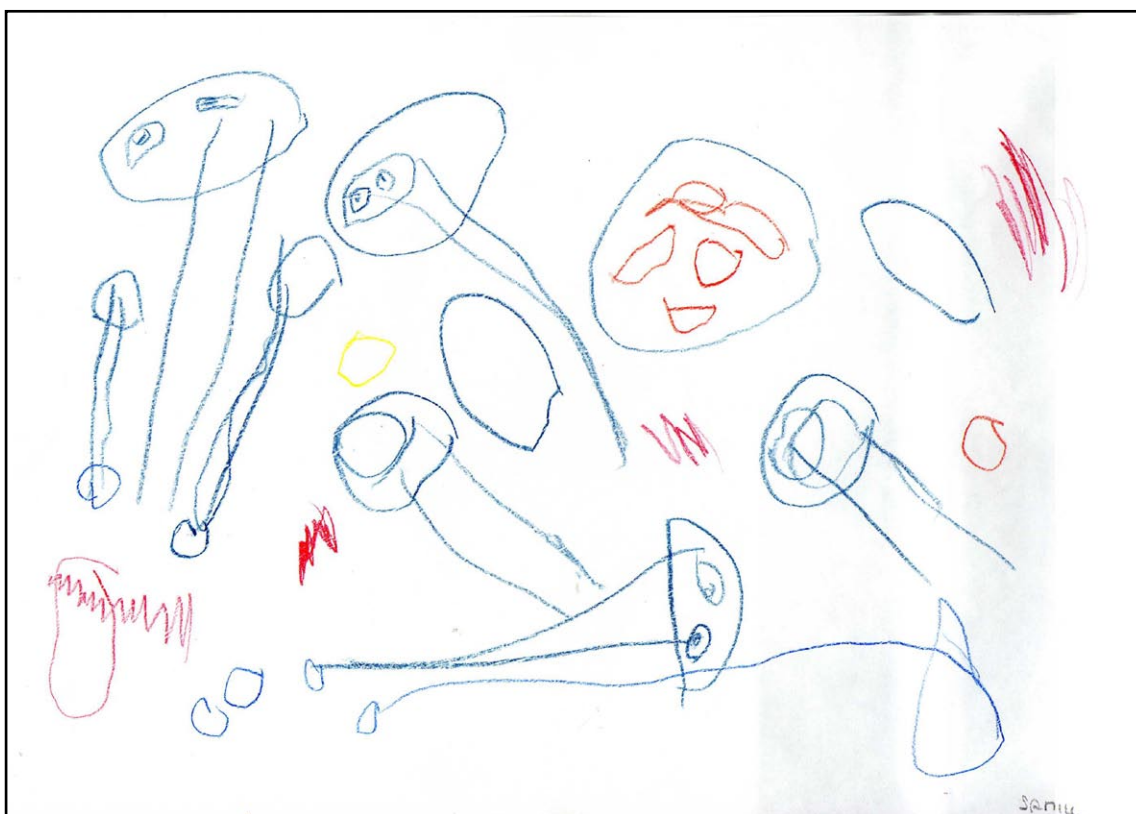
Postava z února 2013

Postava znázorňuje dědu, který je pro něj velkým vzorem. Kompozičně je umístěna postava na pravé straně, což je strana otce, je fascinován mužským světem. Hlava je v přijatelném poměru vůdčí tělu, má krátké vlasy, oči bez panenek a rovnou pusou. Nos zcela chybí. Ruce jsou naznačeny jednoduchou linií, jedna ruka je kratší, asi tak třetina té druhé. Nohy jsou obě dvě stejně dlouhé. Figura se dívá směrem doprava. Příklon k realismu budoucnosti. Postava je nakreslená zelenou barvou.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy došlo velkému posunu, ale nebyl až tak markantní, jako tomu bylo při vývoji kresby domu. Zatímco v prvním období při kresbě očí nezapomněl nakreslit panenky. O rok později tento jev zcela mizí. Kompozičně již autor nemá potřebu zaplnit celou plochu a objekty umísťuje převážně vpravo, spíše ve vrchní části. Což můžeme vidět i u doplňujícího obrázku rodiny.

Celkové srovnání: Nejvýraznější posun nastal u kresby domu. Na první pohled by se dalo říci, že se dítěti zmenšilo sebevědomí. Jak figura, tak dům jsou menší a zaplňují méně prostoru.

Kazuistika č. 3: Jolanka (4;7 a 5;3)

Jolanka pochází z kompletní rodiny, má starší sestru, která navštěvuje základní školu. Dívka do školky chodí velmi ráda, je kamarádká, v kolektivu oblíbená. Kresba patří mezi její oblíbené aktivity v mateřské škole.

Dům z června 2012

Dům je zasazen do středu papíru. Na spodní hraně je nakreslena modrou barvou silnice, z níž dům vyrůstá. Dům má červenou střechu, ale autorka ji nenakreslila typicky v áčkovém tvaru (jakoby z bočního pohledu), ale jedná se o čelní pohled je tvaru obdélníku. Na střeše jsou modré obdélníčky, které by mohly znázorňovat střešní okna. Ze střechy se kouří, komín vidět není. Samotný dům má dvě okna a dvoje dveře fialovo-zelené barvy s klikou. Okna jsou spíše menší. Linie domu je poměrně jasná a čistá. Některé plochy částečně vybarvuje, ale jinak má kresba lineární charakter.

Domek z února 2013

Domek je zasazen uprostřed papíru, nemá žádné okolí zahrádku ani plůtek. Má tři okna, s křížovým členěním. Prostředního okna si všímáme vertikálního členění. Dům má střechu s komínem, dveře. Je zde i použit transparentní jev, kde můžeme vidět dvě postele. Dům je nakreslen velmi jasnou, přesnou a svižnou linkou. Některé části jsou popraveny nebo znovu obtaženy například okna. Kresba je pouze lineární vůbec nepoužívá barevné plochy.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu došlo k velké změně hlavně na úrovni kvality linky.

Postava z června 2012

Postava je zasazena uprostřed papíru, zabírá celou plochu. Kompozice je doplněna o sluníčko, mrak a pravděpodobně silnici. Jedná se o postavu princezny, kterou poznáme dle korunky na hlavě. Má delší černé vlasy. Na hlavě korunu s fialovým zdobením. Obličej má oči, nos, pusy s úsměvem. Bezprostředně na hlavu navazují šaty. Při vybarvování používá vertikální i horizontální čáry. Šaty mají zvláště hranatý vzorek, který je pečlivě vybarven. Nohy jsou jednoduché zobrazené pouze linkou, podobně jako ruce, ty jsou ještě ukončeny třmi čárkami, symbolizující prsty.

Postava z února 2013

Postava je zasazena lehce k pravé části obrázku zaujímá zhruba čtvrtinu papíru. Nachází se na formátu sama. Postava má hlavu s krátkými kudrnatými vlasy. Oči, nos,

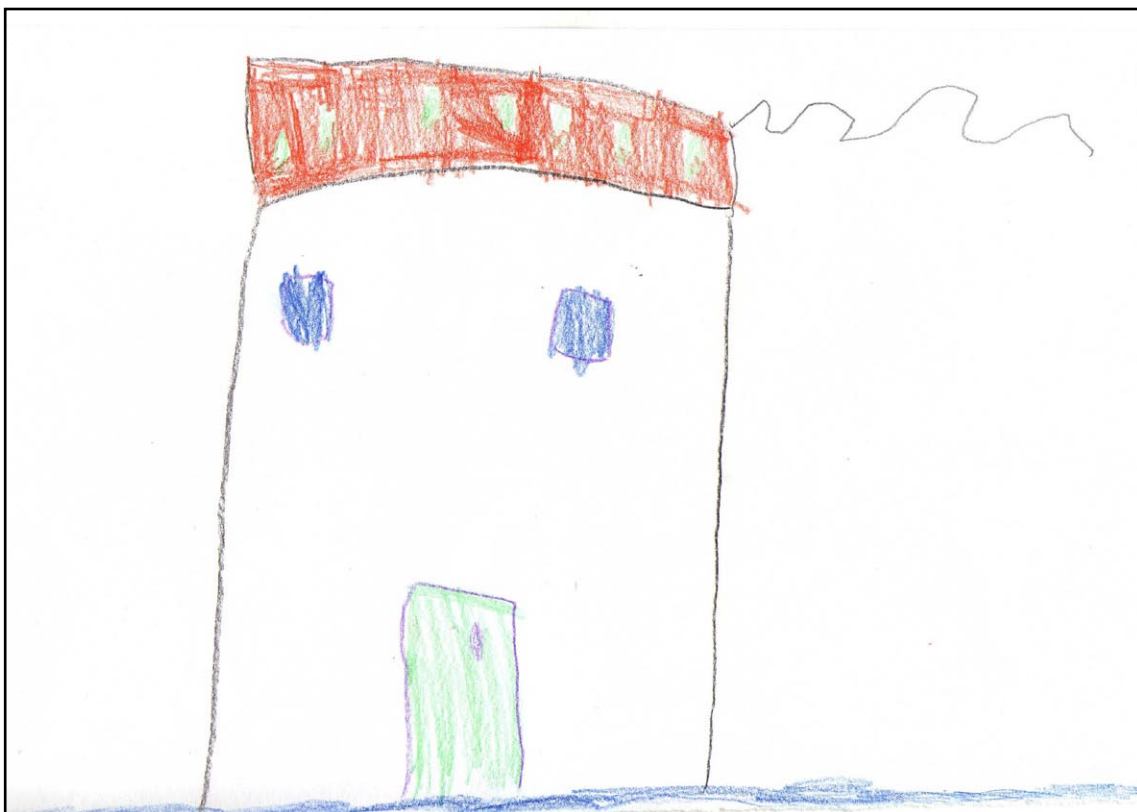
pusu a velké červené tváře. Na hlavu navazuje tělo ve tvaru vajíčka a ruce, které jsou v pohybu a jsou zobrazeny třemi linkami. Nohy vyrůstají z oválu a navazují na ně chodidla.

Srovnání: Ve vývoji postavy došlo k výrazné změně opět v kvalitě kresby linky. Ale i ruce a nohy jsou propracovanější. Nejsou již znázorněny jednou linkou, ale minimálně dvěma linkami. V obličejí je vidět vývojový pokrok nejen přidáním tváří, ale i lepším posazením očí, nosu a pusy. Vybarvení plochy je kvalitnější.

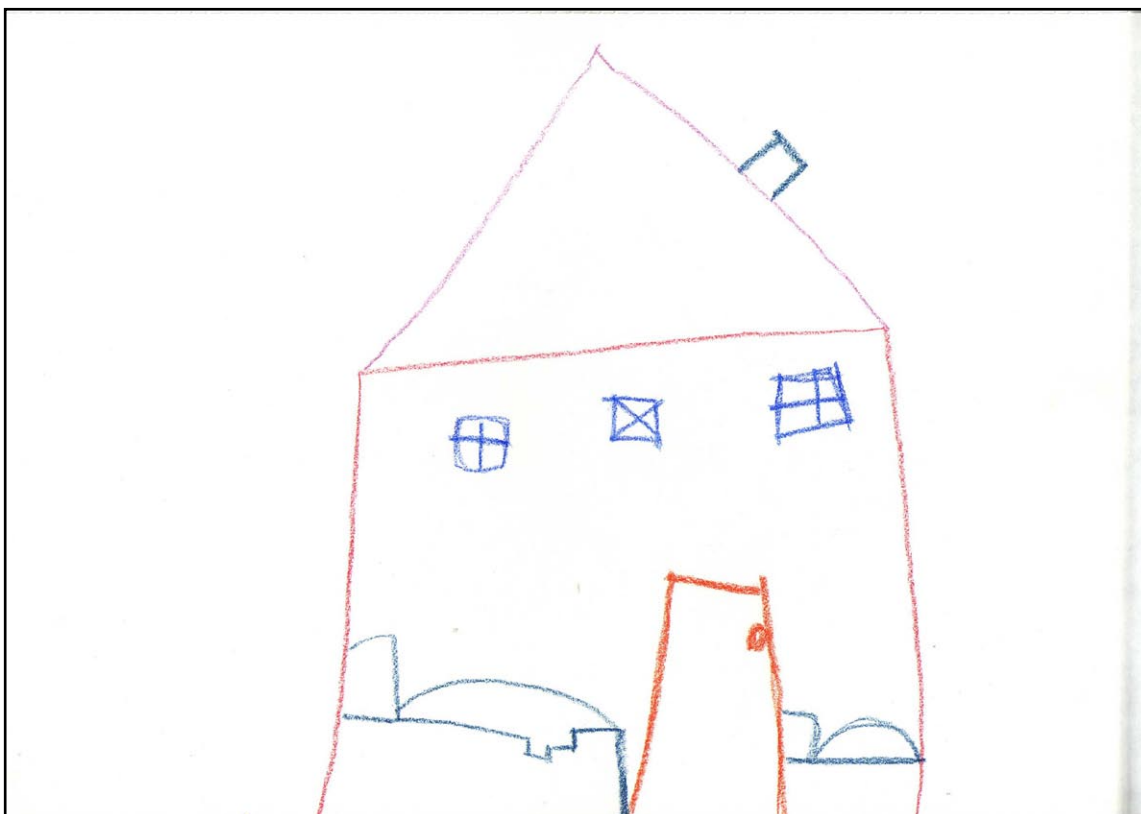
Celkové srovnání: Nastal podobný posun jak u domu, tak u figury. Při kresbě domu nepoužívá tolik plochy, jako při kresbě figury.

Kazuistika č. 3: Jolanka
kresba Domu

červen 2012 (4;7)

únor 2013 (5;3)

červen 2012 (4;7)

únor 2013 (5;3)

Kazuistika č. 4: Filip (4;7 a 5;3)

Filip pochází z kompletní rodiny, žijí v rodinném domě. Má starší sestru, která navštěvuje základní školu. Filip má rád kolektiv, a má radost když může být v jeho středu. Staví velmi konstruktivně náročné stavby, promyšlené do detailů. Mnohdy si tyto stavby předem kreslí na pomyslném plánu a pak je vedoucím stavby. Kresbu vyhledává, má z ní radost a rád experimentuje s různými barvami (míchá, zapouští).

Domek z června 2012

Domek je kompozičně zasazen v pravé části papíru. Dům sahá od spodního kraje papíru k vrchní straně papíru, ze které téměř uniká. Dům má velmi barevnou střechu (červená, zelená, fialová a modrá). Uprostřed střechy je okno, v jehož středu je kruh. Tento typ okna můžeme vidět ještě třikrát na samotném domu. Dům má dveře se šestnácti kruhy popřípadě puntíky. Dům má modrou fasádu a komín ze, kterého se kouří. Vedle domu je dýně, která je nakreslena pouze linií. Má oči, nos a klikatou pus, jak tomu u dýně bývá. Velikostně sahá domu až ke střeše. K vybarvování používá jak horizontální tak i vertikální čáry. Okna vybarvena nejsou uprostřed je kroužek, červené barvy.

Domek z února 2013

Domek je zasazen uprostřed papíru nepatrně k pravé straně. Je kreslen pouze linií zelené barvy. Vybarvená jsou okna modře. Okna před vybarvením měli křížové členění, které se vybarvením překrylo. Dům má velmi propracované detaily technického charakteru. Například panty u dveří, komín s dvěma vývody. Dveře mají kliku a okna jsou poměrně velká, usuzujeme, že se jedná o otevřeného jedince. V okolí domu se nic nenachází.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu nastal velký posun. Linka je přesnější a jasnější i navazování jednotlivých linií je velmi přesné. Autor je schopen si všimnout funkce jednotlivých věcí a při kresbě je použit, například panty u dveří. Jedná se o velmi inteligentního a technicky založeného chlapce.

Postav z června 2012

Na obrázku jsou nakresleny postavy dvě. Jsou umístěny do domu. Jedná se o postavu muže a ženy. Autor pohlaví odlišil pomocí vlasů (žena dlouhé, lehce vlnité vlasy), muž krátké. Obě figury mají vlasy nakresleny jednotlivě. Dalším znakem k rozlišení jsou

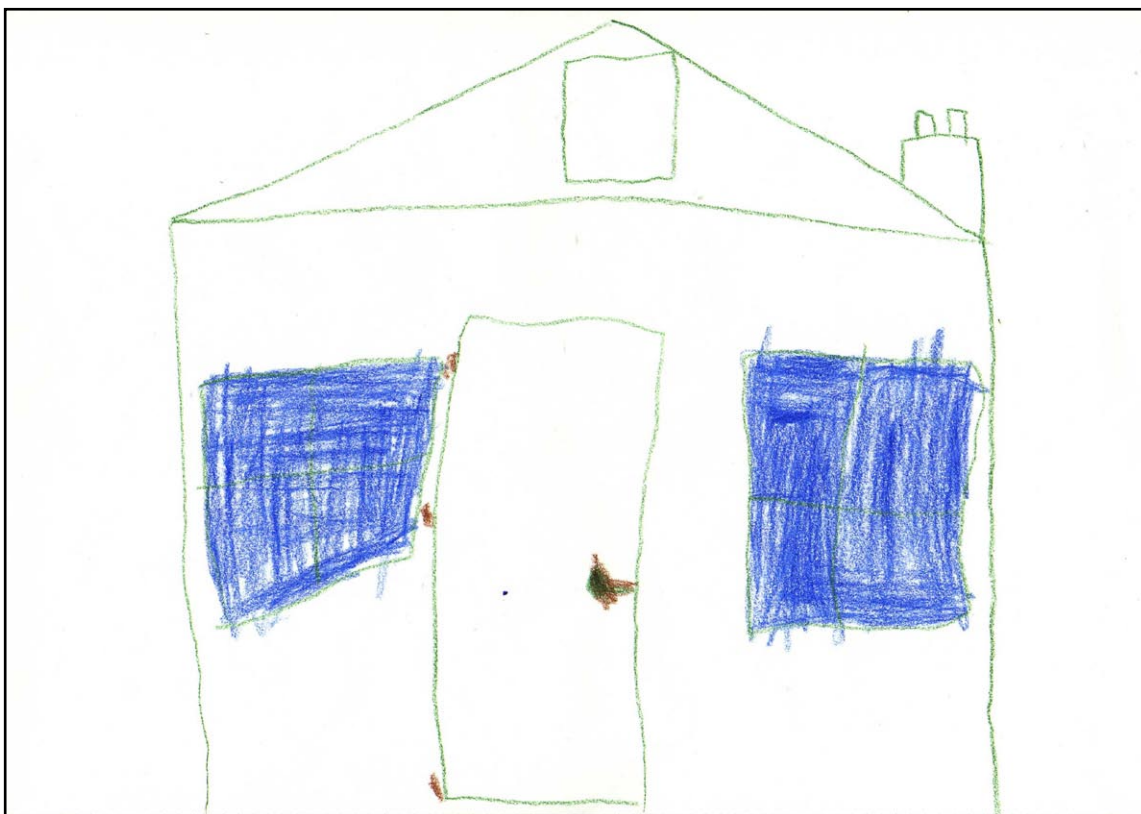
boty na podpatku. Postavy mají oči, nos a pusy. Hlava je ke kulatému trupu napojena pomocí krku. Z trupu vychází nohy, nakresleny pomocí linek, ruce chybí.

Postava z února 2013

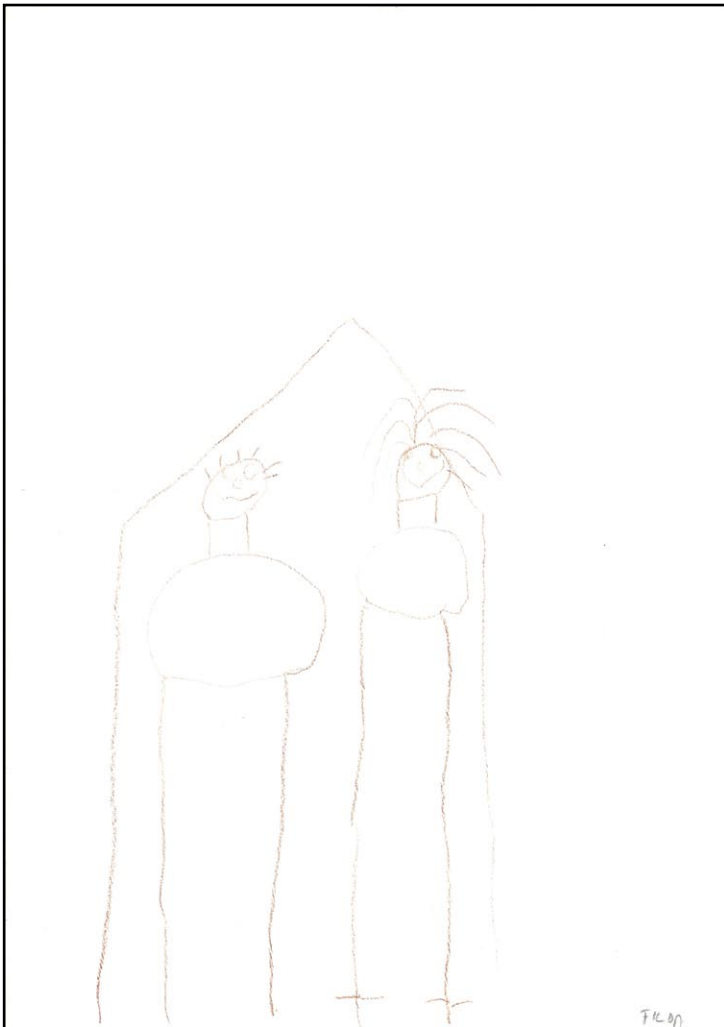
Postava je nakreslena ve středu papíru, není zasazena do žádného prostředí. Vlasy jsou opět nakresleny jednotlivě. Hlava má oči, nos a usměvavou pusy, je na trup napojena opět pomocí krku. Trup má kulatý tvar. Jsou na něj napojeny ruce a nohy, které jsou znázorněny již pomocí dvou linií. Na konci rukou je nakresleno všech pět prstů, jak u nohou, tak i rukou. Nohy jsou ještě rozčleněny pomocí linky zároveň i barevně, může se jednat o ponožky, či boty. Nebo jen naznačení oddělení samotné nohy a chodidla. Autor používá barevných ploch, všechny části těla vybarvil. Na samotnou kresebnou linii použil oranžovou. Na plochy použil modrou, růžovou červenou a šedivou.

Srovnání: Ve vývoji kresby nastal výrazný posun hlavně ve vývoji kresby figury. Propracované ruce a nohy. Novým prvkem jsou prsty. K určité „redukci“ došlo u očí. Dříve používal kruhy, které nahradil pouze tečkami.

Kompletní srovnání: Na první pohled se zdá, že u domu je pokrok větší v oblasti kvality linky a technické zvládnutí jednotlivých tvarů. U domu je linka jasnější, věcnější a přesnější. Než u kresby figurativní.

Kazuistika č. 4: Filip
kresba Postavy

červen 2012 (4;7)

únor 2013 (5;3)

Kazuistika č. 5: Jakub (4;8 a 5;4)

Jakub bydlel v červnu ještě spolu s otcem, během toho období se přestěhovali všichni i s bratrem k prarodičům a matka si našla nového přítele. Chlapec má ještě staršího bratra, který navštěvuje základní školu. Kuba má problémy s výslovností. Rád si hraje s legem, kresbu zatím tak často nevyhledává. V kolektivu se mnohdy stává agresivní a vyhrožuje slabším dětem. Které ho mají za velký vzor.

Dům červen 2012

Kompozičně zaplnil celou plochu papíru, dům možná z papíru přesahuje nebo je nedokončen. Jedná se pravděpodobně o panelákový typ domu přesto, že chlapec v paneláku nebydlí. Dům má pouze okna, která jsou řazena v úzké vertikální lince. Barevnost je modrá, fialová, nevyužívá zatím barevné plochy. Používá pouze barevnou linku. Linka je křivolaká a je zde vidět, že autor není ještě vykreslen. Zároveň linie nemají stejný přítlak po celé délce.

Dům únor 2013

Autor nakreslil ten stejný dům (panelákového typu) je zde již více oken a dveře. Stavbu umístil do středu papíru. Výška domu sahá až téměř do nebe. Stavba vysokého a velmi úzkého charakteru vypovídá o určitém stavu úzkosti. Na obrázku je krom domu, nebe i louka, nebo půda, na které stojí. V pravém horním rohu je slunce. Již používá barevnou plochu viz. okna a nebe. Barevnost je převážně modrá a zelená. Linky nadále nejsou přímé a ještě je lehce znát nestálost přítlaku v linii. Vypovídá to o citlivosti a obavách. Modrou a zelenou barvu používají děti, které příliš kontrolují svoje chování a nejsou tak dobře sociálně adaptováni.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu došlo velkému posunu. Co se týká kvality a kompozice kresby. Typ domu používá stále stejný, jen je na něm vidět výraznější propracovanost. Samotná linka je pevnější a trochu jasnější.

Postava červen 2012

Přesto, že pro toto období je typická kresba hlavonožce. Dítě nakreslilo dvě postavy, které nejsou typické pro toto období. Jedná se figurky s poměrně malou hlavou, na kterou navazuje dlouhá linka, která pravděpodobně zobrazuje krk a trup dohromady, k ní jsou připojeny dvě linky jako ruce. A další dvě čáry, které představují nohy nebo sukni. Figurka je téměř přes celou výšku položeného papíru. Druhá postava má opět

malou hlavu, ve které by mohli být naznačeny oči. K hlavě je připojena linka, ke které se v pravém úhlu připojuje spousta dalších linek. Použitá barva je modrá. Obě figury jsou velmi úzké, i tato kresba poukazuje na určitý stav úzkosti.

Postava únor 2013

Postava je nakreslena u domu. Použil žlutou pastelku, kresba je nadále křivolaká a opět jsou znatelné různé druhy přítlaku. Postava je umístěna zhruba do středu papíru na zelený trávník. Vrch papíru lemuje nebe. Postava má kulatou hlavu, na ní jsou vlasy, které nakreslil jednotlivě. Uši má poměrně velké, což symbolizuje touhu po poznání. Má dvě oči, jedno oko svým pohledem (panenkou) směřuje k domu, druhé oko je prázdné. Postavička se lehce usmívá. K hlavě je připojena čára, která vyjadřuje trup, z ní vychází linie v pravém úhlu, která představuje paže. Na konci paží jsou lineárně naznačeny prsty, s tím, že na levé (matčině) straně je prstů pět, zatímco, na pravé straně je prstů daleko více. Takže ruka působí obrovským dojmem. Je zde lehce naznačena pánev, ze které vychází dvě čáry, které symbolizují nohy.

Srovnání: Vývojově nastal posun, hlavně v oblasti proporcí a detailů. Zatímco linka má stále podobný charakter. V oblasti detailů přibyly vlasy, oči, pusa, prsty a naznačení pánve.

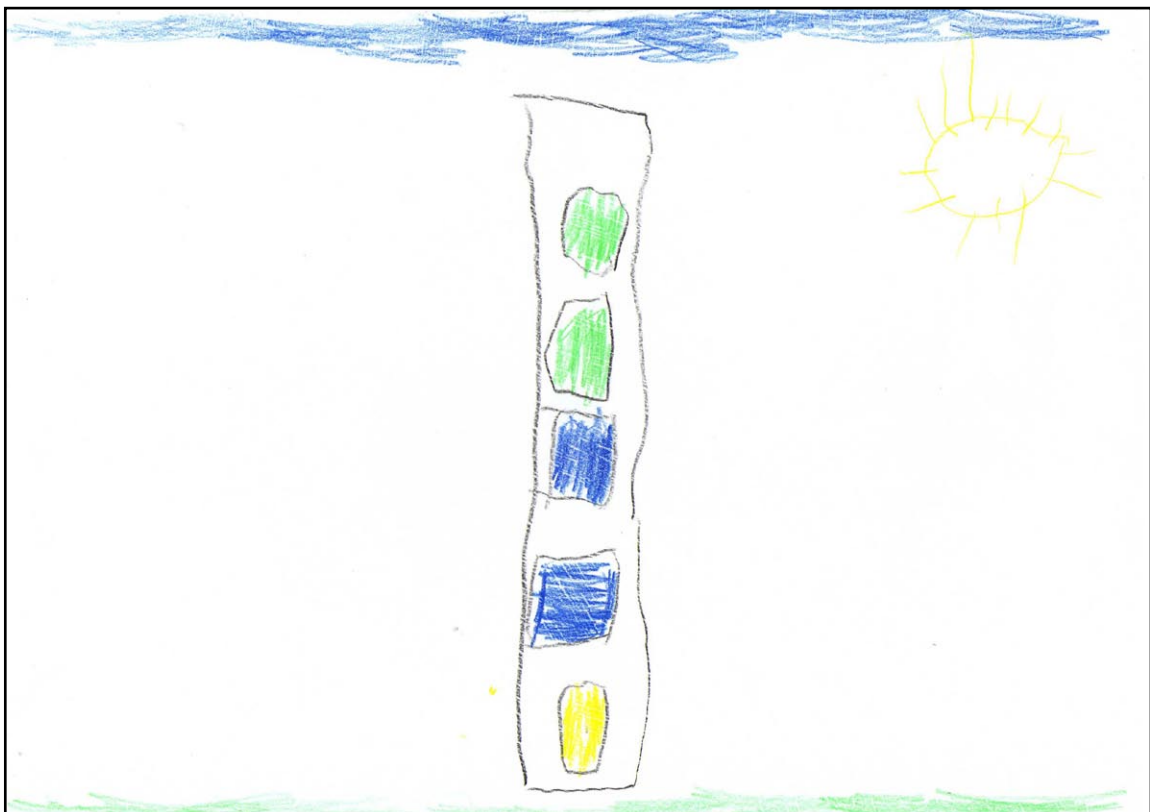
Kompletní srovnání: Zatímco při kresbě domu nastal větší posun v kvalitě linky, u kresby postavy k tomu nedošlo.

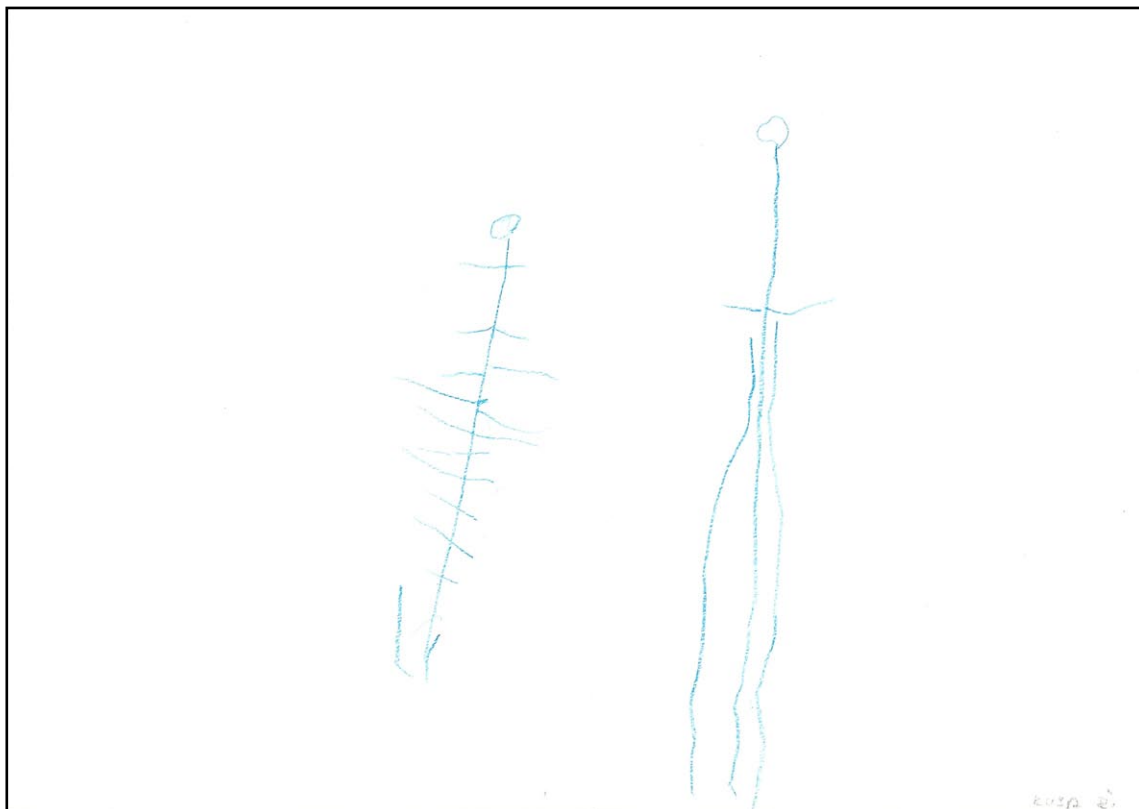
Kazuistika č. 5: Jakub
kresba Domu

červen 2012 (4;8)

únor 2013 (5;4)

Kazuistika č. 6: Verunka (5;1 a 5;9)

Verunka je dvojče Vendulky, bydlí v rodinném domě, spolu se straší sestrou a starším bratrem. Verunka je velmi bystré a zvědavé dítě, snadno se uráží a podléhá vznětlivosti. Má drobné nedostatky ve výslovnosti. Ráda maluje a inspiruje se z kreseb dětí v jejím okolí. V poslední době si oblíbila modelování, vyrábí z plastelíny ohromující precizně propracované výrobky.

Domek z června 2012

Domek je znázorněn v pravé polovině papíru což znamená dívání se do budoucnosti, kam směřují i postavičky znázorněny vedle domu. Dům je vysoký kompozičně zabírá dvě třetiny výšky papíru, má jedno okno. Domek má i dveře, které jsou nakresleny žlutou pastelkou, splývají s pozadím, fasádou. Dveře jsou velmi malé s dvěma kulatými otvory, pravděpodobně okýnka a jsou o něco menší jak okna domu. Komín je na střechu usazen ve správném úhlu, ze kterého se i kouří. Nad komínem je slunce, které se usmívá, má oči, nos a pus. V levé části jsou mraky a nad nimi obloha. Okolí domu je zdobeno zahrádkou, trávou a nachází se zde i tři postavičky. Při vybarvování se objevují linie přímek vodorovných nebo svislých, občas se objevují i křivky (Dítě je spíše realističtější a průbojnější)

Domek z února 2013

Domek zabírá čtvrtinu plochy papíru, je umístěn v pravém dolním rohu. Z papíru neuniká, je ukončen čarou v blízkosti okraje papíru. Má dvě okna, dveře s klikou a komín, ze kterého se kouří. Vybarvený není, má pouze obrys. Dům stojí pevně na zeleném trávníku, zatímco postavy jakoby se lehce vznášely nad trávníkem. Horní část papíru je lemována modrým nebem. Vedle domu se nachází část rodiny: Bratr, který má všechny části těla oči, nos, pus, vlasy, ruce bez správného počtu prstů a dlouhé nohy zakončené chodidly. Další postavou je setra, které chybí nohy, nos a pusa. Postava je v kresbě dominantní. Hned vedle sestry je autorka kresby, které chybí boty, jinak má všechny části těla v pořádku. Vedle autorky je znázorněn táta zase bez bot a vedle něj je sestra, které nohy úplně chybí, stejně i prsty, nos a pusa. Sestra je velmi malá oproti postavě autorky. Lehce ji vytlačuje. Máma na obrázku chybí, pravděpodobně nemá vyřešený oidipovský komplex.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu došlo k mírnému posunu. Kresba se stává strožejší a věcnější. Jednotlivé detaily jsou propracovanější, ale výrazně ubylo zdobnosti

a kreativity v tvorbě. Autorka i méně používá barevnou plochu, zvláště kresba domu je pouze lineární. Linie jsou pevnější a jasnější. Kompozice si zachovává podobný charakter i způsob vybarvování ploch si je podobný.

Postava z června 2012

Na zadání kresby postavy nakreslila všechny členy rodiny. Kompozičně zabírají celý papír, jsou umístěny na pomyslném kopci. Postavičky jsou stejně velké. Mají dlouhé vlasy, popřípadě pokrývku hlavy. V obličejové části jsou znázorněny pouze oči, detaily jako nos má pouze pes, pusu má jedna figurka a pes. Figurka psa má uši. Na hlavu bezprostředně nenavazuje krk, ale hned trup. Ruce jsou zobrazeny linií, na jejímž konci jsou dlaně ve tvaru květů. Paže jsou od sebe, což upozorňuje na dobrou sociabilitu. Některé postavy mají znázorněny prsa a naznačený klín, který je zobrazen na oblečení. Dítě se v tomto období pravděpodobně zabývalo sexualitou. Nohy mají kónický tvar, který se směrem dolů zužuje do špičky. Je to spíše znázornění ženské nohy. Jedna postava má dlouhé šaty, ze kterých vylézají střípky na podpatku.

Postava z února 2013

Pro kresbu postavy si zvolila svého bratra. Kompozičně je postava uprostřed papíru, ve druhé polovině spíše v horní části, kde je pod figurou tráva. Jedná se o bratra, který jede na skeybord. Postavička zabírá poměrně malou část papíru. Hlava je v poměru k tělu. Postava má plně vybarvené oči, nos a pusku, která se usmívá. Vlasy jsou znázorněny fialovou barvou. Trup je vůči tělu velmi malý, vycházejí z něho ruce, které svírají pravý úhel s trupem. Paže jsou od sebe, což upozorňuje na dobrou sociabilitu holčičky. Na konci rukou jsou prsty, které drží šňůrku s balónky. Nohy jsou dlouhé ukončené botami. Pohled figury směřuje k pravé straně, zatímco směr pohybu figury je spíše k levému rohu. Celkově postava působí, že je znázorněna v pohybu. Jedná se o autorku sebevědomou a optimistickou. V levém rohu je sluníčko a po celé horní délce je obloha.

Srovnání: Ve vývoji kresby postav došlo k posunu, ale ne výraznému. Stejně jako při vývoji domu i zde je znatelný úbytek kreativity. Ale samotná postava se technicky a obsahově více přibližuje realitě. Zatímco v prvním období byly postavy spíše ženského pohlaví, nebo měli ženské atributy. V druhém období je nakreslena figura mužského pohlaví. S pánskými kalhotami, jako znak mužství.

Celkové srovnání: Nastal výraznější posun ve vývoji postavy.

Kazuistika č. 6: Veronika
kresba Domu

červen 2012 (5;1)

únor 2013 (5;9)

Kazuistika č. 7: Vendulka (5;1 a 5;9)

Vendulka pochází z kompletní rodiny, je jedna z dvojčat. Dále má starší sestru, která navštěvuje střední školu a bratra, který navštěvuje základní školu. Vendulka se narodila jako první, proto je i průbojnější a často svou sestru ovlivňuje. Kresbu vyhledává velmi často má z ní radost, mimo jiné i prostorová tvorba je pro ni velmi zajímavá. Má lehkou vadu výslovnosti.

Domek z června 2012

Kompozičně domek zabírá malou plochu. U domečku jsou kromě zahrádky a květin další dvě postavy. Horní část vyplňuje obloha a sluníčko. Kresba je poměrně propracovaná, hodně detailů je vybarvených používá převážně fialovou barvu. Obrázek působí veselým dojmem. Linky jsou jasné a čitelné. Na obrázku používá jak čáry v přímkách a úhlech tak i křivky. Domeček je poměrně vysoký a okna nejsou příliš velká stejně jako dveře, tak působí lehce nepřístupně, což umocňuje i fialová barva a černé vybarvení oken. Dům má komín, ze kterého se kouří a vedle něj je květina. Na domě je patrný předěl mezi částí s okny a dveřmi. Dům má zároveň zahrádku o plůtek.

Domek z února 2013

Dům je nakreslen pouze linkou. Má jedno okno vybarveno žlutou barvou, jako by se v něm svítilo. Dveře fialového obrysu s velmi výraznou klikou. Dům má komín, ze kterého se kouří. Vedle domu, je nakreslen malý plůtek, jako zahrádka a auto. Sedí v něm postava. Při kresbě auta se autorka přesně nedržela tvaru auta, ani nejednotlivých detailů, dveře auta nakreslila jako dveře od domu. To že nakreslila vedle domu auta s podobnými prvky domu. Můžeme sledovat určité propojení mezi symbolem domu jako stability a symbolem auta jako „druhého dobu“, symbolem pokroku a rozvoje. Je zde i výrazná strohost projevu, nevyskytují se téměř žádné zdobné prvky. Oba objekty jsou příliš zasazeny k dolnímu okraji papíru.

Srovnání: ve vývoji kresby nenastal výrazný posun. Na první pohled se může zdát, že došlo k zastavení vývoje kresby nebo až k návratu do předchozího stádia. Používá zde minimálně barevnou plochu. I detailů je méně. I samotná linie na počátku byla jasnější a pevnější. Pravděpodobně letošní kresbě domu nevěnovala takovou pozornost.

Postava z června 2012

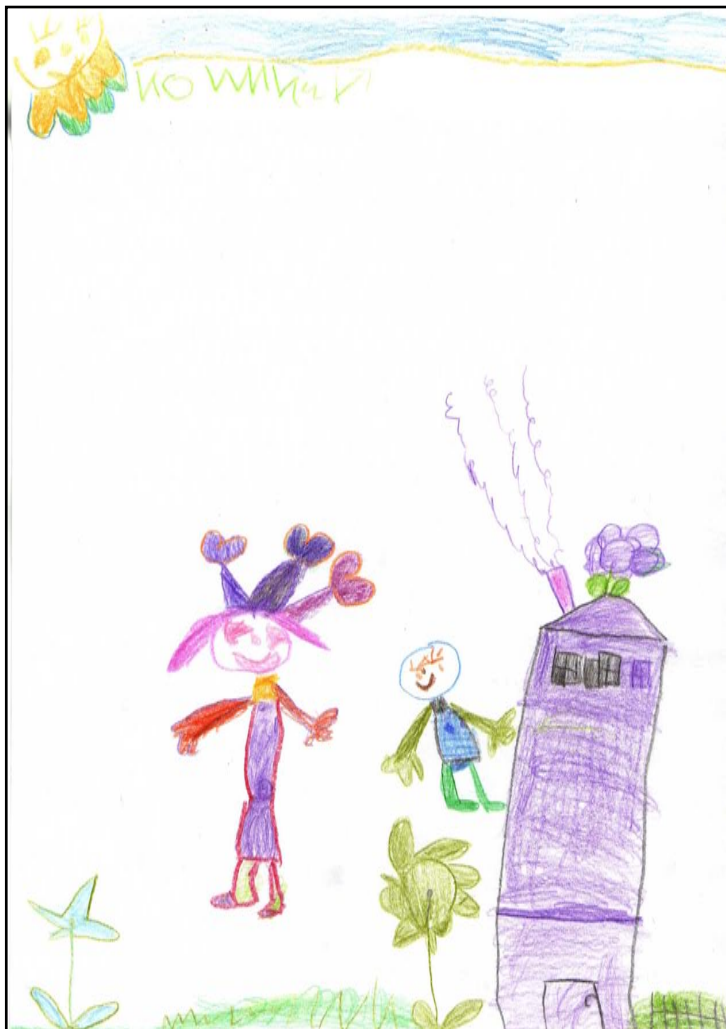
Na zadání kresby postavy nakreslila tři figury i s domečkem, který není na papíře dominantní. Figurky jsou spíše v levé části papíru, domeček je při pravém dolním rohu. Obrázek je doplněn o „variaci na písmo“. Na hoře je nebe s mrakem a žluté sluníčko, kterému dokreslila žlutou pastelkou obličej (oči, řasy, nos, pusy, tváře). Všechny tři figurky jsou ženského pohlaví. Mají různé typy šatů, dlouhé vlasy, oči, řasy, některé i obočí, nos, pusy a tváře. Ruce svírají s tělem pravý úhel. Na konci je dlaň se třemi až čtyřmi prsty. Z pod šatů vykukují nohy s chodidly, na kterých jsou buď boty na podpatku, nebo sandály či pantofle. Autorka si velmi všímá detailů, barevné plochy používá minimálně. Postavy nakreslila barevně, červenou nebo fialovou barvou.

Postava z února 2013

Na zadání nakreslila zase více postav (celou rodinu). Postavy nakreslila do středu papíru. Jednotlivé postavy mají různé velikosti, ale nezarovnála je v úrovni země, respektive nohou, ale v úrovni hlavy. Což by mohlo znamenat, že v rodině není autoritativní hierarchie. Linka je jasná a poměrně svižná. Můžeme si všimnout, že linka vlasů je odlehčenější než u linie figury, nebo oblečení (náznak kvalitativního odlišování materiálu). Figurky mají oči, řasy, obočí, nos a usměvavá ústa. Žádná figurka nemá uši. Vyskytuje se zde zajímavý prvek a to krk, který není ukončen začátkem hrudníku nebo ramen. Ale je přímo vsazen do trupové části. Paže jsou při těle, proporčně jsou poměrně krátké. Jsou ukončeny dlaněmi s prsty. Všechny dospělé nebo dospělejší osoby, mají kalhoty, zatímco dvě sestry (dvojčata), mají sukni, nebo šaty. Pohlaví figur je odlišeno vlasy, ženy mají delší vlasy. A ženské pohlaví má boty na podpatku, zatímco muži mají boty v podobě oválek.

Srovnání: Ve vývoji kresby nastal poměrně výrazný posun. Hlavně v oblasti kvality linky, zatímco v prvním období byla linie těžkopádná a byl na ní vyvíjen velký tlak. V druhém období je linka odlehčenější. Vývojově u figur přibyl krk. Ruce jsou výrazněji rozčleněny v oblasti zápěstí. Větší propracovanost sledujeme u vlasů a bot. Nohy mají členění jak stehno, lýtko tak i chodidlo.

Celkové srovnání: Celkově ubylo zdobných prvků, kresba začíná mít funkčnější charakter. Vývojovou zvláštností je, že zatímco autorka v oblasti figury dospěla k výraznějšímu posunu, u domu je reakce opačná, spíše návrat zpět. .

Kazuistika č. 7: Vendulka
kresba Domu

červen 2012 (5;1)

únor 2013 (5;9)

Kazuistika č. 8 Petr (5;2 a 5;10)

Petr pochází z kompletní rodiny, bydlí v bytovce. Má mladšího sourozence, se kterým má velmi dobré sourozenecké vztahy. Je velmi inteligentní, přemýšlí a bádá nad různými otázkami. Mnohdy se ptá: Proč se to musí dělat, když já už to znám. Rád mi pomáhá s přípravou různých pomůcek. V minulém roce se rád mazlil a potřebovat mít vedle sebe někoho ke komu se může přijít „potěšit“.

Domek z června 2012

Domek je umístěn ve středu papíru, stojí pevně na zemi. Z pravé strany je vysoká tráva, z levé strany se nachází zahrádka s dvěma květinami. Vrchní část lemují modré nebe se sluníčkem, které má oči, nos i pusku. Domek zabírá menší třetinu plochy. Na první pohled je zřetelný intenzivní černý kouř. Kouř směřuje na pravou stranu, což je strana otce, symbolizuje pouto mezi otcem a synem. Komín je zasazen správně. Linie domu je žlutá, střecha je následně vybarvena zelenou pastelkou. Dům má jedno okno, které má červené zatažené závěsy a dveře s klikou. Okno je sice se závěsy, ale poměrně velké. Na obrázku se nachází podpis.

Domek z února 2012

Domek je kompozičně zasazen v levém rohu, ze kterého uniká. Zabírá zhruba čtvrtinu papíru. V okolí domu je velmi malý rybník a dva stromy, rovněž velmi malé. Vrchní část lemují modré nebe a sluníčko, které z formátu v pravém rohu uniká. Podle zasazení domu se dá usuzovat, že chlapec touží po lásce matky a zabývá se minulostí. Dům má spoustu oken a malé dveře. Chlapec bydlí v bytovce, která má střechu. Domek je nakreslen oranžovou linií a dále je vybarven střecha je červená i s komínem, ze kterého se kouří. Fasáda domu je zelená. K vybarvování používá jak přímkové vodorovné tak i svislé. Vybarvuje velmi precizně, dává si záležet.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu došlo ke změnám hlavně ve vybarvování, začíná více používat barevnou plochu. Vzhledem k velikosti obou domů i dalších prvků, které jsou poměrně malé, jedinec bude nejistý s nižším sebevědomím. Kvalita linek kresby, neznamenala až tak veliký posun.

Postava z června 2012

Kompozičně zaplnil celou plochu papíru. Ale postava je velmi malá zasazená v horní polovině papíru okolo je nakreslená zelená linie ve tvaru kruhu, dalo by se říci

pomyslného domečku. V dolní části se nachází ještě jedna postavička: dle sdělení chlapce je jedná o táty. Táta nemá ruce, má pouze hlavu s jedním okem a velmi krátké nohy. Je nakreslen pouze linkou a to fialovou. Postava ve vrchní části papíru je matka, která má dlouhé zelené vlasy, oranžový obličej s očima, nosem a pusou. Na hlavu navazuje krk následně trup, ze kterého vychází ruce, jejichž koncích jsou tři prsty. Jedna noha jde vidět, druhá je schována pod vlasy. V Kruhu se nachází ještě jablíčko, pár malých teček a občas linie, která na první pohled nezobrazuje nic konkrétního. Jedná se o svatbu rodičů.

Postava z února 2013

Postava je zasazena do pravého dolního rohu. V levém horním rohu je náznak větru. Postava je nakreslena pouze linkou modré barvy. Zabírá velmi malou část z plochy. Hlava je pokryta vlasy, zdá se, jakoby vlály ve větru. Postava má oči, nos a usměvavou pusou. K hlavě přímo navazuje trup a ruce, krk chybí. Trup je předělen čarou a pokračuje v sukni. U konce rukou je změť linek, buď zobrazuje předmět, který postava drží, nebo to jsou obrovské prsty. Z podsukně vychází nohy, oddělené linií a pokračují v dámské střevíce.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy došlo k posunu, hlavně v oblasti anatomie těla. Většímu propracování u rukou, a členění trupu a nohou. Vymizel krk, který v první kresbě byl naznačen.

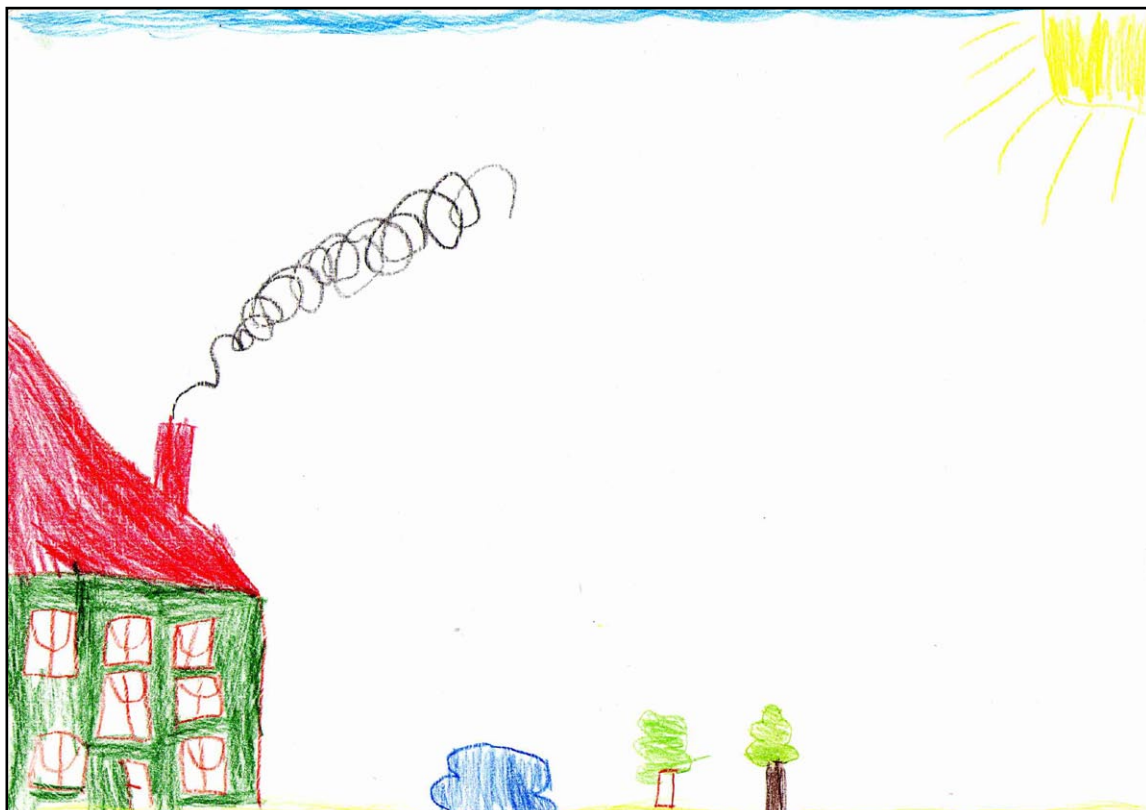
Celkové srovnání: Na první pohled vypadá, že větší pokrok nastal u kresby figury. Při kresbě figury nepoužívá barevnou plochu, může to být znakem introvertního člověka. U domu, plochy standardně vybarvuje.

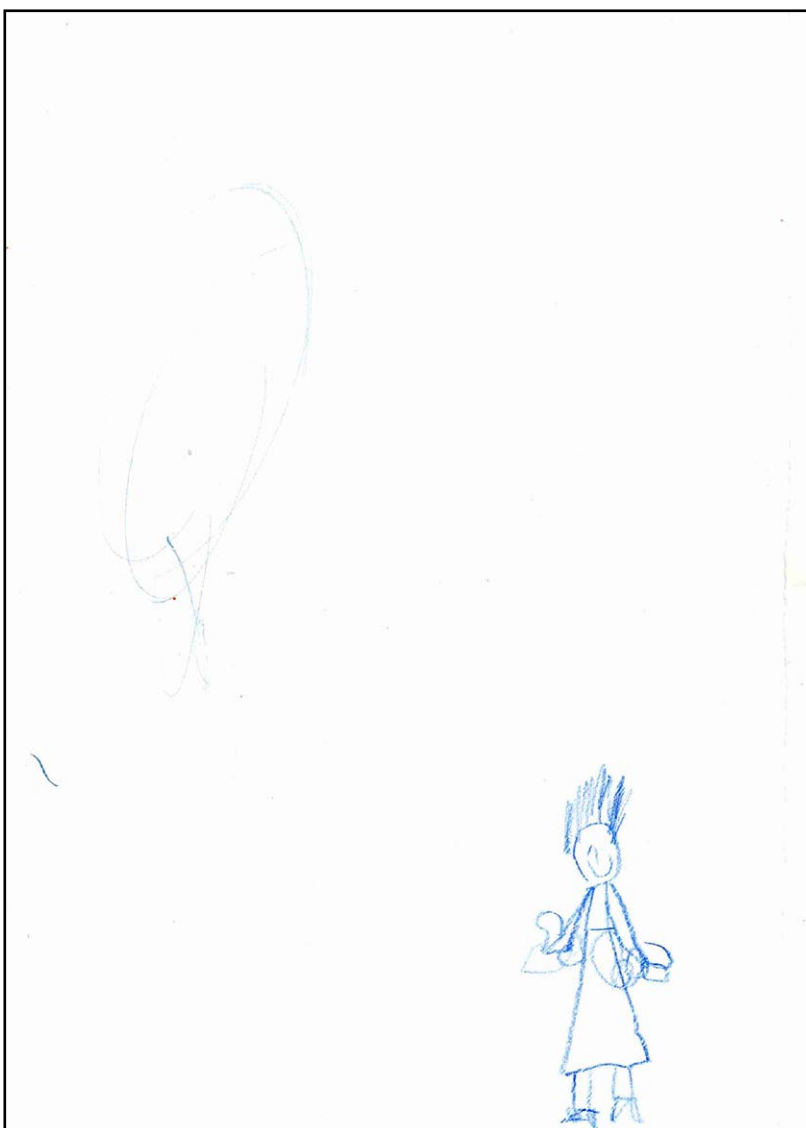
Kazuistika č. 8: Petr
kresba Domu

červen 2012 (5;42)

únor 2013 (5;10)

Kazuistika č. 9: Daniel (5;3 a 5;11)

Danek je z neúplně rodiny, žije s matkou v bytě. Biologického otce navštěvuje, je pro něj velkým vzorem. Matka si nedávno našla přítele, kterého Danek ve spontánní kresbě často zobrazuje. Je sportovně založený, taka zobrazení je většinou s balómem v ruce, či v pohybu, který naznačuje před výkop. Danek je inteligentní, ale rozvážný, je spíše samotářským. Pokud v kolektivu nemá své kamarády, vyčká na jejich příchod, popřípadě si maluje. Má problém se zapamatováním si delšího textu, někdy působí nepozorně.

Dům z června 2012

Kompozičně zaplnil celou plochu papíru. Barvu používá k vyplnění plochy, hlavně používá červenou, oranžovou, černou a trošku žluté. Kresba je rychlá, svižná a akční. Používá jak přímé čáry, tak křivky (převaha přímých čar - příklon k realističnosti dítěte). Nakreslil samotný dům, chybí zem i nebe. V kresbě používá hlavně barevných ploch, ve kterých je patrný náznak oken, střechy a trochu i komínu. Není pro něj podstatná linka, ale plocha k vyjádření tvaru, tím pádem jednotlivé detaily nemají jasný tvar.

Dům z února 2013

Kompozičně zabírá celou plochu papíru, jedná se panelový dům. Barevné zobrazení je reálné. Dům má hodně oken, prosklené dveře což vypovídá o otevřeném jedinci. Kresba má hlavně lineární charakter, plochu použil pouze při zobrazení nebe a země. Při kresbě používá hlavně přímé čáry.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu nastal vývojový posun. K zobrazení začíná používat hlavně linku, čímž se kresba stává čitelnější. Díky tomu používá více detailů (viz. okna i s jejich členěním. Oproti minulé kresbě je dům doplněn o komín, nebe a trávník, před domem.

Postava z června 2012

Figura je značně abstraktní, linie některých částí těla nejsou až tak výrazné. Jejich čitelnost nám komplikuje následné vybarvení, které by za určitých okolností mohlo, plnil funkci naznačení určitého tvaru. Na hlavě jsou nakresleny oči, které byly následně přebarveny zelenou pastelkou. Figura má i krk a náznak paží, zvýrazněná je oblast pánve, ze které vychází nohy, které jsou nakresleny z profilu, jakože při chůzi. Figura je

lehce v pohybu a je ve středu papíru nezaplňuje ho zcela, což by se dalo přikládat k určité nejistotě a nespělosti. Jedná se o postavu otce.

Postava červen 2013

Na obrázku je znázorněn nový přítel matky. Kompozičně figura zaplňuje celý papír, a směřuje k horní části papíru. Dalo by se říci, že z formátu téměř uniká. Jedná se o druhý pokus, při prvním pokusu se na formát již hlava nemohla vejít. To, že kompozice směřuje do horní části, může být znakem optimismu, nebo tento únik může být signálem příliš velkého egocentrismu. Hlavě není přikládán takový význam, jako tělu. Pozn. Rodiče jsou sportovně založeni, kladou důraz spíše na tělesnou schránku to znamená fyzickou zdatnost jedince. Hlava je nasazena na poměrně velkém krku, i zbytek těla je velký. Na trupu znázornil tři hrníčky, kterými ukazuje, že jsou doma zase tři. Volbou postavy se vyrovnává s příchodem nového člena do rodiny. Paže jsou poměrně výrazné a dál od těla, na obou rukách jsou všechny prsty, což je znakem dobré sociability. Nohy jsou poměrně rovné a stabilní na jedné noze je náznak bot.

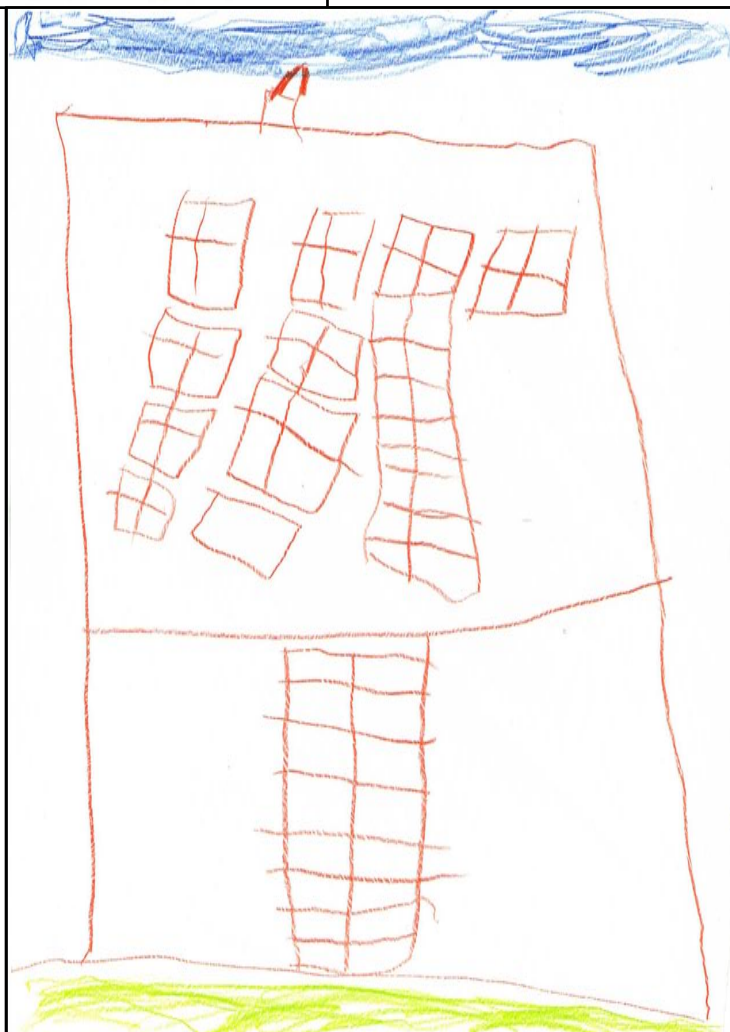
Srovnání: Vývojově nastal velký posun, podobně jako u domu i zde je přechod k lineárnímu vyjádření. Přibylo zde detailů jako nos, pusa, prsty a kresba na triku.

Celkové srovnání: Autor přešel od ztvárnění objektů plochou ke ztvárnění lineárnímu. Pokrok ve vývoji kresby je na stejné úrovni jak u domu, tak u figury.

Kazuistika č. 9: Danek
kresba Domu

červen 2012 (5;3)

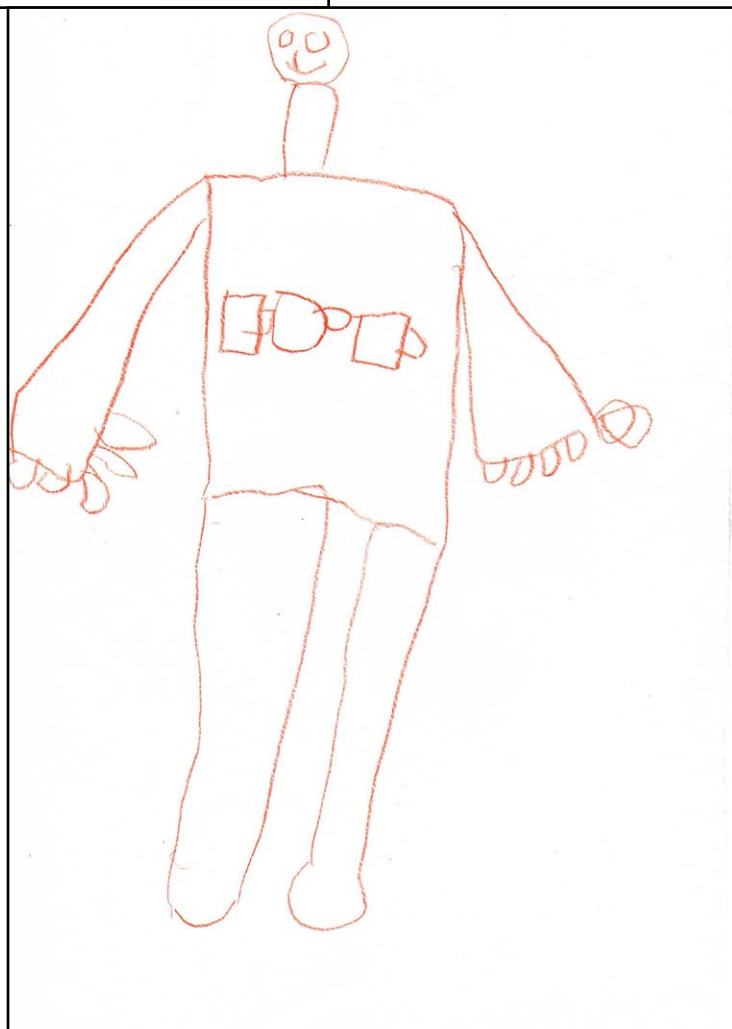

únor 2013 (5;11)

Kazuistika č. 9: Danek
kresba Postavy

červen 2012 (5;3)

únor 2013 (5;11)

Kazuistika č. 10: Petr (5;3 a 5;11)

Petr pochází z neúplné rodiny, po rozvodu byl svěřen do péče otce, matka ho fyzicky týrala. Žije v rodinném domě spolu s prarodiči, vychovává ho převážně babička a otec. Otce si našel přítelkyni a chlapec o ní mluví jako o svojí mamince. Jeho kresba se po delší dobu nevyvíjí tak jak by měla. Chlapec kresbu nevyhledával, od listopadu 2012 už zájem o kresbu je větší. Rád stříhá, lepí a tvoří různé obrázky. Má lehkou vadu výslovnosti a problém s udržení pozornosti. Při kresbě je rychle hotový a rád mění činnosti.

Domek červen 2012

Domeček je umístěn v dolní části, má tvar dělohy. Linka je nepevná a po celé délce tahu používá různé přitlaky, jako barvu použil modrou. Což je symbolem větší sebekontroly. Kompozičně zabírá necelou čtvrtinu papíru. Domeček nemá žádné další detaily v podobě oken nebo dveří.

Domek únor 2013

Kompozičně domek umístil v levé části na straně matky, kterou nemá. Linie kresby domu již má jasnější a pevnější charakter, ale zatím zde nejsou použity žádné další detaily. Ani barevné plochy. Na kresbu použil zelenou pastelku, linie kresby je přesnější a pevnější. Zelená barva se symbolem větší sebekontroly dítěte.

Srovnání: nedošlo k výraznému posunu. Tvar domu je podobný, posun můžeme vidět pouze ve zlepšení kvality linie. Při základech domu již používá pravý úhel.

Postava z června 2012

Postava, jedná se o hlavonožce, který je umístěn k levému hornímu rohu. Jako by z něj chtěl odlétnout. Má oči ve tvaru oválků a pusy, horní a dolní končetiny jsou nakresleny jednou linkou. Voskovkou dokreslil první figuru oválek, mezi končetinami, což by mohlo zobrazovat pohlavní úd. Linka je o něco jasnější než u domu ze stejného období. Ke kresbě použil zelenou barvu. Figurka stojí na zeleném trávníku nakresleném jasnou zelenou voskovkou. Kterou použil k vybarvení větší plochy. Vedle panáčka je další pokus o nějakou figuru.

Postava z února 2013

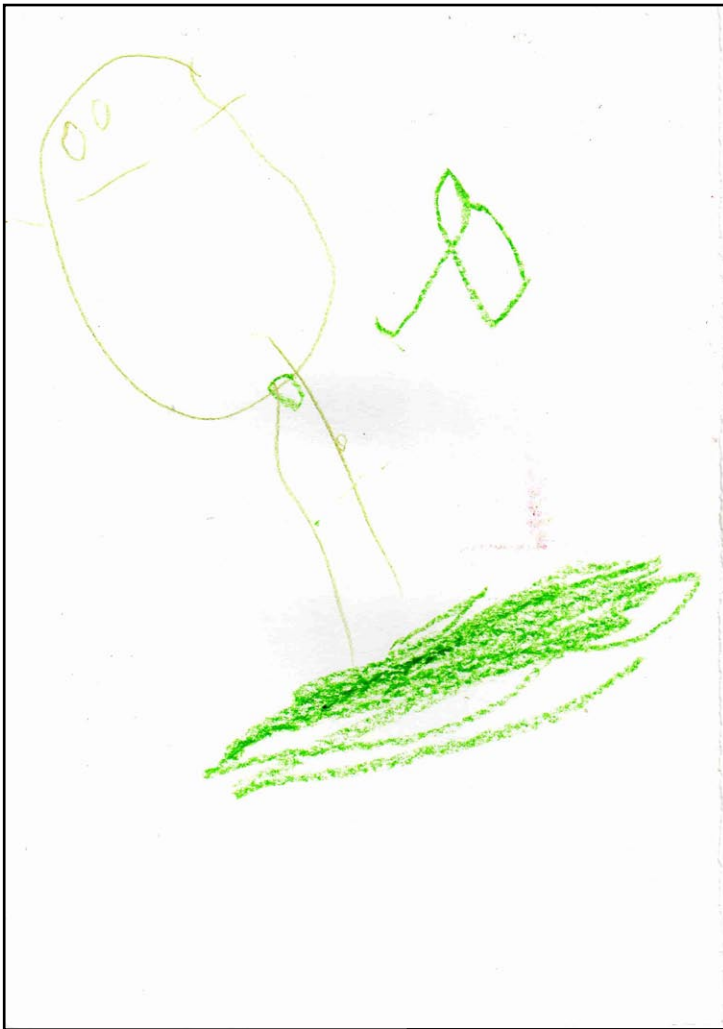
Nakresli dvě figurky, které umístil opět lehce v levém horním rohu. Oproti loňsku jsou figurky výrazně, výrazně menší a stále zde zůstává typ hlavonožce, který je obohacený

o prsty na rukou a boty. Oči a pusa je výraznější. Pusa ve tvaru otevřeného smíchu. Použil při kresbě červenou barvu. Jedna figurka znázorňuje samotného autora a druhá je oblíbená seriálová postavička.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy nastala určitá změna. Změnu zaznamenala jak kvalita linky, tak i jednotlivé prvky. Přibyly boty, chodidla, prsty na rukou i samotné ruce a nohy mají přesnější napojení.

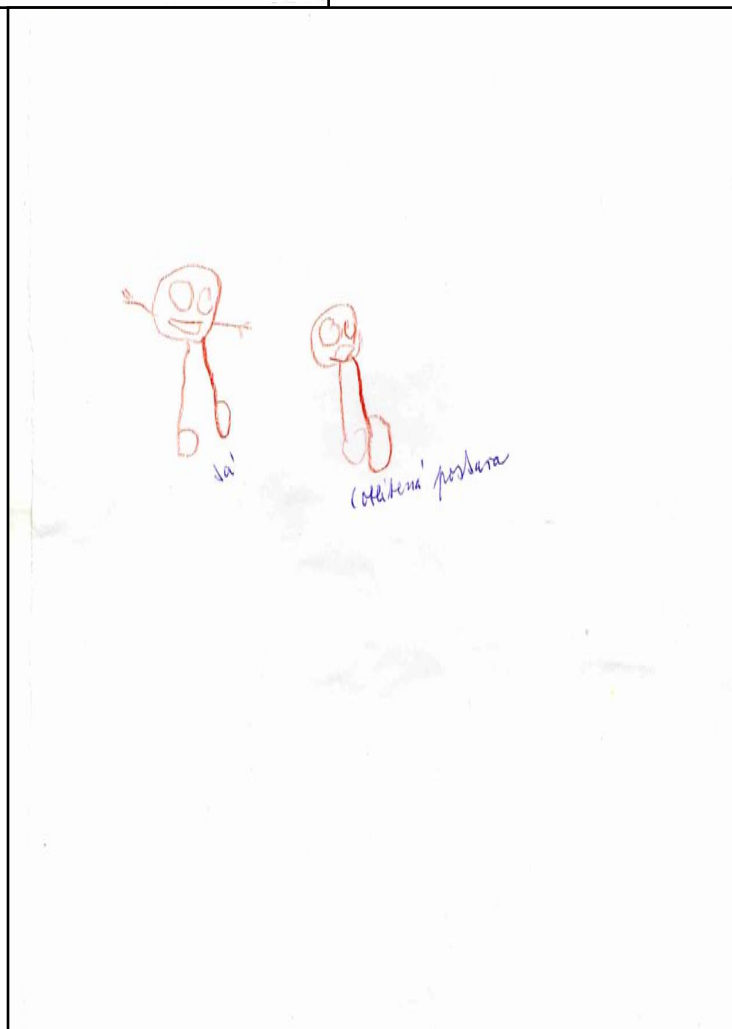
Kompletní srovnání: výraznější vývojový posun nastal v kresbě postavy. Přesto však posun byl velmi malý a zároveň ani v jednom období kresba neodpovídala vývojovému stádiu, ve kterém by se měl nacházet.

Kazuistika č. 10: Petr
kresba Postavy

červen 2012 (5;3)

únor 2013 (5;11)

Kazuistika č. 11 Michal (5;3 a 5;11)

Michal pochází z kompletní rodiny, nejstarší ze dvou sourozenců. Má mladší sestřičku, které je necelý rok. Míša je tvrdohlavý, má problémy s autoritou. Na příkaz poslechne až na druhé zopakování. Do školky chodí později, nestihne si dostatečně pohrát, má problémy i s úklidem. V poslední době vyhledává malování častěji oproti minulému období. Rám si hraje s roboty, ve školce je staví z lega. Mnohdy si svoje plány dokonce prvně předkreslí, je techniky zdatný.

Dům z června 2012

Kresba domu, dům příliš nepřipomíná. Na papíře jsou dva objekty, neurčitého tvaru. Objekty jsou si velmi podobné. Nakresleny jsou modrou barvou, což v tomto období je znakem větší kontroly nad svým chováním. Linka nemá stejnou kvalitu po celé své délce. Jsou to spíše křivky.

Dům z února 2013

Domeček nakreslil pouze v obrysu, nepoužívá barevné plochy. Nevybarvování může být znakem citové prázdnoty, asociálnosti, nebo špatné socializace. Dům má komín, ze kterého se nekouří. Dále má okna, dveře s náznakem kliky. Kliky je ovšem kulatá, což bychom mohli označit jako znak nepřístupnosti. Jako barvu použil červenou, což je pro děti do 6 let normální. Zaplňuje příliš mnoho místa na papíře, téměř celou plochu. Dům okolo sebe nemá zahradu, trávník, plůtek ani cestu. Zároveň obrázku chybí nebe. Na obrázku je postava anděla. Při kresbě prozradil, že včera klepal u nich čert. (má problém obecně vůdčí autoritě, což je patrné na kresbě anděla v pravé polovině papíru)

Srovnání: Ve vývoji kresby domu nastal výrazný posun od neurčitého tvaru k domu s náležitými detaily. I samotná linie je jasnější a pevnější.

Postava z června 2012

Na papíru je výrazným prvkem jízdní kolo, na kterém postava sedí. Kompozičně zaujímá něco málo přes polovinu dolní části papíru. Kolo je propracováno do nejmenších detailů včetně světel. Bohužel postava je velmi nevýrazná, jedná se o tatínka. Linie, kterými je postava kreslena, nejsou tak výrazné a jasné jako linie kola. S výjimkou hlavy, která má poměrně silnou linku. Detaily na hlavě chybí. Postava je nakreslena modrou barvou stejně jako kolo. Což v období okolo šestého roku poukazuje na dobrou adaptaci. Ale používání výhradně modré barvy, což na tomto obrázku

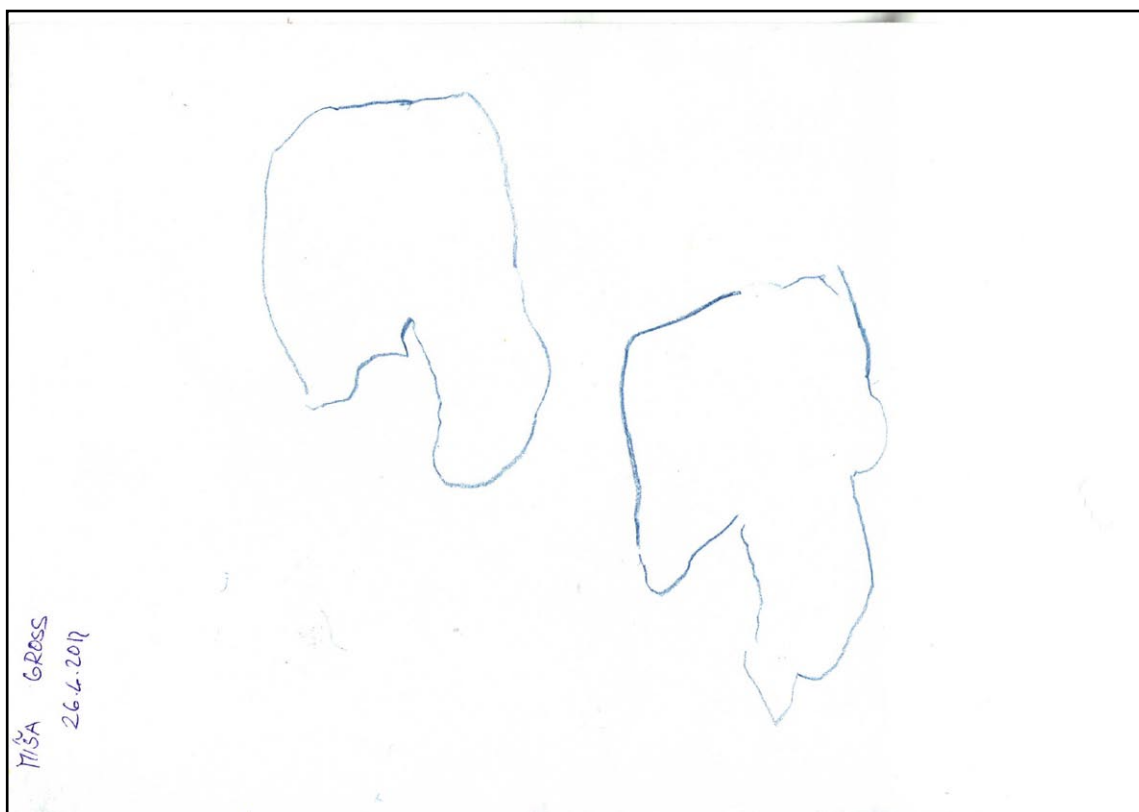
převažuje, poukazuje na přílišnou sebekontrolu. Pro zobrazení postavy si vybral velmi náročnou polohu, kterou nedokázal správně kresebně zvládnout. Můžeme si všimnout určitý náznak natažení rukou směrem k řídítkům a naznačení ramen, a to vše naznačením z poloprofilu. Fakt, že při kresbě postavy je výraznějším propracovanějším motivem kolo než samotná postava, můžeme použít jako další znak asociálnosti.

Postava z února 2013

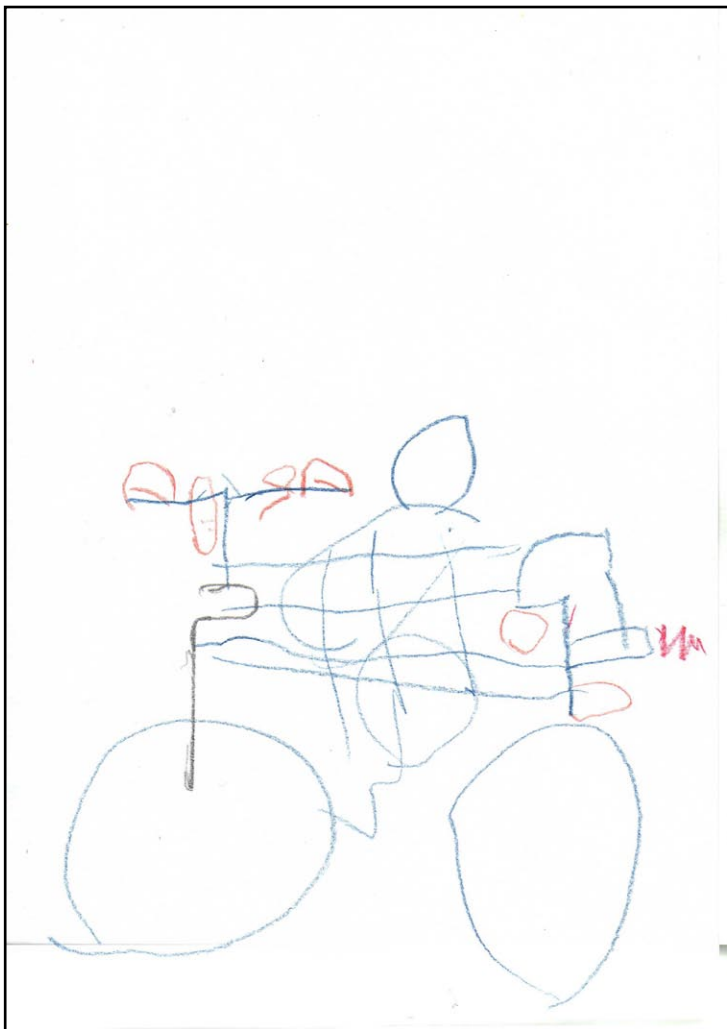
Kompozice vyplňuje celou plochu papíru, kresba je pouze lineární, plochy zatím nevybarvuje. Používá převážně modrou barvu. Jednotlivé detaily na postavě nemají důsledné propracování, ale postava obsahuje vše, včetně uší. Velikost hlavy je přiměřeně velká s výraznými velkýma očima. Což může vypovídat o jeho dobrých pozorovatelských schopnostech. Nos je také poměrně velký, pod nímž jsou velká usměvavá ústa. Přítomnost uší vypovídá o touze po vědění. Vlasy jsou krátké a jsou nakresleny jednotlivě, což vypovídá o technicky analytickém typu kreslíře. Jedná se o postavu otce. Ruce má od těla a lze už na nich sledovat, že si autor všiml členění paže na dvě části, na které navazuje zápěstí s prsty. Nohy jsou poměrně stabilní, ale od sebe. Je zde náznak bot. Linka na této postavě je výraznější než v loňském roce.

Srovnání: Oproti loňskému roku, kde figura byla na úrovni hlavonožce, ale může to být způsobeno tím, že si zvolil velmi náročné téma (figura, která jede na kole), které se mu nepodařilo znázornit, letošní rok má figura téměř všechny náležitosti i když nejsou dobře propracovány.

Kompletní shrnutí: Tato vývojová situace je velmi specifická, Míša ve stejném časovém období dokázal nakreslit velmi technicky a hlavně obsahově propracovanou kresbu kola. Zatímco při kresbě domu nepoužil jediný obrys nebo detail, který by dům mohl vzdáleně připomínat. Vysvětlit se to, dá zaujetím- nezaujetím tématem.

Kazuistika č. 11: Michal
kresba Postavy

červen 2012 (5;3)

únor 2013 (5;11)

7A7A

Kazuistika č. 12: Nela (5;4 a 6;0)

Nela pochází z kompletní rodiny, žije v malém bytě spolu s dalšími třemi sourozenci, dva z nich jsou nevlastní. Její mladší sourozenec začal tento rok navštěvovat mateřskou školu. Nela ráda kreslí, někdy mi nosí i obrázky z domu, co nakreslila. Je velmi pozorná, všímavá k detailům. Ve skupině je oblíbená, má spoustu kamarádů. Někdy ale působí plaše a nevěří si.

Dům z června 2012

Nela žije v bytovce, ale na obrázku znázornila domeček. Na obrázku je vyzdobené okolí domu, jsou tu květy a travnatá plocha. Nad domem je nebe s obláčky. Dům zatím nemá komín ani dveře. V oknech jsou částečně zatažené závěsy, což může, znázorňovat společně s nepřítomností dveří lehkou uzavřenost dítěte, toto ještě podporuje plot v podobě půlkruhů, který se táhne od domu až do konce papíru. Chaotičtější vybarvování – holčička není až tak prakticky a realisticky zaměřená. Dům je přiměřené velikosti, je zasazen do středu papíru, kompozice je vyrovnaná, což poukazuje na vyrovnané dítě.

Domek z února 2013

Domeček již má dveře s klikou, komín s dýmem. V oknech už nejsou záclonky, což by se mohlo vysvětlit jako větší otevřenost oproti loňskému roku. Okolí domu již není tolik zdobeno. Dům nakreslila v levé polovině papíru, která je polovinou matky a minulosti. Obrysy i linky při vybarvování jsou jasné a výrazné. Což by mohlo představovat realističnost dítěte. Z barev používá červenou a růžovou. Na obrázku je mimo jiné i nebe a slunce.

Srovnání: Nastal určitý vývojový posun. Například detaily jako jsou dveře s klikou, komín má dokonce vykresleny i cihly. Vybarvení je systematičtější oproti loňskému roku. A samotná linka je jasnější a pevnější.

Postava z února 2013

Na zadání kresby postavy nakreslila celou rodinu. Kompozičně zabírá celou délku papíru. Všechny figurky mají oči, obočí, nos, usměvavá ústa a kudrnaté vlasy. Hlava je přímo připojena k trupu. Trup má tvar ležatého obdélníku a zároveň představuje protažené ruce. Z trupu vychází dvě linky (nohy). Kompozice je doplněna velkým mrakem a sluníčkem v levém horním rohu.

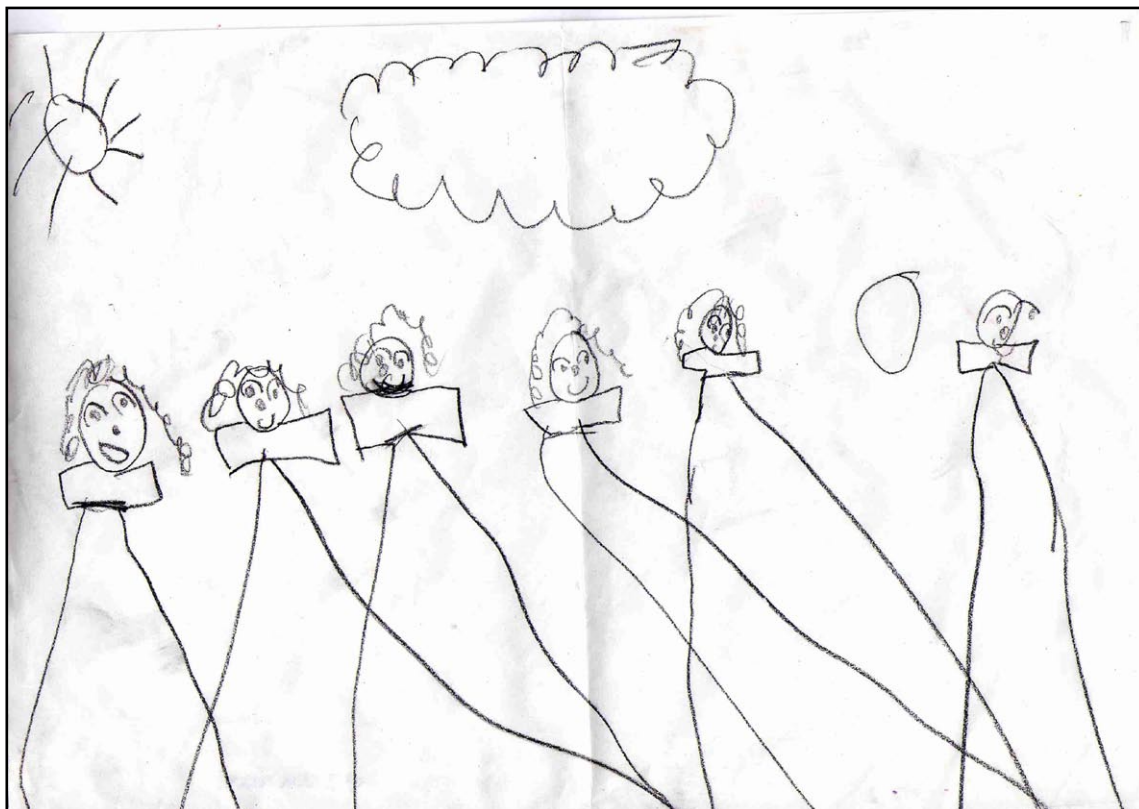
Postava z února 2013

Postava kompozičně zabírá více než polovinu papíru, jedná se o matku. Postava se nachází více při levé straně. Stojí na zemi, která je znázorněna čarou. Má dlouhé červené vlasy s červenými pružky, což je melír matky. Oči jsou velké s výraznými řasami, nosem a usměvavou pusou, uši chybí nebo jsou schovány pod vlasy. Postava má oblečené fialové šaty. Ruce jsou mírně od těla, což může být znakem otevřenosti, s nesprávným počtem prstů (4), v pravé ruce drží kabelku. Na nohách má tmavofialové boty. Fialová barva bývá symbolem úzkosti.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy došlo k velké změně. Ruce již nejsou v jednom tvaru zároveň s tělem, ale jsou k tělu připojeny. Nohy jsou nakresleny dvěma linkami a mají i boty. Dále přibyly detaily, jako jsou řasy na očích, vlasy jsou prokreslenější se zdobením (melír). Novým doplňkem je i kabelka. Velký posun nastal i v samotné kvalitě linky.

Celkové srovnání: Výraznější posun u figury. Začíná obecně používat více barevných ploch.

Kazuistika č. 13: Jakub (5;4 a 6;0)

Jakub pochází z kompletní rodiny, má starší sestru. Rodina bydlí na vesnici v rodinném domě. Kuba je k sobě velmi citlivý, každé menší škrábnutí, nebo „útok“ ze strany vrstevníků bere velmi citlivě. Jinak je společenský, rád vyhledává různé aktivity, kde může být v kolektivu, zpívá a recituje básničky. S adaptací do mateřské školy měl problém, ale postupem času si školku oblíbil. Mohlo to být způsobeno větší fixací na matku.

Dům z června 2012

Kompozičně domek zabírá téměř celou plochu papíru, v levém rohu je sluníčko. Celý dům je vybarven. Dům je transparentní, na čelní straně je vidět stůl se židlemi, tento pohled je z vrchu (při kresbě používá z více pohledů). Při vybarvování používá hlavně přímky, což je znakem podnikavosti průbojnosti. Při vybarvování nemá jednotný směr, takže to působí lehce rozházeně. Dům nemá komín, stojí zasazen v trávě. Kresba je hodně výrazná až lehce agresivní.

Dům z února 2013

Kompozičně je domek zasazen uprostřed papíru a zaujímá celou plochu. Má dvě okna, ve kterých se svítí, na obrázku uprostřed domu jsou dveře s kukátkem. Domek nemá komín. Linie vedou všemi směry, celá plocha je vybarvena. Před domem stojí postavička, zachycená ve skoku. Postava má hlavu v poměru k tělu. Má oči, nos i pus, uši chybí. Hlava sedí na poměrně větším krku. Ruce jsou od těla, svírají pravý úhel, což vypovídá o otevřenosti dítěte. V oblasti pánve se nachází objekt, který může představovat sukni. Nohy jsou dlouhé a rovné ukončené botami.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu došlo k lehkému posunu. Oba dva domy jsou poměrně velké vzhledem k velikosti papíru, což ukazuje na sebevědomého jedince.

Postava z června 2012

Figurky jsou dvě, kompozičně je posadil do horní poloviny papíru. Z toho se dá usuzovat na optimistickou povahu dítěte. Obě figurky se od sebe liší jak technikou, tak provedením. Čáry jsou lehce roztřesené, obě dvě hlavy figurek mají oči, nos a pus. Jedna z postav má kolem hlavy kruh – klobouk nebo svatozář. Zatímco druhá figurka má vlasy kratšího střihu znázorněny jednotlivě. Figure v pravé polovině chybí ruce.

Kompozičně jsou obě postavy nakloněny směrem k levému hornímu rohu, zároveň i pohled obou figur směřuje k levé straně což je strana matky.

Postav z února 2013

Na zadání kresby figury nakreslil celou rodinu, při koupání v moři. Proto všechny postavy mají modré těla včetně vlasů, které jsou mokré a proto modré. Kompozičně jsou umístěny opět v levém horním rohu. Na spodní části papíru je nakresleno zvlněné moře. Všechny figury mají hlavu s vykresleným obličejem, oči, nos a pus. Všechny figury se usmívají. Dále mají obrovské paže, ve tvaru ploutví s náznakem prstů. Autor neřeší počet prstů, většinou je kreslí v počtu tři až šesti. Nohy jsou nakresleny dvěma linkami, ale nemají ještě naznačeny chodidla, ani boty. Ženy mají pod krkem slzičku, která znázorňuje výstřih plavek. Dále se ženské pohlaví odděluje dlouhými vlasy. Sobě autor nakreslil silný a pevný krk a botu, kterou si právě vyzouvá. Jedná se pravděpodobně o vyrovnanou rodinu, autor má vyřešený i oidipovský komplex. První nakreslil mámu, otce, pak sebe a naposledy svou sestru.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy nastal poměrně velký pokrok. Na začátku byl zhruba v poslední fázi hlavonožce, zatímco po osmi měsících už to byl přelom lineárního až realistického období. Linka už není kostrbatá, jako tomu bylo na počátku. Detaily na figuře jsou propracovanější, čehož si můžeme všimnout v oblasti paží a rukou, zvýrazněného krku a náznaku plavek u žen.

Celkové srovnání: Barevné plochy využívá hlavně při kresbě domu. Vývojově nastal větší pokrok při vývoji postavy.

Kazuistika č. 13: Jakub
kresba Domu

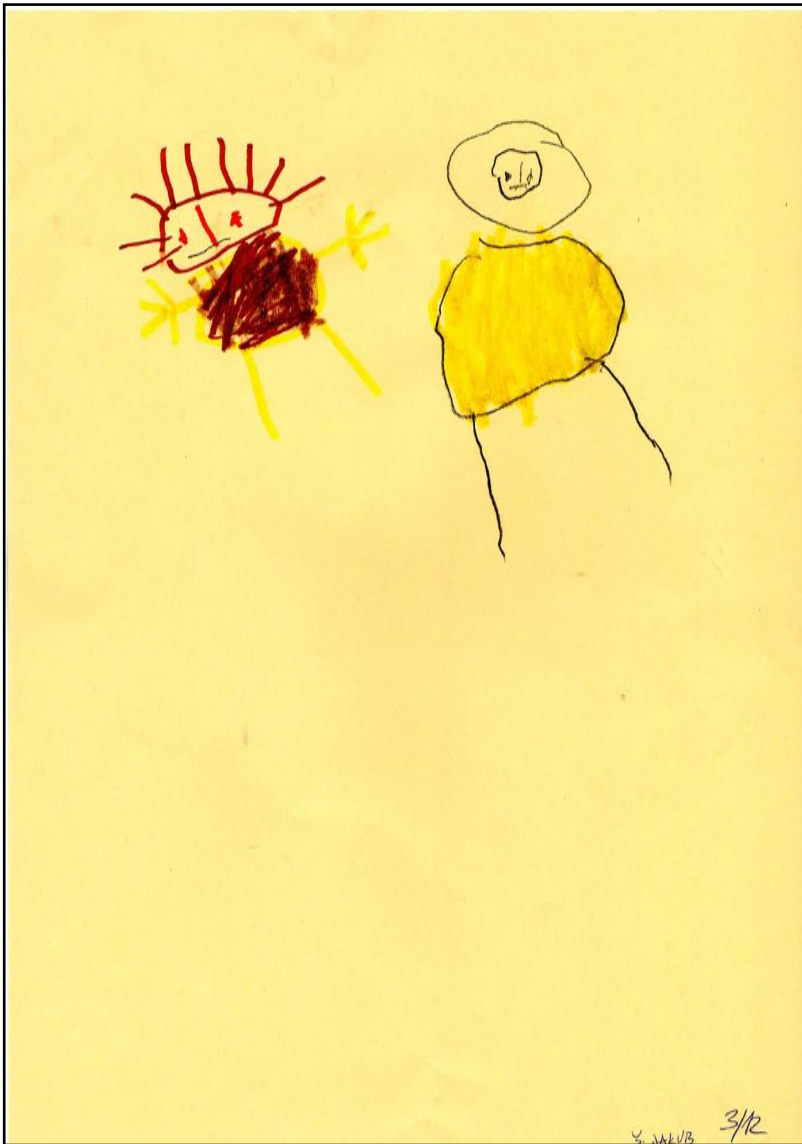

červen 2012 (5;4)

únor 2013 (6;0)

Kazuistika č. 13: Jakub
kresba Postavy

červen 2012 (5;4)

únor 2013 (6;0)

Kazuistika č. 14: Barbora (5;5 a 6;1)

Barborka je z neúplné rodiny, před dvěma lety ji umřel tatínek. Žije s maminkou a starší sestrou v rodinném řadovém domě, spolu s prarodiči z otcovy strany. Starší sestra navštěvuje základní školu. Barborka je velmi chytrá a zvědavá, přemýšlí nad prací, má organizační schopnosti. Kreslí velmi ráda, ale raději vyrábí a tvoří nové věci. Mezi její další oblíbené aktivity v mateřské škole patří zpěv a hra na klavír.

Domek z června 2012

Kompozičně je dům zasazen v levé polovině a vychází z formátu. Má poměrně hodně zdobných prvků. Má velkou střechu a v jejíž horní části je trávník s květinou, v místech kde se trávník dotýká okraje střechy, vyrůstá komín. Z komína se kouří, kouř má podobu plamene svíčky. Pod ní je červená plocha se srdíčky. Pod střechou je v souvislém pásu řada oken, hned pod ním je řada dveří v souvislém pásu. Což může být znakem přítomnosti trojčlenné rodiny, v níž je mrtvý otec stále nějakým způsobem přítomen. Následuje pruh hnědé a pruh modré. K domku je připojen malý zelený domek s komínem. Tento domek dále přechází v zelený trávník, ze kterého vyrůstá květina. Usuzuji, že tímto způsobem se dívka snažila zobrazit hrob svého otce, domek přechází do země, kde otec odpočívá. Dívka si je toho vědoma. Horní část je lemována nebem se žlutým slunkem s výraznými paprsky. Na obrázku je ve větší míře použita zelená a modrá barva. V samotném centru domu jsou použity teplé barvy.

Domek z února 2013

Tentokrát je dům kompozičně usazen do pravé části papíru. Dům má tři okna a jedny dveře. S klikou a bílým místem kolem ní. Okolí domku není vyzdobeno, není vykreslena ani zem. Autorka se soustředila plně na symbol domu. Okna mají členění do kříže, v horní části je oblouk znázorňující záclonu. Domek je modrozelený, střecha má sytě modrou barvu. Samotné vybarvování plochy je velmi svižné, systematické a má v sobě určitý rytmus.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu nedošlo k výraznému posunu. Přibylo pouze detailnější zobrazení klik a přibyly záclonky do oken. Ubylo zdobnosti. Celkově kresba působí preciznějším dojmem. Kompozičně došlo ke změně, domek je v levé části. Jedná se o stranu otce a zároveň budoucnosti. Na obrázku se již neobjevuje menší domek se svíčkou - komínem (pravděpodobný hrob otce). Komín ze kterého se kouří, již nepřipomíná svíčku. Dalo by se usuzovat, že se již od smrti otce odpoutala.

Postava z června 2012

Figura zaplňuje velkou část formátu. Vedle figurky jsou nakresleny dvě květiny. Přičemž samotný květ na pravé straně je zakryt dlaní. Autorka použila poměrně tmavých a smutných barev. Samotná figura je oblečena do dlouhých fialových šatů. Ruce s tělem svírají pravý úhel. Z paží vychází dlaně se třemi prsty. Figura nemá členění trupu a nohou. Obličej má obrovské oči s řasami, nos a pusou. Na vrcholu hlavy je fialová květina, která jakoby vyrůstala z malého květináčku. Z každé strany lemují květináč černá linka, která může symbolizovat vlasy nebo černý závoj. Na obrázku se vyskytuje několik narážek na smrt otce (květina zakrytá dlaní v pravé části obrázku, květina, která vyrůstá na hlavě). Celkově má obrázek lehce smutný nádech. Což umocňuje velmi sytá tmavá barva v podobě nebe. Pod kterým je malé syté žluté slunce.

Postav z února 2013

Formát A4 autorka přeložila na polovinu. Figuru umístila na formát A5 a figura tento formát zcela zaplnila. Jedná se o postavu princezny. Při kresbě byly použity jasné a teplé barvy (žlutá, červená, oranžová). Princezna má velmi pečlivě vybarveny dlouhé zlaté vlasy. Uprostřed vlasů je místo vyhrazené pro korunku. Obličej má oči s řasami, nos a pusou. Postava nemá krk, ale hlava je přímo napojena na trup. Ke kterému těsně přiléhají ruce, oblečené v nadýchaných rukávcích. Rukávce i halenka je velmi precizně vybarvena. Vybarvení sukňe již není tak precizní. Napojuje se v úzkém pase, v oblasti pánve se výrazně zužuje. Sukně má zvoncový tvar.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy nedošlo k velké změně. Menší změnu můžeme pozorovat u zobrazení vlasů. Ruce již nesvírají pravý úhel s tělem, ale mají přirozený sklon. Dále došlo k rozdělení členění vrchní části těla (trup) a spodní části (sukně). Na samotné lince kresby můžeme pozorovat lehké zlepšení. Kresba působí velmi optimisticky, oproti loňskému obrázku.

Celkové srovnání: Zdá se, že výraznější posun nastal ve vývoji kresby domu.

Kazuistika č. 14: Bára
kresba Postavy

červen 2012 (5;5)

únor 2013 (6;1)

Kazuistika č. 15: Eliška (5;7 a 6;3)

Eliška bydlí v rodinném domě spolu s prarodiči a matkou. Je jedináček, má velmi bujnou fantazii, ve které si promítá svá přání, například, že maminka čeká miminko, popřípadě že přítel matky je její opravdový tatínek. O výchovu se do značné míry starají i prarodiče. Eliška je živé a zvědavé dítě, ráda maluje a objevuje nové věci. Pokud jí téma neosloví, má problém s pozorností. Mluví velmi rychle a nedokončuje slova, děti si mnohdy stěžují, že nerozuměly.

Dům červen 2012

Kompozičně je zasazen doprostřed papíru, s tím že je ukotven k zemi. Kolem domu jsou tři květiny, jedna menší květina je zasazena doprostřed domu. Tím pádem už nemá ani okna ani dveře, z čehož může být patrná uzavřenost. Domek má střechu, na které jsou vykresleny jednotlivé křídlice. Můžeme tím pádem vyloučit absenci okna a dveří z důvodu neschopnosti. Výrazná střecha nás informuje o bezpečnosti, kterou vnímá z domova, mimo domov se necítí dostatečně bezpečně, potřebuje větší bezpečí na otevření se. Na obrázku je zároveň i usměvavé sluníčko.

Dům únor 2013

Kompozičně dům i plot zabírá téměř celý papír, dokonce z něho i kompozičně uniká, při pravé straně. To může vypovídat a hledání otcovské lásky, která jí chybí. Jelikož žije bez něj. Od loňského roku v kresbě přibyly okna a dveře s klikou. Oken je velké množství, což vypovídá o otevření se. Okna nejsou pravidelně usazeny, je zde určitá rozháranost. Naopak vedle domu je vysoký plot, který překrývá polovinu papíru. Mohlo by se jednat o ochranu matky, jelikož se plot nachází na „její straně“. V kresbě již využívá barevných ploch a používá převážně teplé barvy.

Srovnání: Na první pohled by se zdálo, že vývojově dům prošel výraznou změnou. Přibylo mnoho detailů okna, dveře s klikou. Co se týče kvality kresby, linie byly pevné a jasné již v prvním období. Výraznější změna nastala v kompozici, díky velkému počtu oken i k otevřenosti dítěte.

Postava červen 2012

Postavičky nakreslila dvě, obě mají dlouhé vlasy. Obě postavy mají oči, nos a pusy. Pusa má kulatý tvar, který je u malých dětí obvyklý, jsou poměrně výrazná a otevřená, tento symbol se váže k matce, je tam výraznější vztah. Jedna figurka má tyto otevřená

ústa vymalována zelenou fixou. Jedné figurce ruce zcela chybí, druhá figura je má nakresleny jednou linkou a koncích je náznak prstů, tvar je podobný kytičce. Podobná kytka je u této figurky na místě bot, druhá figura má boty oblé. Na obrázku nakreslila autorka i domeček. Opět s detailem taškové střechy. Autorka používá hlavně zelenou pastelku a nepoužívá barevné plochy.

Postava únor 2013

Postava představuje mámu. Kompozičně zaujímá celou plochu papíru. Jedná se o postavu maminky, která je znázorněna jako princezna. Na hlavě má korunku a dlouhé pestrobarevné vlasy. Oči jasně znázorněny jsou i panenky. Nos a pusa se širokým úsměvem, tváře jsou znázorněny červeným kolečkem. Postava má dlouhé šaty až na zem ukončené botami na podpatku. Ruce jsou dlouhé ukončeny prsty v nesprávném počtu. Linie jsou přímé a silně vyznačené. Plochy vybarvuje důsledně a precizně. Obrovský posun od předcházející kresby.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy došlo k velké změně. Eliška začala výrazně používat barevné plochy, jednotlivé detaily jsou propracované. Velký rozvoj nastal v oblasti obličeje, příkladem jsou oči s panenkami. Je zde i velký posun ke zdobnosti viz dlouhé vlasy, nebo závoj s barevnými kostkami. Dále přibyly dvě koule pod krkem, což by mohly symbolizovat prsa. Holčička pravděpodobně začala řešit sexualitu.

Kompletní posun: Výraznější posun nastal ve vývoji kresby postavy.

Kazuistika č. 15: Eliška
kresba Domu

červen 2012 (5;7)

únor 2013 (6;3)

Kazuistika č. 16: Natálka (5;9 a 6;5)

Natálka pochází z kompletní rodiny, žije v rodinném domku. Od útlého věku přetrvává fixace na matku. Matka pracuje jako zdravotní sestra a často má noční služby, kdy je Natálka doma s babičkou, otcem a starší sestrou. Při kresbě rodiny, nezapomíná ani na babičku, která ji často hlídá. Babička hůře slyší, proto autorka namaluje vždy velké uši. Natálka je velmi dobře přizpůsobivá, působí velmi nesměle, ale ve volných hrách většinou zastává vedoucí role. Vyhledává grafomotorická cvičení, má ráda pohádky a knihy.

Dům z června 2012

Kompozičně je domek uprostřed papíru, dům ohraničuje po celé délce papíru plotem černé barvy, což může být znakem určité uzavřenosti. Stejně tak okna, které jsou sice tři, ale všechna jsou zamřížovaná. V levém horním rohu je nakresleno slunce. Linie jsou jasné a ostré, plochy vybarvuje minimálně. Domek má dveře s klikou a komín, ze kterého se kouří. Kresba má na první pohled agresivnější charakter. Na pastelku je dost často vyvíjen velký tlak. Jsou tam velmi často používány ostré prvky v podobě plaňkového plotu a zamřížovaných oken.

Domek z února 2013

Nastal posun v kompozici dům, už není ve středu. Je na pravé straně a uniká z formátu. Na zahrádce jsou tři kytičky. V levém rohu je opět sluníčko. Na dům použila černé kontury. Okna jsou poměrně malá a v rozích, což je znakem určité uzavřenosti. Dveře nejsou velké, ale mají kliku. Častěji využívá barevnou plochu.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu nenastal výrazný posun. Jedinou markantnější změnou je častější používání barevné plochy. Obrázek už nepůsobí tak agresivním dojmem. Kresba už je uvolněnější jak po technické tak i obsahové stránce. Co umocňuje i výměna ostrého plotu za předzahrádku se třemi květinami. Při vybarvování používá spíše přímé čáry, což je znakem realističnosti.

Postava z června 2012

Kompozičně je obrázek zcela zaplněn. Figura se nachází uprostřed obrázku, z horní části lemuje formát nebe a z dolní tráva a řeka. Figura směřuje lehce do levé poloviny obrázku, což může znázorňovat příklon k matce. Na obrázku převládá modrá a zelená, což je symbolem větší kontroly nad svým chováním (modrá), zelená odráží sociální

vztahy. Hlava je vůdčí tělu v dobrém poměru. Na hlavě jsou poměrně výrazné oči a pusa. Vlasy jsou dlouhé, je tam náznak vyčesání do drdolu, nad ním se nachází klobouk, nebo jiná pokrývka hlavy. Ruce jsou ještě napojeny k hlavě, ale již mají dvě linky, jsou vybarveny zelenou barvou. Ruce mají tři prsty. Nohy mají stále ještě jednu linku, ale už je tam náznak bot. Postava je oblečena do modrých šatů.

Postava z února 2013

Figura je umístěna do středu obrázku, nezaplňuje celou plochu. Zabírá něco kolem čtvrtiny. V levém horním rohu je sluníčko, pohled postavy směřuje ke sluníčku. Zdá se, že je pořád fixovaná na matku. Pod figurou je linkou naznačen zelený trávník. Je tam patné zvětšení hlavy, oproti minulému roku. Vlasy jsou poměrně bohaté, dvě nepřilíš velké oči, menší nos a usměvavá ústa. Což můžeme připsat zvyšujícímu se sebevědomí. Ruce jsou u těla, což poukazuje na nedostatečnou sociabilitu. Nepoužívá už modrou barvu, ale fialovou. Fialová barva, které se u malých dětí nevyskytuje často a může poukazovat na určitou úzkost. Nohy jsou poměrně rovné a ukončené botami.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy nastal výraznější posun. Převážně v oblasti proporcí těla a jejich detailů. Oproti minulému roku se hlava proporčně zvětšila, v obličejí přibyl pouze nos. Vlasy mají jasnější tvar.

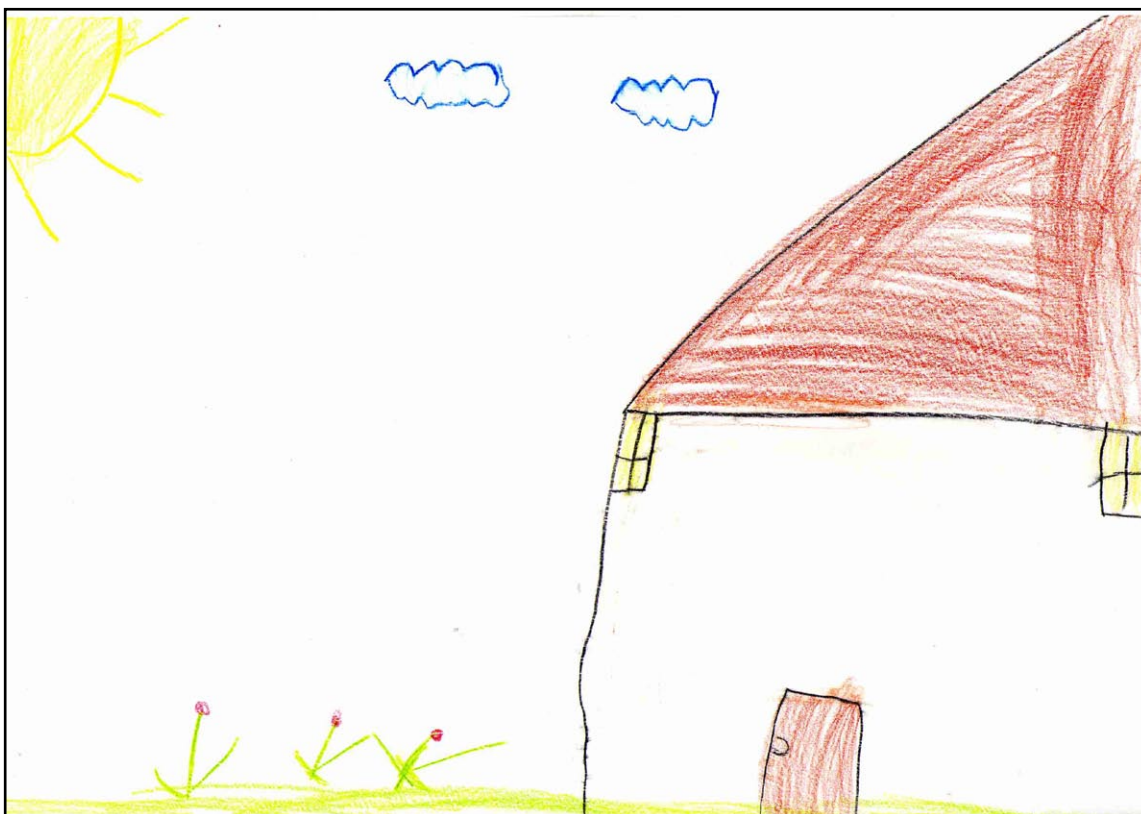
Celkové srovnání: Vývojově nastal větší posun u figury. Více barevných ploch používá při kresbě figury, ale v závěrečném období i při kresbě domu.

Kazuistika č. 16: Natálka
kresba Domu

červen 2012 (5;9)

únor 2013 (6;5)

Kazuistika č. 16: Natálka
kresba Postavy

červen 2012 (5;9)

únor 2013 (6;5)

Kazuistika č. 17: Míša (5;9 a 6;5)

Míša pochází z kompletní rodiny. Je nejmladší ze dvou dětí, má straší setru. Sourozenské vztahy, jsou na velmi dobré úrovni. Někdy vyrábí výrobek i pro sestru. Je velmi inteligentní, aktivní rád maluje a vyrábí, dobře se koncentruje a je pečlivý. Při hře je aktivní má rád spontánní pohyby hlavně běhy a skoky. Rád soutěží a vyhrává, první místa si užívá. Řeč je rozvinutá mluví bez chyb, při zbrklé mluvě se často zakoktává. Na školku se adaptoval velmi dobře.

Dům z června 2012

Dům zaplňuje celou plochu papíru, což vypovídá o egocentrismu. Okolo domu je tráva a nahoře je naznačené nebe. Barevnost odpovídá reálnému zobrazení domu ve skutečnosti. Při vybarvování plochy používá přímé tahy svírající někdy až pravý úhel, což vypovídá o sebevědomí a průbojnosti. To můžeme pozorovat i u kresebného projevu, který je velmi výrazný, používá velmi silného přítlaku. Na obrázku nakreslil vrata i prosklené dveře a dvě okna. Hnědou střechu se sklopeným komínem, ze kterého se kouří. Což poukazuje na pravoúhlý jev.

Dům z února 2013

U domu jsou vypuštěny některé detaily, které byly důležité v předchozím období. Tento jev může být způsoben nedostatečným zaujetím tématu. Došlo k přidání kliky, která je znakem otevřenosti a přístupnosti, okna mají detailnější vypracování, komín zcela chybí. Kompozice oproti minulému roku prošla určitou změnou, dům zaplňuje menší plochu (úbytek sebejistoty), což pozorují i na jeho chování, je více uvědomělý a vtáhnutý do sebe. Barevnost odpovídá reálnému zobrazení domu ve skutečnosti, ale není již tak výrazná jako u předcházejícího období. Tahy na obrázku jsou jasné a ostré, jsou zde patrné křivky, nebo lehké zakřivení při tahu (znak mírnosti a citlivosti).

Srovnání: Ve vývoji kresby domu nedošlo k výraznému posunu. Přibyly některé detaily, ale jiné, v některém ohledu podstatnější detaily zmizely, například komín. Je zde i určitý posun k lehkosti v kresbě. Ovšem při podrobnějším zkoumání můžeme pozorovat zlepšení v technice kresby. Čáry jsou přesnější a trefnější.

Postava z června 2012

Na zadání kresby postavy nakreslil chlapec postavy dvě. Postava v levé části obrázku (takzvaná ženská strana) má výrazně ženské rysy. Postava na levé straně obrázku je

pravděpodobně muže, který stojí na podstavci. Dalo by se to označit jako větší náklonnost k mužskému pohlaví, je spokojen a vyrovnán se svým mužstvím. Obě postavy jsou nakresleny jasnou a výraznou linkou, používá i barevné plochy. Obě figury mají propracovaný obličej (oči, nos, pusa) hlavu pokrývají vlasy. Ruce a paže jsou mohutné a mají již prsty, ne však v počtu pěti, ale pouze čtyři. Na nohou chybí ještě náznak bot. Používá poměrně silné a jisté čáry, které poukazující na sebejistou osobu, která se dokáže prosadit. Kompozici obrázku doplnil o nebe se sluncem a zemi, nebo trávník.

Postava z února 2013

Postava je umístěna v prostoru spíše na pravé straně, což je strana budoucnosti a strana otce. Má vyřešený oidipovský komplex a přitahuje ho více otec jako vzor. Kresba je výrazná, jde o velmi sebevědomého jedince. Hlava je následně obtažena zelenou linkou. Což ukazuje na vyrovnanost se svým egem, přijal sám sebe. Oči jsou poměrně velké s náznakem panenek. Má realistické vidění světa. Vyskytuje se již nos v přiměřené velikosti. Uši chybí, nebo je zakrývají dlouhé vlasy. Ústa jsou velká a usměvavá, díky tomu se dá usuzovat na vyřešené vztahy s matkou i otcem. Ve vztazích problém nemá, je poměrně komunikativní.

Ruce jsou velké, výrazné a dobře prokreslené, což vyjadřuje dobrou sociabilitu. Paže jsou lehce od sebe (opět znak dobré sociability). Na obou končetinách má stejný počet prstů a to pět. Nohy jsou rovné poměrně stabilní. Má dobré stabilní psychické a fyzické schopnosti.

Srovnání: Ve vývoji kresby lidské postavy došlo k výraznějšímu posunu, než tomu bylo u domu. Přibylo více detailů (oči-panenky, propracovanější nos, nohy mají náznak chodidel, náznak členění rukou - paže a dlaň i vlasy mají jasnější tvar). Při technice kresby již můžeme pozorovat úbytek agresivity, kresba je nejen jemnější, naopak můžeme sledovat znaky nedbalosti při vybarvování. Autor častěji křivek při vybarvování na úkor rovných čar (posun k citlivosti).

Celkové srovnání: Vývojově je výraznější posun u figury. Ale došlo celkově ke zjemnění kresby. Nepoužívá již tak velkého tlaku na pastelku, jak při vybarvování tak při samotné lineární kresbě.

Kazuistika č. 17: Michal
kresba Domu

červen 2012 (5;9)

únor 2013 (6;5)

Kazuistika č. 18: Sabina (5;9 a 6;5)

Sabina pochází z kompletní rodiny má dva starší sourozence (bratry). Bydlí v rodinném domě sama s rodiči, sourozenci mají již svoje rodiny. Kresbu od začátku nástupu do mateřské školy má velmi ráda a tvoří podstatnou část dne ve školce. Děvče je chytré a zvědavé, rádo hraje, a učí se novým věcem se zájmem. Mateřskou školu navštěvuje velmi nepravidelně, ale adaptuje se velmi dobře.

Dům z června 2012

Kompozičně dům není jediným prvkem na obrázku, jsou zde i dvě postavy, kočka a sluníčko. Používá převážně teplých barev červená, růžová, žlutá. Linie kresby jsou velmi jasné a čisté, takže se jedná o vyrovnané sebevědomé dítě. Přesto že domek na papíře není sám, zaujímá dominantní postavení. Kromě komína, ze kterého se kouří, má okna s Otevřenými okenicemi a velké dveře s klikou, jedná se o otevřeného jedince.

Domek z února 2013

Kompozičně dům zabírá téměř celý papír, je umístěný spíše v levé části, ze které zároveň uniká. Je to levá polovina, přiklání se k minulosti a k matce. Dům má jedno otevřené okno a dvě okna zavřená a přemalovaná modrou barvou. Dveře se oproti loňskému roku zmenšily, ale je na nich propracovanější klika, chybí komín. Na střeše se objevil zdobný prvek- srdíčko.

Srovnání: V kresbě nastal posun, hlavně ve vidění skutečnosti - náznak perspektivy (dům je trojrozměrný). Ale preciznosti není věnována taková pozornost jako v loňském roce. U plochy, kterou vybarvuje je patrná větší systematičnost oproti loňskému roku. I linka je jasnější a čistší, samotné spojení jednotlivých linek je přesnější. Ale celkově letošnímu obrázku nebyla věnována taková pozornost jako před osmi měsíci. Je zde i míň zdobnosti, příklon k funkčnosti kresby. Působí to dojmem, jakoby v loňském roce byla kresba zajímavější činností, než v roce letošním.

Postava z června 2012

Zadání kresby postavy si autorka rozšířila o dům, kočku a další figuru. Tudíž bereme na tuto skutečnost ohled. Figury nakreslila na straně matky, což symbolizuje sociální zázemí. Na straně otce je domek, který je symbolem materiálního a praktického zajištění rodiny. Postava muže je poměrně propracovaná, kresba je jistá, obličej má všechny podstatné prvky kromě uší, má poměrně dlouhý krk. Ruce jsou mírně od těla,

což poukazuje na dobrou sociabilitu jedince. Nohy jsou rovné pevné, mají boty. Na rukou jsou tři prsty. U ženské postavy převažuje žlutá barva s hnědým obrysem. Figurka má zcela ženské atributy, jako vlasy, sukni a boty na podpatku.

Postava z února 2013

Postava je na kopci, jedná se o mamku, čím ji vyvyšuje, což dokládá matčinu autoritu nebo vzor. Postava má dlouhé, hnědé vlasy s náznakem ofiny v podobě dvou obloučků. Oči jsou velké, blízko u sebe pod nimi je malý nos a malá pootevřená usměvavé ústa. Při kresbě nepoužívá více detailů. Ani jednotlivé detaily nejsou propracovanější.

Srovnání: Oproti loňskému roku nenastal velký pokrok v kresbě postavy. Nepřibýlo jednotlivých detailů, ani jejich propracovanost není výraznější. Změny můžeme pozorovat v systematictějším vybarvování plochy, tvary jsou oblejší, kresba je provedena s větší lehkostí, dalo by se říci švihem.

Kompletní srovnání: Nastal podobný posun jak v kresbě postavy, tak v kresbě domu.

Kazuistika č. 19: Tereška (5;10 a 6;6)

Tereška pochází z úplné rodiny, bydlí v rodinném domku. Je tišší a neprůbojná, mnohdy si nevěří, je třeba ji podporovat a motivovat k činnosti. Tereška má odklad školní docházky, i přesto že již umí číst a psát. Kresbu vyhledává velmi často a někdy tajně pomáhá kamarádům s náročným kresebným zadáním.

Domek červen 2012

Kompozičně je dům zasazen v lehce středolevém posazení. Dům zabírá poměrně velkou část papíru. Střecha domu se dotýká nebe, které je stylisticky zobrazeno třemi linkami. V pravé části je sluníčko. Vedle domu je trávník, který je vykreslen ve směru růstu jednotlivými čarami. A po obou dvou stranách domu z trávníků vyrůstá květina. Samotný dům má transparentní prvky, vidíme židli, na které můžeme sledovat detaily v opěradle. A stůl se šuplíkem. Dům má dvě okna se záclonami, které nerespektují velikost okna. V křížovém členění oken jsou čtyři srdíčka. Dům má i dveře s klikou a se zdobením, které by mohlo představovat dveřní klepátko. Dalším zdobným prvkem jsou protáhlé oválky, které jakoby vycházely zpod střechy, na jejímž konci jsou tři slzičky. Mezi těmito oválky je zavěšeno srdíčko. Střecha je plně vybarvena oranžovou barvou. A má asymetrický tvar. Na první pohled se nám to může zdát jako, přípravná fáze pro perspektivní ztvárnění domu.

Domek únor 2013

Domek je kompozičně zasazen k levé straně a z formátu výrazně utíká. Má pouze jedno okno a dveře. Okno je ozdobeno modrou záclonkou. Vnitřek okna je zelený opět má křížové členění. Dveře mají zdobnou kliku a žlutou záclonku se třemi červenými puntíky. Dům je vybarven fialovou barvou, dveře mají fialový nádech. Střecha je také fialová, ale je o něco tmavšího odstínu než fasáda domu. Z celkové kompozice by se dalo vyčíst celková uzavřenost a odtážitost. Na obrázku jsou tři obláčky, na prostředním sedí slunce, které z formátu uniká. Slunce má zavřené oči s výraznými řasy, nos a pusou.

Srovnání: Ve vývoji kresby domu nedošlo k výraznému posunu, v oblasti schématu a detailu domu. Na samotné linii by se dala pozorovat větší zručnost. Obrázek je celkově méně zdobný. Zcela chybí předzahrádka.

Postava z června 2012

Kompozici obrázku nevyplňuje pouze figura, ale i velký trojúhelník s množstvím symbolů. Jakou jsou srdíčka, klíny, linky, a tečky. Z vrcholu tohoto trojúhelníku vyrůstá něco jako květina. Trojúhelník je při levé straně, samotná postava při pravé, jakoby při úpatí trojúhelníku, nebo hory. Trojúhelník je o třetinu větší jako postava. Nad trojúhelníkem je nebe symbolicky nakresleno třemi linkami. Z něho na pravé straně trčí slunce. Postava má modré vlasy, a zlatou korunku. Obličej je nakreslen, z profilu. Má jedno oko a pusu. Hlava je posazena na krku, který je ozdoben puntíky (možná to jsou korálky). Trup je ve tvaru zeleného oblouku a je poměrně malý. Ve spojení krku a trupu vyrůstají ruce, které mají modré prsty. Sukně má konický tvar, se zdobením v podobě zelených a fialových vlnek. Postava má na nahou dámské střevíčky.

Postava z února 2013

Postava je umístěna v pravém dolní rohu. Zbytek papíru je prázdný. Zabírá necelou jednu třetinu plochy. Postava má opět obličej z profilu. Což může svědčit o asociálním rysu. Obličej má oči s řasami a zorničkou, nos s nosní dírkou a červená ústa. Hlava je posazena na krku, který pokračuje do malého zeleného živůtku. Ruce jsou napojeny z další části oděvu (sukně nebo šatu). Ruce jsou v poloze nad hlavou, což může značit rezignaci nebo bezbrannost. Sukně je poměrně dlouhá, s dekorativním zdobením v podobě tří teček, které protínají šikmé obloukovité čáry. Ze sukně vycházejí dámské střevíčky.

Srovnání: Ve vývoji kresby postavy došlo k velkému posunu, hlavně v oblasti grafomotiriky. Dívka nakreslila opět stejný typ postavy, používá stále stejné barvy vlasů (modré), i oblečení je typově stejné jako v loňském roce. I kompozice zůstala téměř stejná, chybí trojúhelník po levé straně. Dalo by se usuzovat o určitém typu stagnace, pravděpodobně v sociální oblasti.

Celkové srovnání: Vývojově nastal větší posun u figury. Tlak na pastelku již není tak silný. Celkově ubylo zdobných prvků. Obrázky už nejsou tak zaplněné, jako tomu bylo v prvním období. Velikostně jsou objekty stejné. Změna kompozice je v tom, že na kresbách je v posledním období více prázdných ploch.

Kazuistika č. 19: Terežka
kresba Domu

červen 2012 (5;10)

únor 2013 (6;6)

Kazuistika č. 19: Terežka
kresba Postavy

červen 2012 (5;10)

únor 2013 (6;6)

6. Interpretace výsledků výzkumného šetření

Přístup Děti byl různorodý, některé přijaly kresbu s velkým nadšením a pečlivě se soustředily na činnost (např. Zuzanka). Ale setkala jsem se i s malou sabotáží u Petříka, který mi stále dokola opakoval, že dům nakreslit neumí. A odmítal v kresbě pokračovat, dlouhodobější motivací se mi podařilo ho zpět ke kresbě dostat. Ale převážně děti spolupracovaly a dávaly si záležet.

V první fázi výzkumu jsem zvolila metodu kresby ve skupině. U slabších dětí jsem si všimla, že během nestřežených chvil. Rychle koukli k sousedovi a něco z jeho kresby použily. Proto jsem v druhé fázi zvolila kresbu individuální, popřípadě kreslil jeden pod mým dohledem domek a postavu. Ostatní děti malovali spontánní kresby dle zájmu.

Kresba probíhala v době odpoledního odpočinku a v rámci ranních her. V ranních hodinách byly děti odpočaté a po obědě byly rády, že nemusí odpočívat na lehátku, někdy se opravdu snažily kresbu zpestřit a věnovaly jí dostatek času, aby malovaly co nejdéle a nemuseli se na lehátka vracet.

Samotný rozbor děl jsem prováděla během dvou až tří termínů, k některým pracím jsem se vracela i častěji. Díky opakovanému zkoumání jsem si mohla všimnout věcí, které jsem při prvním nebo druhém náhledu nepostřehla. Při interpretaci jsem si potřebovala ověřit některé hypotézy na dalších obrázcích konkrétního dítěte, bohužel ne vždy jsem je měla k dispozici. Proto bych příště raději volila menší vzorek dětí, od kterých bych měla větší počet obrázků.

K souhrnnému zkoumání jsem použila několika otázek:

1. Jak se změní výtvarný projev předškolních dětí v průběhu necelého jednoho roku? Budou na kresbách výraznější kvalitativní změny?
2. Bude se nějak lišit výtvarný projev dívek a chlapců?
3. Bude probíhat vývoj grafomotoriky u zkoumané skupiny dětí stejným tempem?

1. Jak se změní výtvarný projev předškolních dětí v průběhu necelého jednoho roku? Budou na kresbách výraznější kvalitativní změny?

Výraznější posun ve vývoji kresby domu nastal u chlapců:

U Michla (kazuistika č. 1): v prvním obrázku domu je zobrazen jako děloha. V únoru 2013 zobrazil domek na celý formát papíru s okny, dveřmi, klikou, neopomněl ani komín.

Danek (kazuistika č. 8): v červnu nakreslil domek pomocí barevných ploch s nejasnými konturami. O osm měsíců později je domek již kreslen pouze linkou, čitelně jsou zobrazeny okna, dveře i komín.

Samuel (kazuistika č. 2): v červnu nakreslil domek ve tvaru dělohy přes celou plochu papíru, s lineárně neurčitými objekty různě po prostoru rozmístěnými. V únoru již zobrazil klasický domek s mnoha okny.

V oblasti vývoje kresby postavy udělaly výraznější posun dívky.

Zuzanka (kazuistika č. 1) v červnu nakreslila dvě figurky, které bychom mohli zařadit na úroveň počátečního stádia hlavonožců. V únoru se již jedná o postavu se všemi podstatnými rysy, neopomněla nakreslit i ženské pohlavní znaky.

K dalšímu výraznému posunu ve vývoji kresby došlo u Elišky kazuistika č. 15, Natálky kazuistika č. 16, a Nely kazuistika č. 12.

2. Bude se nějak lišit výtvarný projev dívek a chlapců?

U dívčí kresby se můžeme častěji setkat se zdobnými prvky. Pokud použije nějaký zajímavý detail chlapec, většinou se jedná o technický prvek, který je pro funkčnost předmětu velice důležitý, například panty u dveří, dvojité roury v komínu. Holčička si jen tak dá srdíčko na střechu a na komín úplně zapomene. Příklad techničnosti najdeme u Michala, kazuistika č. 11 a Filipa kazuistika č. 4. Věcem, kterým děti při kresbě dávají přednost a větší pozornost, obvykle bývá jejich nejsilnější stránka. Například technicky založení chlapci nakreslí výborně kolo do posledních

detailů, zatímco s figurou mají velký problém (Michal Kazuistika č. 11). Dívky s větším zaujetím kreslí postavy, rodinu, častěji používají symboly vztahů (srdce, květiny).

Dívky obecně používaly více barev a to nejen více „barevných ploch“, ale i širší barevnou škálu. U dívek byly více zastoupeny teplé odstíny, zatímco u chlapců převládali barvy studené. Chlapci, kteří obecně používají více barevných ploch, bývají kamarádštější, oproti těm, kteří kreslí pouze lineární schéma.

3. Bude probíhat vývoj grafomotoriky u zkoumané skupiny dětí stejným tempem?

Vývoj grafomotoriky neprobíhal u všech dětí stejně. Obecně větší skok udělaly mladší děti. Kdybychom srovnávali obě pohlaví, větší progrese nastala u dívek. Chlapci mají obecně slabší jemnou motoriku, proto vývoj probíhá pozvolněji

U Petra kazuistika č. 10 vývoj kresby nějak výrazně nepokročil, může to být vlivem málo podnětného prostředí

Tereška (kazuistika č. 19) udělala největší posun v oblasti linky, nejvíce to můžeme pozorovat při kresbě figury. Zvláště na zobrazení rukou u postavy z února 2013, byla schopna vést linku, která kopírovala náročné zakřivení těsně vedle kopírované linky, aniž by došlo k vychýlení.

Danek (kazuistika č. 9) udělal ve vývoji linky taky znatelný posun. I přes to že chlapci jsou ve vývoji jemné motoriky a vývoji kresby obecně pomalejší. Nemusí tomu, tak pokaždé být. Nacházíme zde i příklady, kdy chlapec dosáhl výraznějšího posunu ve vývoji kresby, než dívka podobného věku. (viz Petr, kazuistika č. 8 a Eliška, kazuistika č. 15)

Velký posun, co se týče kvality linky, udělal Filip (kazuistika č. 4), tento fakt můžeme dobře pozorovat, pokud srovnáme linku, která byla použita při kresbě domu z června a linku kresby domu z února. Tento posun v kvalitě linky kresby je daleko výraznější, než vývojový posun kvality linky u figury.

Barevnost

V souhrnu děti používali více barevných ploch u prvních obrázků, druhé byly spíše lineárního charakteru. Na tomto faktu se mohlo podepsat více faktorů, jako je momentální psychické rozpoložení, nebo posun ve vývoji kresby od „výtvarného pojetí“ k realismu, praktičnosti, analytičnosti. Ale protože se tento jev promítl téměř v celé skupině, bez ohledu na jejich vývojové stádium, největší vliv by se dal přisuzovat ročnímu období, ve kterém byly práce nakresleny – červen a únor. (pozn. Tato změna „barevnosti“ je více patrná u dívek).

Kvalita linky

Obecně zvládnutí linie záleží na typu člověka. Sebejisté a sebevědomé děti mají linku jasnou a rovnou. Méně sebevědomé děti mají linku nejistou a díky menšímu přitlaku dochází snadněji k vychýlení z trasy. Záleží také na praxi (vykreslené ruce) a stavu vývoje jemné motoriky. Úroveň kvality linky je tedy lepší u dívek, než u chlapců.

ZÁVĚR

Hlavním tématem práce byl výtvarný projev dětí předškolního věku a jeho změny během osmiměsíčního odstupu. Zkoumání dětské kresby bylo pro mě velmi fascinující a obohacující. Překvapilo mě, co všechno v sobě dětská kresba skrývá, od typu osobnosti přes míru socializace, vztahy v rodině a okolí, úroveň emocionality až po úroveň a typ inteligence. Ale zároveň jsem si uvědomila, že všechny tyto poznatky, které se dají z dětské kresby vyčíst, si musím ověřit i jiným způsobem. V žádném případě bych se neodvážila dělat závěry jen na základě interpretace dětské kresby.

Vypracování bakalářské práce pro mě bylo velkým přínosem, získala jsem díky širokému výzkumnému vzorku praxi v interpretaci kresby a široký vzorek mi poskytl mnoho informací, které jsem mohla zkoumat. V Práci jsem použila dvě kresebné metody a to kresbu domu a kresbu lidské postavy. Tuto práci jsem se snažila brát poctivě a vážně. Chvilé strávené nad interpretací obrázků mě potěšily, jiné mne zavedly do úzkých uliček bádání a zamyšlení se nad dítětem. Většinu dětí z mého výzkumného vzorku tvořila moje třída. Ve třídě učím sama, jsem s dětmi ve velmi úzkém každodenním kontaktu. Mnohdy mi výsledky potvrdily fakt, který mi byl už dříve znám z chování dětí, jejich zájmů či starostí. Jindy jsem objevila skutečnost, které jsem si již dříve všimla, ale pokládala jsem ji za náhodnou, toto znovuobjevení v dětské kresbě mi dalo podnět k dalšímu zamyšlení. Kresba mě často informovala o nových situacích v životě dítěte (rodinném prostředí, vztahy mezi sourozenci atd).

Při interpretaci kresby jsem strávila mnoho času, ale výsledky byly pro mě obohacující. Mnohdy zarážející pro mě bylo množství informací, které v sobě dětská kresba skrývá. Není ovšem jednoduché tyto informace přečíst, musíme zohlednit mnoho faktorů, které mohou tuto informaci zkreslit. Z mého pohledu nemůže neoborník provádět interpretaci kresby u dětí, o kterých nemá žádné informace.

Tuto metodu budu využívat už k diagnostice dětí, ale také k pochopení situací a příčin v životě, o kterých děti mluvit nechtějí, nebo se dokonce o nich mluvit bojí. Jsem si vědoma, že diagnostika kresby patří do ruky odborníků. Ale pro učitelku, zvláště v mateřské škole je určitým vodíkem k pochopení světa dětí a jejich okolí.

Nadále bych se chtěla v této problematice zdokonalovat. Do budoucna bych si chtěla rozšířit vědomosti o diagnostiku kresby rodiny, kterou jsem okrajově při výzkumném šetření u malé skupiny dětí provedla, jako doplňkovou metodu.

Použitá literatura:

1. Badyánová, H. *symbol v dětském výtvarném projevu*. Brno: MU v Brně, 2004
ISBN 80-210-3360
2. Bednářová J., *Co si tužky povídaly 2. díl BRNO:2010 C- press*
ISBN 80-251-0895-3
3. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: C- press, 2007.
ISBN 978-80-251-1829-0
4. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: C- press, 2006. ISBN 80-251-0977-1
5. Davido, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte* Praha: Portál, 2001
ISBN 80-7178-449-4
6. Hazuková ve svém rukopisu pracovní materiál k VÚ FRVŠ 1997/98
7. Helus, Z.: *Dítě v osobnostním pojetí*, Portál 2004
8. Jebavá, J. *Úvod do arteterapie*. Praha: Karolinum, 1997 ISBN 80-7184-394
9. Klivar, M. *Nová arteterapie v psychologii*. Praha: Balt East, 2002.
ISBN 80-86383-14-8.
10. Kucharská, A.; Májová, L. (eds.). *Dětská kresba v psychologickém výzkumu Praha: Univerzita Karlova v Praze- Pedagogická fakulta, 2005*
ISBN 80-7290-217-2
11. Matějček, Z.: *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*, Grada 200512.
12. Mertin, V., Gillernová, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*, Portál 2004
13. Read, H.: *Výchova uměním*, Odeon 1967
14. Mlčák, Z. *Diagnostické využití v práci učitele*. Ostrava: Schola forum, 1996
ISBN 80-210-3360-6
15. Ondrůjová, L. *Dětská kresba*. Brno: společnost nových škol, 1930.
16. Švancar J. *Diagnostika psychického vývoje* Praha Avicenum ISBN 08-084-80
17. Uždil, J. *Čáry, klikyháky a paňáci a auta*. Praha: Portál, 2002
ISBN 80-7178-599-7
18. Uždil, J. *Mezi výtvarným uměním a výchovou*. Praha: SPN, 1988
19. Vágnerová Marie, *Vývojová psychologie 1*, Karolinum Praha, 2008
ISBN 978-80-246-0956-0

Abstrakt

STAŇKOVÁ, L. *Kresba dítěte předškolního věku*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky a psychologie. Vedouc práce M. Dvořáková

Klíčová slova: kresba, postava, dům, mateřská škola, interpretace kresby, kazuistika

Bakalářská práce se zabývá dětským výtvarným projevem v mateřské škole. Seznamuje čtenáře s vývojem dětské kresby, s jejím obsahem, pedagogickými a psychologickými přístupy při interpretaci dětské kresby.

Sleduje a porovnává celkem 74 dětských kreseb od 19 dětí z mateřské školy. V časovém rozmezí osmi měsíců. První část byla realizována v červnu, kdy děti nakreslily dům a postavu. Realizace druhé části proběhla v únoru, kdy s odstupem osmi měsíců děti znovu kreslily dům a postavu. Zkoumá kresbu, jako vodítko k poznání osobnosti. Sleduje se individuální posun jednotlivce, vývoj grafomotoriky za uplynulé období, odlišnost výtvarného projevu dívek a chlapců.

Abstract

Key words: drawing, figure, house, nursery, drawing interpretation, case report

This bachelor thesis deals with children's creative expression at a nursery school. It presents the development of child's drawing to the reader, its content, pedagogical and psychological approaches when interpreting children's drawings.

It examines and compares a total of 74 children's drawings by 19 children from a nursery school over a time span of eight months. The first part was conducted in June, when the children drew a house and a figure. The second part was conducted in February, when the children drew a house and a figure again, after an interval of eight months. It analyses drawing as a guideline for exploring someone's personality. It follows the progress of an individual, the development of graphomotor skills during the particular period, and the differences in creative expression of girls and boys.